

**T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**ANADOLU'DA YAYGIN DUA GELENEĞİ
(Kastamonu Örneği)
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

MEHMET SALİH YARIM

DANIŞMAN

DOÇ. DR. BURHAN BALTACI

KASTAMONU 2016

**T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ANADOLU'DA YAYGIN DUA GELENEĞİ
(Kastamonu Örneği)**

Mehmet Salih YARIM

**Danışman
Jüri Üyesi
Jüri Üyesi**

**Doç. Dr. Burhan BALTACI
Prof. Dr. Kemal POLAT
Prof. Dr. Mustafa BIYIK**

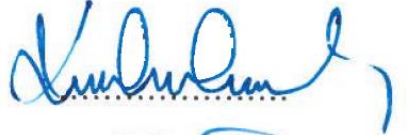

KASTAMONU - 2016

TEZ ONAYI

Mehmet Salih YARIM tarafından hazırlanan “**Anadolu’da Yaygın Dua Geleneği (Kastamonu Örneği)**” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde savunulmuş ve **oy birliği** ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman

Doç. Dr. Burhan BALTACI
Kastamonu Üniversitesi

.....

.....

.....

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Kemal POLAT
Atatürk Üniversitesi

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Mustafa BIYIK
Hitit Üniversitesi

22 /03/2016

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Duran AYDINÖZÜ

.....

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

İmza
Mehmet Salih YARIM

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

ANADOLU'DA YAYGIN DUA GELENEĞİ (Kastamonu Örneği)

Mehmet Salih YARIM
Kastamonu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Burhan BALTACI

Selçuklulardan itibaren, ağırlıklı olarak İslam Kültür ve Medeniyeti'nin kanatları altına girmiş Kastamonu, ruh ve mana zenginliğini günümüze kadar yaşatmıştır. Bu çalışmamızda amacımız, Anadolu'da yaygın dua geleneğinin Kastamonu'daki izlerini bulmaya çalışmak, ayrıca bu izler üzerinden hem şehrin manevi/ruhani tarafını öne çıkarmak, hem de Kastamonu'nun, özellikle inanç turizmi açısından tanıtımına katkıda bulunmaktır. Dua, dini tecrübenin tezahürüne en sağlam vasıta. Bunun için halkın yaptığı dualar, dini bir fenomen olarak araştırmamıza konu edilmiştir. Bundan dolayı, Anadolu'da yaygın dua geleneğinin izleri ile şehrin manevi zenginliğinin ortaya çıkarılmasında, halkın yapmış olduğu duaların tayin ve tespitinin isabetli olacağı düşünülmüştür. Bu araştırmada, Kastamonu'da halkın yaptığı dualar, bu dualarda ortaya çıkan ortak yönler ile yaş ve eğitim gibi değişkenlerin bu dualardaki etkileri, içerik analizine tabi tutularak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: 1-Dua, 2-Kastamonu

2016, 98 sayfa
Bilim Kodu:

ABSTRACT

M.sc. Thesiz

THE COMMON TRADITION OF PRAYING IN ANATOLIA
(Kastamonu Province Sample)

Kastamonu University
Institute for Social Science
Department of Philosophy And Religion Sciences

Supervisor: Assoc. Prof. Burhan BALTACI

Having been introduced to predominantly Islamic Culture and Civilization from the time of Seljuks, Kastamonu has maintained its spiritual richness until today. This study aims at finding the traces of the tradition of praying, which is common in Anatolia, in Kastamonu as well as emphasizing and featuring moral /spiritual side of the city through these traces and contributing to the promotion of the city especially in terms of religious tourism. Prayer is the most robust means to the manifestation of the religious experience. For this, the study concentrates on the prayers of people as a religious phenomenon. Therefore, it was thought that it would be appropriate to identify and determine the prayers of the people to reveal the traces of the tradition of praying common in Anatolia and to display the spiritual richness of Kastamonu. In this study, the prayers said by the people of Kastamonu, the common aspects of the prayers, and the effects of such variables as age and the level of education on these prayers were investigated through content analysis.

Key Words:1-Prayer, 2-Kastamonu

2016, 98 pages

Science Code:

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR DİZİNİ.....	X
TABLolar DİZİNİ.....	XII
ÖNSÖZ.....	XIV
GİRİŞ.....	1
I. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	1
II. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	1
III. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	3
IV. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE KULLANILAN LİTERATÜR.....	5
1.1 Araştırmanın Deseni.....	6
1.2 Örneklem.....	6
1.3 Veri Toplama Tekniği.....	7
1.4 Verilerin Analizi.....	8
1.5 Araştırmanın Sınırları.....	9
1.6 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	9
1.7 Araştırmanın Literatürü.....	10
V. DUA VE DUA TİPLERİ.....	13
1.1 Kelime ve Terim Olarak Dua.....	13
1.2 Dua Tipleri.....	14
I. BÖLÜM	
İSLAM'DA VE TÜRK KÜLTÜRÜNDE DUA.....	16
1.1 İslam'da Dua.....	16
1.1.1 Kur'an ve Hadislerde Dua.....	17
1.1.2 İslam'da Dua Çeşitleri.....	22
1.1.3 İslam'da Duanın Edepleri.....	22
1.1.4 İslam'da Duanın Faydaları.....	23
1.2 Türk Kültüründe Dua.....	24
1.2.1 Geleneksel Türk Kültüründe Dua İfade Eden Kavramlar.....	24
1.2.2 Dua Etme Sebepleri.....	25
1.2.3 Dua Öncesi Hazırlık.....	26
1.2.4 Dua Etme Şekilleri.....	26
1.2.5. Dua İle İlgili Deyimler.....	27
II. BÖLÜM	
KASTAMONU TARİHİ VE KÜLTÜRÜ.....	29
2.1 Tarihçe, İklimi, Bitki Örtüsü ve Nüfusu.....	29
2.2 Kastamonu'da İslam Kültür ve Medeniyetinin İzleri.....	31

2.3 Şeyh Şa'ban-ı Veli ve Külliyesi ile Diğer Tarihi Mekânlar.....	32
III. BÖLÜM	
KASTAMONU HALK DUALARI İLE İLGİLİ BULGULAR VE DUA	
ÖRNEKLERİ.....	37
3.1 Kastamonu Halk Dualarında Öne Çıkan Kavramlar.....	37
3.2 Bulgu, Yorum ve Tartışmalar.....	38
3.3 Kastamonu Halk ve Evliya Dualarından Örnekler.....	80
3.3.1 Kastamonu Halk Dualarından Örnekler.....	80
3.3.2 Kastamonu Evliya Dualarından Örnekler.....	81
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	85
KAYNAKÇA.....	89
EKLER.....	93
EK A. Örnek Görüşme Formu.....	93
EK B. Katılımcıların Listesi.....	96
ÖZGEÇMİŞ.....	98

KISALTMALAR DİZİNİ

AÜB : Ankara Üniversitesi Basımevi

a.s. : Aleyhisselam

bk. : Bakınız

C. : Cilt

c.c. : Celle celaluhu

Çev. : Çeviren

DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

DAD : Diyanet Aylık Dergi

DİB : Diyanet İşleri Başkanlığı

Ed. : Editör

f : Frekans

Fak. : Fakülte

Hız. : Hazreti

Hız. Pir : Şeyh Şa'ban-ı Veli

k.s : Kaddesallahu sırrahu

KÜ : Kastamonu Üniversitesi

KVİÖ : Kastamonu Valiliği İl Özel İdaresi

M. : Miladi

MS. : Milattan sonra

MÖ. : Milattan önce

r.a : Radiyallahu anhu

s. : Sayfa

s.a.v : Sallallahu aleyhi ve sellem

SBE : Sosyal Bilimler Enstitüsü

SPSS : Bilgisayar programı (Statistical Package for the Social Sciences)

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

TDK : Türk Dil Kurumu

V : Görüşmede, katılımcıların ifadelerinde geçen kavram

vb. : ve benzeri

vs. : ve sair

Y : Görüşmede, katılımcıların ifadelerinde geçmeyen kavram

TABLolar DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 1. Kastamonu’da katılımcıların dua etme sebepleri	38
Tablo 2. Kastamonu’da katılımcıların dua etme durumları	40
Tablo 3. Katılımcıların dualarında daha ziyade Allah’tan neler istedikleri	41
Tablo 4. Katılımcıların dualarında daha Allah’a nelerden sığındıkları.....	43
Tablo 5. Kastamonu’da katılımcıların daha çok kimler için dua ettikleri.....	44
Tablo 6. Kastamonu’da katılımcıların daha çok başkaları için yaptıkları dualar.....	45
Tablo 7. Kastamonu’da katılımcıların yaptıkları dualarla ilgili düşünceleri.....	46
Tablo 8. Kastamonu’da katılımcıların kullandıkları dualarla ilgili enstrümanları.....	46
Tablo 9. Kastamonu’da katılımcıların dua yapmak için gittikleri mekanlar.....	49
Tablo 10. Kastamonu’da katılımcıların dualarından etkilendikleri kişiler.....	50
Tablo 11. Kastamonu’da Katılımcıların ezbere bildikleri dualar sebepleri	51
Tablo 13. Kastamonu’da eğitim seviyelerine göre katılımcıların dua durumları.....	54
Tablo 14. Kastamonu’da eğitim seviyelerine göre katılımcıların dualarında geçen istekler..	56
Tablo 15. Kastamonu’da eğitim seviyelerine katılımcıların Allah’a dualarında nelerden sığındıkları	57
Tablo 16. Kastamonu’da eğitim seviyelerine göre katılımcıların dualarında başka kimlere yer verdikleri.....	59
Tablo 17. Kastamonu’da eğitim seviyelerine göre katılımcıların başkaları için yaptıkları dualar.....	60
Tablo 18. Kastamonu’da eğitim seviyelerine göre katılımcıların yaptıkları dualar hakkındaki düşünceleri.....	61
Tablo 19. Kastamonu’da eğitim seviyelerine göre katılımcıların kullandıkları dua enstrümanları.....	62
Tablo 20. Eğitim seviyelerine göre katılımcıların dua etmek için Kastamonu’da gittikleri yerler	64
Tablo 21. Eğitim seviyelerine göre katılımcıların Kastamonu’da kimlerin etkisinde kaldıkları	65
Tablo 22. Kastamonu’da eğitim seviyelerine göre katılımcıların ezbere bildikleri dualar	66
Tablo 23. Kastamonu’da yaş seviyelerine göre katılımcıların dua etme sebepleri	67
Tablo 24. Kastamonu’da yaşlarına göre katılımcıların dua durumları.....	68
Tablo 25. Kastamonu’da yaş seviyelerine göre katılımcıların yaptıkları dualardaki istekler..	70
Tablo 26. Kastamonu’da yaş seviyelerine göre katılımcılarla yaptıkları dualarda nelerden Allah’a sığındıkları.....	71
Tablo 27. Kastamonu’da yaşa göre halk kimlere dualarında yer veriyor.....	73

Tablo 28. Kastamonu’da yaş seviyelerine göre katılımcıların başkaları için yaptıkları dualar.....	74
Tablo 29. Kastamonu’da yaş seviyelerine göre katılımcıların yaptıkları dualar hakkındaki düşünceleri.....	75
Tablo 30. Kastamonu’da yaş seviyelerine göre katılımcıların kullandıkları dua enstrümanları.....	76
Tablo 31. Yaş seviyelerine göre katılımcıların dua etmek için Kastamonu’da gittikleri yerler.....	78
Tablo 32. Yaş seviyelerine göre katılımcıların Kastamonu’da dualarından etkilendikleri kimseler.....	79
Tablo 33. Kastamonu’da yaş seviyelerine göre katılımcıların ezbere bildikleri dualar	80

ÖNSÖZ

Uzun yıllar Kastamonu’da yaşayan birisinin şehrin tarihi, kültürel yapısından etkilenmediğini söylemesi mümkün değildir. “Evliyalar Şehri” unvanı ile başta Şeyh Şa’ban-ı Veli olmak üzere tüm evliya ve erenlerin yöreye kattıkları ruhani hava, buraya gelen herkese tesir etmiştir. Dini anlamda bize göre avantajlı olacağından hareketle, bu tesirin halkın yaşantılarında ve hususiyle manevi hayatlarında yaşıyor olabileceğini düşündük. Kastamonu’da hem Anadolu’da yaygın geleneksel dua kültürünün izlerini sürmek hem şehrin tanıtımına katkıda bulunmak bizi böyle bir araştırmaya sevk etmiştir. Ayrıca dua, dini tecrübeyi en iyi yansıtan bir fenomen olarak, halkın yaptığı duaları, bu dualara hakim olan ana unsuru ve genel özelliklerinin çıkarılmasıyla, Kastamonu manevi-ruhani zenginliğinin yaşatılmasına bir nebze de katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Araştırmamız giriş hariç üç bölümden oluşmaktadır. Girişte araştırmanın problemi, amacı, önemi, yöntemi, kavramsal çerçevesi, literatürü ile sınır ve sınırlılıkları tespit edilmiştir. Birinci bölümde İslam’da ve Türk Kültüründe dua konusu ele alınmıştır. İkinci bölümde Kastamonu Tarihi ve Kültürüne yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Kastamonu Halk Duaları ile ilgili bulgulara ve dua örneklerine geçilmiştir. Araştırmanın sonuç kısmında, önerilerle birlikte görüşmelerde elde edilen yerel dua örnekleri ve katılımcıların listesi ile görüşme formu yer almaktadır.

Bu araştırmamızda, desteklerini esirgemeyen başta tez danışmanım, kıymetli hocam, sayın Doç. Dr. Burhan BALTACI’ya, tez konusu seçimi ve alan ile ilgili yapılması gerekenler konusunda yönlendirmelerinden dolayı değerli hocam, sayın Prof. Dr. Ali Rafet ÖZKAN’a, araştırmanın problemi ve yöntemi konularında her zaman bize yardımcı olan, sayın Yrd. Doç. Dr. Aydoğan AYDOĞDU’ya, sayın Doç. Dr. M. Altan KURNAZ’a ve sayın Doç. Dr. Kadir KARATEKİN’e ayrı ayrı teşekkürü borç bilirim. Bu arada tüm katılımcılara görüşme esnasında gösterdikleri sabır ve verdikleri samimi cevaplardan dolayı teşekkür ederim. Ayrıca, tezimin yazımı aşamasında yaptığı her türlü katkılardan dolayı da eşim, Sevim YARIM’a çok teşekkür ederim.

Mehmet Salih YARIM
Kastamonu, Şubat 2016

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmada, Kastamonu’da halkın, yaşadıkları şehrin manevi zengin ikliminden nasıl etkilendiklerini, bu etkinin gündelik yaşantılarına ve bu arada dualarına ne şekilde yansıdığını, bu dualardaki ortak özelliklerin neler olduğunu analize tabi tutarak, halkın duaya bakışlarını, dua hakkında bildiklerini, gerek kendi gerekse başkaları için hangi durumlarda nasıl dualar ettiklerini inceleyerek, Anadolu’da yaygın geleneksel dua kültürünün Kastamonu’daki izlerini ortaya çıkarmak, inanç turizmi açısından şehrin tanıtımına katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

II. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

1071’de, Abbasi Halifesi Kâim bi-Emrillah, Selçuklu Sultanı Alparslan ve ordusunun Bizans ordusu karşısında muzafferiyeti için cuma namazında bütün İslam Beldelerinde şöyle dua edilmesini istemişti:

“Allah’ım, İslam’ın Sancağı’nı yücelt, ona yardım et! Başını ezmek ve kökünü kazımak suretiyle müşrikliği hezimete uğrat. Sana itaatte canlarını feda edip, Sana tabi olmak hususunda kanlarını akıtan Senin yolunun mücahitlerini kuvvetlendirerek, yurtlarını güvenlik ve zaferle dolduran yardımlarından mahrum etme. Müminlerin Emiri’nin delili olan Sultan Alparslan’ın Senden dilediği yardımı esirgeme ki, o bu sayede hükmünü yürütsün, şanını yaysın ve zamanın güçlükleri karşısında kolayca yerinde tutunabilsin. Senin dinini şerefli ve yüce tutabilmesi için onu lütufkâr ve her zaman devamlı tesir icra eden desteğinden mahrum etme. Onun kâfirler karşısındaki bu günü, yarımına da yetsin. Ordusunu meleklerinle destekle. Niyet ve azmini hayır ve başarıyla sonuçlandır.” (Turan, 1973, s.36)

1071 Malazgirt Savaşı, yukarıda geçen duadaki vizyon ve misyonla kazanılmış, İslam Bayrağı, elde edilen bu zaferle bu topraklarda dalgalanmaya başlamıştır. Türk milli kültür ve müesseseleri yaklaşık on asırdır bu coğrafyada İslam’la harmanlanarak, özellikle Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde, ilim, sanat, din ve ahlakta ortaya konulan başarı ve buna bağlı olarak kurulan yüksek medeniyet, bütün dünyada hayranlık uyandırmış, tarihin çehresini değiştirerek birçok medeniyete ilham kaynağı olmuştur.

Türkler, değişik coğrafyalarda beraber yaşamak zorunda bulunduğu halklardan bazı şeyler aldığı gibi, onlara da pek çok şey vermişlerdir. Geçmişte ve günümüzde Türkler'in yer aldıkları coğrafyaya bakıldığında, Doğu-Batı veya İslam-Hıristiyan medeniyetlerinin kesişme noktasında oldukları görülür. Bu yüzden Türkler, farklı medeniyetler arasında köprü vazifesi de görmüşlerdir. Dolayısıyla doğu-batı her iki medeniyetin oluşmasında da önemli ölçüde Türkler'in tesiri bulunmaktadır. Selçuklu ve Osmanlı çağında açılan medreseler buna örnektir. Buna bağlı olarak Türk devletinin her tarafında inşa edilen hanlar, hamamlar, imaretler, şifahaneler zamanlarının öncü teşekkülleri olmuşlardır.

Bu teşekküllerin mevcudiyetini devam ettirdiği sayılı tarihi şehirlerimizden birisi de elbette Kastamonu'dur. Kastamonu, Selçuklu ve daha sonra da Osmanlılardan bu yana, Anadolu'da yaygın geleneksel kültürün ve özellikle İslam'ın ve de yüzyıllar boyunca halka rehberlik eden, tarihi-dini şahsiyetlerin irşatlarının tabii sonucu olarak maneviyatı güçlü önemli şehirlerimizin arasında yer almıştır.

Netice itibariyle yöre halkı bu maneviyat dolu şehirden mutlaka etkilenmiş olmalıdır. Tabiidir ki bu etki, halkın günlük yaşantılarında da çevresi ile olan münasebetlerinde de kendini göstermiştir. Bu noktada, Kastamonu'da halka yansımış olan bu manevi değerlerin izlerini sürebilmemize yardım edebilecek en iyi vasitalardan birisi de ibadetin özü olması itibariyle halkın yaptığı dualar olacaktır. Zira dualar, dini tecrübenin ortaya çıkarılmasında en önemli fenomen olarak kabul edilmiştir.

Yukarıdaki anlatılanlar bağlamında araştırmanın ana problemi, Kastamonu halkının genel olarak yaptığı duaların neler olduğu ve bu dualarda hangi ortak özelliklerin bulunduğu meselesidir.

Alt Problemler:

1-Kastamonu Halkı dua kavramı hakkında neler bilmektedirler?

2-Kastamonu'da halk gündelik hayatta en çok hangi durumlarda dua etmektedir?

3-Kastamonu Halkının yaptığı dualarda en çok hangi istekler yer almaktadır?

4-Kastamonu'da halk, dualarında en çok nelerden korunmak istemektedir?

5-Kastamonu Halkının kendilerinin yaptığı dualar ve sonuçlarına karşı düşünceleri nelerdir?

6-Kastamonu'da halkın yüz-yüze geldiklerinde birbirlerine yaptıkları dualarda öne çıkan kavramlar nelerdir?

7-Kastamonu Halkının dua adına kullandığı enstrümanlar nelerdir?

8-Kastamonu'da halk dua için nerelere gitmektedirler?

9-Kastamonu Halkı en çok hangi duaları ezbere bilmektedir?

10-Kastamonu'da halkın yaptığı dualarda, eğitim ve yaş, sonuçları nasıl etkilemektedir?

III. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Paflagonya, Hitit, Frigya, Lidya ile Pers'lerin ve daha sonra Büyük İskender'in hâkimiyetine giren Kastamonu, M.Ö. I. Yüzyıla kadar, Pontus Krallığı'nın hükümrânlığında kalmış, nihayet Romalılar ve Bizanslılar derken XIII. Yüzyılın başlarında Anadolu Selçukluları, XIV. Yüzyılın ikinci yarısında da Osmanlılar şehre hâkim olmuşlardır. Bugün şehirden yansıyan tarih, işte bütün bu medeniyetlerin izleridir. (Behcet, 1998, s.7-26)

Bu izlerde Anadolu Selçuklu Candaroğulları Beyliği'nin yerinin önemi gözle görünür bir haldedir. Mesela XV. Yüzyıl ortalarına ait İsmail Bey Külliyesi o günlerden kalma. Külliye, cami, medrese, han, imaret, mektep, hamam ve İsmail Bey'in türbesinden oluşuyor.

Nasrullah Camii ise Osmanlı mimarisinin örneklerinden sadece bir tanesidir. Caminin arkasındaki XVIII. Yüzyıldan kalma Münire Medresesi ise şu an yöresel el sanatları çarşısı olarak kullanılmaktadır.

Kastamonu'da en çok ziyaret edilen yerlerin başında Şeyh Şa'ban-ı Veli Külliyesi geliyor. Bu külliye, cami, türbe, kütüphane, şadırvan ve biri müze olarak kullanılan evlerden oluşuyor. Yine Yakup Ağa Külliyesi, cami, medrese, mektep, misafirhane ve imaretten oluşuyor. Külliyenin diğer binaları bugün el sanatları ve çekme helva üretimine destek amaçlı kullanılmaktadır.

Öte yandan, Karanlık Evliya Türbesi, Aşıklı Sultan Türbesi, Benli Sultan Türbesi, Ahmed Siyahi Türbesi, Mehmet Fevzi Efendi ve kaledeki Bayraklı Sultan Türbesi gibi onlarca türbe, yatır ve tarihi-dini şahsiyet bu şehirde yatıyor ve “Evliyalar Şehri” unvanının bu şehre verilmesini haklı çıkartıyor.

Bu güçlü maneviyatın, İstiklal Savaşı'nda toprakları işgal edilmemesine rağmen en çok şehit vermesine, Çanakkale Destanı'nda Türk Milleti'nin verdiği şehitlerden pek çoğunun Kastamonulu olmasına, Türk milletinin dimağına yer etmiş olan ve birer milli kahraman olarak anılan, Şerife Bacıların, Halime Çavuşların, Kastamonu'dan çıkmasına sebep olduğu kabul edilmektedir.

Son zamanlarda, Kastamonu bu manevi zenginliği ile çevre il ve ilçelerin dikkatini çekerek ziyaretçi akınına uğramış ve sonuçta inanç turizmi olarak şehir, geleceğe umutla bakan bir duruma gelmiştir. Yakın zamanda basiretli idarecilerce de tarihi bina ve eserlerden çoğu restore edilerek turizme kazandırılmıştır. Eğer yapılan çalışmalar, hız kesmezse Kastamonu'nun ileride, özellikle de İslam Medeniyetinin açık müze olarak inanç turizminin önemli merkezlerinden birisini teşkil edeceği iddia edilebilir durumdadır.

Ünlü Dinler Tarihçisi Ninian Smart'ın (1969) haklı olarak vurguladığı gibi, “*insanlık tarihini ve yaşamını anlamak için dini anlamak gerekir*”. (Gündüz, 1998, s.11) Hz. Adem'den bu yana dua, dini fenomenlerin başında gelmektedir. İslam'da da bu fenomen ibadetin özü ve hatta kendisi olarak kabul edilmiştir. Ayrıca sosyo-kültürel tarihin izlerinin halkın dualarında da yaşayacağı yaygın kanaatlerdendir. Din bilimci

James L.Cox'un da (2004, s.23) Ferguson'a atfen dediği gibi, *“din, toplum içinde muhafaza edici bir güç olarak tasvir edilir. Bu güç, grubun temel değerlerini tanımlar ve sonra da bu değerleri tabiatüstü güçlere müracaatla muhafaza eder ve güçlendirir”*.

Bu bağlamda, hem şehrin inanç turizminin gelişimine katkıda bulunmak, hem şehrin manevi alt yapısına bir kere daha dikkatleri çekmek, hem de Anadolu'da yaygın dua geleneğinin şehirdeki izlerini mümkün mertebe ortaya çıkartarak nazarları şehrin maneviyatına çekmek, resmi–sivil etkili kurum ve kuruluşlara nesnel veri hazırlamak, benzer çalışma yapacak olanlara da bir katkı sunmak hedeflenmiştir.

IV. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE KULLANILAN LİTERATÜR

Dinler tarihi; dinleri, tarihi geçmişlerini hesaba katarak sahip oldukları inançları, ibadetleri ahlaki kuralları ve kültürlerini nitelendirme (deskriptif) usullerle inceleyen bir bilim dalıdır. Bu yüzden bu araştırmada ana yöntem olarak nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Dua ferdin dini tecrübelerinin bir ifade şekli olması sebebiyle, Dinler Tarihi'nin ilişki içerisinde olduğu bilim dallarından olan Din Psikolojisi çalışmalarından da bu araştırmada yararlanılmıştır. Zira Din Psikolojisi, dinin psikolojik tarafını ve ferdin dini tecrübesini ve bu tecrübenin tezahürlerini açıklamaya çalışmaktadır. Ayrıca nitel araştırma olay ve olguları doğal ortamlarında araştırma imkânı verdiği için hem çok esnek hem de sosyal bilimlerde veri toplama usulleriyle de en uyumlu bir yöntem olmaktadır. Nitel araştırmanın bu yönüne dikkat çeken, Yıldırım ve Şimşek (2008) tarafından ortaya konan tespitler bu araştırmanın yöntem açısından mihveri olmuştur:

Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir. Başka bir deyişle nitel araştırma, kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır. Bu tanımda kuram oluşturma, toplanan verilerden yola çıkarak daha önceden bilinmeyen bir takım sonuçları birbiri ile ilişkisi içinde açıklayan bir modelleme çalışması anlamına gelmektedir (Glaser,1978). Bu da araştırmacının esnek olmasını, toplanan verilere göre araştırma sürecini yeniden biçimlendirmesini ve gerek araştırma deseninin oluşmasında gerekse toplanan verilerin analizinde

tümevarıma dayalı bir yaklaşım izlenmesi gerektirir. (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.39-40)

1.1 Araştırma Deseni

Dinler Tarihi, dinleri oldukları gibi ele alır. Bundan dolayı Dinler Tarihi alanında araştırma yapanlar, bir dinin mensubu olsalar da olmasalar da ilmi araştırmalarda tarafsız olmak durumundadırlar. Genel olarak Din Bilimleri, kural koyucu değildir, değer yargıları ile ilgilenmez, olay ve olguları olduğu gibi tanıtır ve nitelendirir. Dua tüm dinlerde görülen önemli dini bir fenomen olması sebebiyle de araştırma deseni olarak olgubilimsel araştırma yaklaşımı benimsenmiş ve Kastamonu Halkının yaptığı duaların ayrıntılı bir şekilde ortaya çıkarılması düşünülmüştür. Çünkü olgubilimsel desen, günlük yaşantımızda sık sık karşılaştığımız, gerek ünsiyetten gerekse yeterli malumattan mahrumiyetle perde arkasını bilemediğimiz olgu ve olayları daha iyi anlamamıza yardım eden bir model olduğu, Yıldırım ve Şimşek (2008) tarafından şöyle dile getirilmiştir:

Olgubilim deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Bu olgularla günlük yaşantımızda çeşitli biçimlerde karşılaşabiliriz. Ancak bu tanışıklık, olguları tam olarak anladığımız anlamına gelmez. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim uygun bir araştırma zemini oluşturur. Olgubilim araştırmaları nitel araştırmanın doğasına uygun olarak kesin ve genellenebilir sonuçlar ortaya koymayabilir. Ancak bir olguyu daha iyi tanımamıza ve anlamamıza yardımcı olacak sonuçlar sağlayacak örnekler, açıklamalar ve yaşantılar ortaya koyabilir. Bu yönüyle hem bilimsel alanyazına hem de uygulamaya önemli katkılar getirebilir. (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.72,75)

1.2 Örneklem

Bu araştırmamızda, Kastamonu’da dua ile ilgili zenginliği ortaya çıkarabilmek ve Kastamonu Halkının yaptığı dualara erişebilmek için örneklem olarak “amaçlı örneklem” yöntemi seçilmiştir. Dua olgusunun çeşitli yönlerini ortaya çıkarabilmek için bu yöntem uygun bulunmuştur. Bu araştırma ile genelleme yapmak değil aşağıda belirtildiği üzere resmin tamamını elde etme çabası gözetilmiştir:

Nitel araştırmacıların birincil kaygısı, nicel araştırmalarda olduğu gibi belirli bir evrene sağlam genellemeler yapmak değil, bir evrende olması olası çeşitlilik, zenginlik, farklılık ve aykırılıkları çalışmalarına dahil ederek bütüncül bir resmi elde etmektir. Amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu dűřünölen durumların derinlemesine çalışılmasına imkân vermektedir. (Yıldırım ve Őimřek, 2008, s.107)

Yapılan bu çalışmada amaçlı örnekleme uygulamalarından biri olan “oransız kota örnekleme” yöntemi seçilmiştir. Bunun için görüşme yapmak üzere seksen kişilik kota dűřünölmüřtür. Kota, ilköğretim okulu, lise ve üniversite mezunu, erkek ve kadın olmak üzere belirlenmiştir. Bu kotalar da, 18-28, 29-39 ve 40 ve üzeri yař gruplarına göre üç kategoriye ayrılmıştır. Bu yař gruplarından ilk iki grup için öngörölen on yař aralık, toplumda yaygın “seksenli yıllar”, “doksanlı yıllar” deyimlerindeki yaklaşıma göre belirlenmiştir. En küçük yař olarak, cezai ehliyete haiz olmaları sebebiyle 18 yař kabul edilmiştir. Her bir kota, yukarıdaki ayrımlar dikkate alınarak, 5'er kiři ile dolacak şekilde tasarlanmıştır. Mesela, erkek 29-39 yař, ilköğretim okulu mezunlarından 5 kiři bir kota olarak dűřünölmüřtür. Oransız kota örneklemin literatürdeki tanımına gelince bununla ilgili aşağıdaki açıklama yeterli olacaktır:

Evrenin belirli özelliklerine bakılarak örnekleme de bu özelliklerin bulunması için belirli kotaların konulduğu örnekleme tekniğidir. Bu özellikler gruplar, kümeler, katmanlar şeklinde olabilir. Tabakalı örneklemeyle birlikte araştırmacı tarafından her özelliğe ilişkin belirli sayıda örnek alınması yönüyle farklılaşır. Bu sayıya “kota” denilmektedir. Araştırmacı kota doluncaya kadar örnekleme almaya devam eder. Oransız kota örneklemeğinde kotayı belirleyen özelliğin evrendeki dağılımına dikkat edilmez. (Şimşek A., 2012, s.121)

1.3 Veri Toplama Tekniği

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak “görüşme tekniği” benimsenmiştir. Zira katılımcılarla yüz-yüze gelerek, görüşmecinin sorularını bizzat açıklayarak kapalı bir taraf bırakmaksızın sorması, soruların dışında görüşme esnasında başka bulgulara da rastlanılması ve yerine göre açıklamalar yapılması, bu tekniğin seçilmesinin sebeplerindedir. Aşağıda literatürde geçen tespitler söz konusu tekniğin avantajlarını şöyle açıklamaktadır:

Olgubilim araştırmalarında başlıca veri toplama aracı görüşmedir. Olgulara ilişkin yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmak için görüşmenin araştırmacılara sunduğu etkileşim, esneklik ve sondalar yoluyla irdeleme özelliklerinin kullanılması gerekmektedir. Araştırmacıların görüşölen bireyle güven ve empatiye dayalı bir etkileşim ortamı oluşturabilmesi önemlidir. Böyle bir ortam içinde bireyler kendilerinin bile daha önce farkında olmadıkları ya da üzerinde

fazla düşünmedikleri yaşantıları ve anlamları dışa vurabilir, ortaya koyabilirler. (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.74-75)

Görüşme, araştırmanın amaçlarına uygun bilgi toplamaya çalışan araştırmacı ile görüşülen kişi arasında soru sorma ve cevaplama dayalı etkileşimli bir iletişim sürecidir. Görüşmenin temel amacı, katılımcıların deneyimlerini ve bu deneyimleri nasıl anlamlandırdıklarını açıklamaya çalışmaktır. (Salı, 2012, s.142)

Yukarıdaki anlatılanlar ışığında kotalar doldururken katılımcıların Kastamonu’da yaşaması değil aynı zamanda Kastamonulu olmasına da dikkat edilmiştir. Görüşmeler, “yapılandırılmış görüşme tekniği” olarak önceden hazırlanmış “açık uçlu” görüşme formunu hazır bulundurularak gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan ağırlıklı çevre, Kastamonu Üniversitesi personeli, Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü personeli, Kastamonu İl Milli Eğitim Müdürlüğü öğretmen ve personeli, Kastamonu Özel Anadolu Hastanesi personeli, Kastamonu esnafları, Kastamonu Merkez din görevlileri ile Kastamonu Merkez Nazar-Kent (Saraçlar mahallesi, Sezin sokak) sitesi sakinleridir.

Görüşme formu hazırlandığında yaklaşık on kişi ile test edilmiştir. Gerek sorular gerekse soruların sıralanışı tekrar gözden geçirilmiştir. Daha sonra tasarlanan form için uzman görüşü olarak, Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden iki, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden bir ve Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesinden iki öğretim üyesinden görüş talep edilmiş, gelen değerlendirmeler ışığında da görüşme formuna son şekli verilmiştir.

1.4 Verilerin Analizi

Dinler Tarihi’nin ana hedefi olarak dinleri ve onun tezahürlerini incelemesi, bu araştırmada “veri analizi” olarak “betimsel analiz” ile “içerik analizi”nin seçilmesine sebep olmuştur. Bu analizler için önce araştırmanın “veri seti” oluşturulmuş ve bu set ilk olarak ilgili literatürdeki makale ve tezlerde geçen genel betimleyici kavramlar doğrultusunda kritiğe tabi tutulmuştur. Hem literatür hem de veri seti birlikte değerlendirildiğinde 11 adet “tema” elde edilmiştir. Bu tema başlıkları altında tespit edilen kavramlar için birer “kod” numarası verilmiştir. Sonuçta toplam 108 adet kod ortaya çıkarılmıştır. Daha sonra bunlar aşağıda da belirtildiği gibi dört aşamada işleme tabi tutulmuştur:

Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla farkedilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. Nitel araştırma verileri dört aşamada analiz edilir 1-Verilerin kodlanması, 2-Temaların bulunması, 3-Kodlar ve temaların düzenlenmesi, 4-Bulguların tanımlanması ve yorumlanması. (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.227-228)

Bu kodlar 11 tema altında excel tablosuna işlenmiştir. İşlenen bu tablolar, SPSS istatistiksel veri analiz programından (versiyon 20) geçirilerek hem kavramların hem de bu kavramlara ait yaş ve eğitim durumlarının yüzdeleri ile frekansları çıkartılmıştır. Aşağıda bahsedilen teknik açıklamada da geçen, temalar ve ilgili kavramlara, ne, neden ve nasıl gibi sorular sorarak cevaplar aranmış, ortaya çıkan anlamlar tabloların altında yorum olarak verilmiştir.

Kısaca betimleme yaklaşımı ile “ne” sorusuna cevap bulunabilir. Analiz, veri setinde doğrudan görülemeyen, ancak kavramsal kodlanma ve sınıflama yolu ile görülen temaların ve bu temalar arası anlamlı ilişkilerin ortaya çıkarılması, analiz sürecinin temel işlevidir. Burada “neden”, “nasıl” sorularına cevap aranır. Yorumlama, bu söylenen ya da gözlenen ne anlama gelmektedir? Sorusu, yorumlamanın temelini oluşturur. Veri analizinde “anlam” ön plana çıkarılmaktadır. Bu ise, elde edilen bulguların kendi ortamı içinde yorumlanmasına bağlıdır. Bu yaklaşıma göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.222, 224)

Elde edilen veri setine, tablolar halinde bulgular bölümünde yer verilmiştir. Ortaya çıkan yüzde ve frekanslar tablolarda gösterilmiştir. Ayrıca önceden yapılmış benzeri çalışmalara da yer verilmiş ve gerekli karşılaştırmalar yapılmıştır.

1.5 Araştırmanın Sınırları

Araştırma, Kastamonu il merkezinde yaşayan, Kastamonu doğumlu, 18 yaş ve üstü kimseleri kapsamakta olup, olumlu dualarla sınırlıdır.

1.6 Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmaya 18-28 yaş grubundan ilköğretim okulu mezunları dâhil edilmemiştir. Çünkü uzun süredir zorunlu eğitim lise mezunu olmayı gerektirmiş, dolayısıyla da 18-28 yaş grubundan görüşme yapılacak kişileri bulmak güç hale gelmiştir. Ayrıca ilköğretim mezunları ile ilköğretim mezunlarını birleştirerek kavram

kargaşasına sebep olmaması için de hepsine birden ilköğretim okulu mezunu denmiştir. Yine lisans ve ön lisans ayırımına gidilmemiş, aynı gerekçelerle her ikisi de üniversite mezunu olarak ele alınmıştır.

1.7 Araştırmanın Literatürü

Literatür incelendiğinde, özellikle ülkemizde akademik çalışmalarda dua fenomeni ile ilgili olarak Türkiye dışından atıfta bulunulan kişiler ve eserleri şunlardır: Alexis Carrel; “Dua”, (Çev: M. Alper Yüçetürk), Pierre Marinier; “Dua Üzerine Düşünceler”, (Çev: Sadık Kılıç), Toshihiko Izutsu; “Kur’an’da Allah ve İnsan”, (Çev: Süleyman Ateş), Michael Argyle; “İbadet ve Dua”, (Çev: Mustafa Koç), İbn Teymiyye; “Dua ve Tevhid” (Çev: Abdi Keskinsoy).

Çevirisini Süleyman Ateş’in yaptığı Toshihiko Izutsu’nun “Kur’an’da Allah-İnsan” adlı eseri kayda değer olarak akademik dünyamızı en çok etkileyen eserlerdendir. Söz konusu eserde Kur’an’daki anahtar terimleri, Kur’an’ın dünya görüşünün ana yapısını, Allah ile insan arasında ontolojik münasebeti, Allah ile insan arasında haberleşme münasebetini sağlayan duayı, Cahiliye Dönemi ve İslam’ı, Allah ile insan arasındaki ahlaki münasebeti bulabiliriz.

Ülkemizde dua üzerine pek çok makale çalışması yapılmış ancak literatüre kitap olarak girenlerin bazıları şunlardır: Osman Cilacı; “Psiko-Sosyal Açıdan İlahi Dinlerde Dualar”, Mehmet Soysaldı; “Kur’an’da Dua”, Seyfettin Yazıcı; “İnananların Güç Kaynağı Dua”, Mustafa Koç; “Ergenlik Döneminde Dua ve İbadet Algılarının Ruh Sağlığına Etkileri Üzerine Bir Alan Araştırması”, Hasan Kayıklık; “Kur’an’daki Dualar Üzerine Psikolojik Bir Değerlendirme”, Adil Bebek; “Din ve Düşünce Açısından Dua”.

Yine dua konusunda tezler yapılmış ama bunların çoğunda, çocukların dua algısı, ergenlerin dua ile münasebetleri, gençlerin dua yardımıyla problemlerle baş etmesi, dua-telkin ve terapi konuları çalışılmıştır. Benzer bir çalışma, Ulusal Tez Merkezi başta olmak üzere bulunamamıştır.

Tezlere örnek olması bakımından Emine Küçük'ün, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yaptığı, “Ergenlerin Dualarına Psikolojik Yaklaşım (Edirne/Keşan Örneği)” konulu yüksek lisans tezi ele alınabilir. Bu araştırma bir saha çalışması olarak ele alınmış, Keşan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilköğretim ve orta öğretim okullarında öğrenim gören ergenlerin dua anlayışı anket uygulaması ile; cinsiyet, sınıf düzeyi, devam edilen okul, ailenin aylık geliri, annenin dindarlığı, anne babanın sağ olması, dramatik yaşanmışlık ve yaşanmış hastalık değişkenlerine göre incelenmiştir. Elde edilen verilere göre öğrencilerin duası bu değişkenlere bağlı olarak istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermemiş, genel olarak öğrencilerin duası İslami öğretilere paralel bir eğilim içerisinde olduğu görülmüştür. Ancak, öğrenciler çoğunlukla dua etme eyleminde bulunmakta, duayı ihtiyaç olarak görüp, dua ettiklerinde maddi manevi faydasının olduğuna inanmaktadırlar. Dua ederken sadece kendilerini değil ailelerini ve bütün insanlığı düşündüklerini ilgili seçeneklere katılarak belirtmişlerdir. Duayı sadece çaresiz oldukları zamanlarda değil içlerinden geldiği ve dinsel önem taşıyan zamanlarda da düzenli olarak gerçekleştirdiklerini göstermişlerdir. Duayı maddi faydasından çok manevi güç olarak görmektedirler. Öğrenciler içinde buldukları gelişim dönemi özelliği itibariyle de soyut bir kavram olan duanın manevi gücünü kavrayabilmişlerdir.

Aynı şekilde örnek olarak, Ümit Horozcu'nun konuyla ilgili İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde “Din Psikolojisi Açısından Dünyevi İstek Duaları” isimli doktora tezini gösterebiliriz. Söz konusu tezin birinci bölümünde duanın tanımının, din ve kültürlerdeki uygulanışının, evrenselliğinin, tür, şekil ve araçlarının ele alındığı kavramsal çerçeveye yer verilmiş, fenomenolojik bir çalışma yapılmıştır. Tezin ikinci bölümünde, istek dualarının psikolojisi denildiğinde akla ilk gelen, duanın arka planında yer alan psikolojik süreçler ele alınmıştır. Burada, duanın ortaya çıkışında etkili olan anlık psikolojik süreçler ve geçici olmayan, uzun vadeli psikolojik süreçler irdelenmiştir. Bu çerçevede bağlanma teorisi, rol alma teorisi ve yükleme teorisi gibi bazı teorilerin duaya uygulanması söz konusu olmuştur. İlk ikisi, daha önce batılı ilim adamları tarafından duaya uygulanırken yükleme teorisinin duaya tatbik edilmesi ilk defa bu tezde denenmiştir. Tezin üçüncü bölümünde ise, dünyevi istek dualarının etkilerinin tespitine çalışılmıştır. Tezin dördüncü bölümünde

ise, üçüncü bölümde dünyevi istek dualarının etkileri konusundaki tespitlerin sağlamasını yapmak üzere, İstanbul'da yetişkinler üzerinde yapılan bir anket çalışması ve bu çalışmanın sonuçları ele alınmıştır. Ankette katılımcılara duanın sağlık, eğitim, iş, iklim, sosyal yaşam vb. konulardaki etkisine inanıp inanmadıkları ve duanın bu konularda etkili olduğuna şahit olup olmadıkları sorulmuştur.

V. DUA VE DUA TİPLERİ

1.1 Kelime ve Terim olarak Dua

Dua, insanın Allah ile vasıtasız olarak gönülden kurduğu bağıdır. Dua, ruhun Allah'a yönelmesi, kalbin Allah ile konuşmasıdır. Dua ilk insandan bu yana ilahi olsun olmasın tüm dinlerde bulunan bir fenomen olarak karşımıza çıkmaktadır. Dinsiz toplum nasıl olmamışsa duasız din de olmamıştır diyebiliriz. Duanın çok üstün bir güçle kutsal bir iletişim kurma çabası olduğunu Gündüz (1998) şöyle tanımlamaktadır:

“Dua, Tanrı'ya herhangi bir tanrısal varlığa ya da bir üstün şahsiyete yönelik hamd, şükran, rica veya tövbe içerikli yakarış; insanın kutsalla iletişim kurmasıdır”. (Gündüz, 1998, s.101)

Dua, ruhani bir yükseliş, istek ve dileklerin aracısız Tanrı'ya arz edildiği bir yol olması, onu bütün toplumlar için önemli yapan tarafıdır. Alexis Carrel'in aşağıda geçen tespitleri bunu dile getirmiştir:

Dua, kâinatın gayri maddi olan heyulasına doğru uzanmak demektir. Umumiyetle ya bir şikâyet, ya da bir bunalma veya bir yardım istemidir. Bazen de eşyada gizli, yüce ve edebi prensibi, iç ferahiyle nazar ve temaşadır ve nihayet dua şöyle de tarif edilebilir: Ruhun Tanrı'ya doğru yükselişi. Dua, insanın görülmez varlık, bütün varlıkları var eden, en yüce hikmet, en yüce kuvvet, en yüce güzellik, bizlerden her birimizin kurtarıcısı ile birleşme ve kaynaşma yolunda insanın sarf ettiği cehdidir. Gerçek dua, şuurun Tanrı ile birleşip kaynaştığı giz dolu bir halettir. (Carrel'den aktaran Certel, 2003, s.121-122)

Dua ile ilgili yukarıda ifade edilen daha çok ferdi tarafı ağır basan tarafı yanında bir de duanın insan tabiatında yaratılıştan gelen bir olgusu olması hasebiyle de evrensel bir karakter de taşımaktadır. Bu yönüyle dine mesafeli veya dine kapalı kişilerde bile dua gerçeğine rastlamaktayız. “Düşen uçakta ateist olmaz” sözü de zaten bu gerçeği anlatmaktadır.

Dua, “çağırarak, seslenmek, istemek, yardım talep etmek” anlamında bir kelimedir. “Küçükten büyüğe, aşağıdan yukarıya doğru uzanan, istek ve temenniler demektir. Duada amaç insanın Allah'a halini arz etmesi ve O'na niyazda bulunması sebebiyle

dua, kul ile Allah arasında bir irtibattır ki, Cilacı (1994) bu irtibatla ilgili olarak şöyle açıklama getirmiştir:

Dua böyle bir irtibat neticesinde insanın bir taraftan kendi ihtiyaç ve eksiklerinin telafisini, diğer taraftan daha mükemmele ulaşmasını hedefleyen bir diyalog vasıtasıdır. Bir başka söyleyişle dua sınırlı, sonlu ve aciz olan varlığın sınırsız ve sonsuz kudret sahibi ile kurduğu bir köprüdür. (Cilacı, 1994, s. 529)

1.2 Dua Tipleri

Dua hem bir kulluk ifadesi, hem de ihtiyaçların aşkın bir otoriteye arz edildiği olgu olarak özellikle din bilimleri ve felsefe sahasında özelliklerine göre belli başlı tiplere ayrılmıştır. Bunlardan en başta geleni istek duaları diye tanımlanandır. İnsanların ağırlıklı olarak dünyevi dualar öncelikli olmak üzere uhrevi vs. taleplerde bulunmaları, beşer olmalarının bir gereğidir. Onları duaya yönelten de aslında bu ihtiyaçlar ile kendilerini sınırlayan hususlardır. Yine yaşadığımız dünyaya ait başta maddi olmak üzere her türlü dert ile mücadelede duanın yeri hiç de yadsınamaz. Yapılan saha çalışmaları bu tarz dua etme durumunda olanların özellikle manevi yönden rehabilite edildiklerini göstermiştir. Yukardaki dua tipleri yanında genel olarak toplumumuzda dua denince ibadetlerle ilişkilendirilerek ezberlenmiş dualarla, özellikle ibadetlerden sonra, anlamlı gün ve gecelerde periyodik olarak müracaat edilen dua tarzı da önemli bir yer tutmakla beraber Michael Argyle (2006), en yaygın dua tiplerinin istek duası, başa çıkma duası ve dinlerde uygulanan şekli olarak üç kategoride ele almış ve onlarla ilgili tasnifi yapmıştır:

a. İstekte Bulunma Anlamında Dua. Bu dua çeşidi, bireyin kendisinin, ailesinin veya arkadaşının ciddi bir ihtiyacı olduğunda, onların mutluluğunu engelleyecek bir tehdit unsuru veya onlarla birlikte kendisinin gücünü aşan problemler ortaya çıktığında, Tanrı'dan yardım talep etmeye yönelik olarak yapılan bir dua çeşididir. b. Başa Çıkma: Bireyin, çeşitli stratejiler geliştirerek karşı karşıya kaldığı problemlerini çözmeye çalışmasıdır. Bütün problemler iyi bir şekilde çözüme kavuştuğunda, birey aynı derecede kendiliğinden Tanrı'ya karşı minnet duygusu içerisinde problemlerin çözümünde yardımcı olduğu için dua edebilir. c. Dini Pratik Olarak Dua. Dini pratik olarak yapılan dualar, genellikle halk arasında bilinen ve mensubu olduğu dinin din görevlisi tarafından bir kitaptan veya ezbere okunarak yapılan dualardır. Bu dua türünde, öncelikle standart dini pratik formüllerini ihtiva eden ve bu formüllerle takviye edilmiş olan istek veya bağlılık anlamını taşıyan kalıplaşmış ifadeler yer almaktadır. (Argyle, 2006, s.317-338)

Michael Argyle'nin tarif ettiği dini pratik olarak dua çeşidini formal dualar olarak ta tanımlayabiliriz. Ancak bu duaların informal taraflarına da bakmak gerekmektedir. Tam noktada Polat (2007)'ın yaptığı tespitler konuyu açıklar mahiyettedir:

Dua, ibadetin özünü oluşturması yönüyle herhangi bir toplumun dini anlayış ve yaşantısı, kültür ve medeniyetinin tespitinde önemli bir rol oynar. Çünkü dua sözleri bir toplumun dini ve kültürel hayatının, beklentilerinin, dünya ve ahiret anlayışının kilometre taşlarını oluşturur. Dua etme hissi, kul-Allah-insan ve tabiat arası bağa ilişkin inancın, Allah'ın sıfatlarına dair imanın tabii bir sonucu olarak, herhangi bir zamanda ansızın kişinin içine doğmaktadır. Dua, dinin veya dini duygunun önemli bir tezahür şeklidir. Bu yönüyle dua informal bir karakter sergiler. (Polat, 2007, s.428)

I. BÖLÜM

İSLAM VE TÜRK KÜLTÜRÜNDE DUA

1.1 İslam'da Dua

Dua, ibadetin özüdür. İnsanın, bedenene yeme ve içmeye muhtaç olduğu gibi ruhen de dua etmeye, yalvarıp yakarmaya ihtiyacı vardır. İnsan aciz bir varlıktır. İsteddiği her şeyi elde edemez; her ihtiyacını kendisi karşılayamaz; başına gelecek her bela ve musibete de karşı koyamaz. Kendi durumunu düşünen her insan Yüce Yaratana mutlaka ihtiyaç duyar, O'na dua ve niyazda bulunur. Bu ihtiyaç insanda fitridir. Bu ihtiyaç, her vesile ile değişik şekillerde kendini gösterir.

Dua; inanma, dayanma ve isteme ihtiyacı içerisinde bulunan insanı; rahmeti sınırsız, mutlak kudret sahibi olan Allah'a bağlayan, manevi bir bağıdır. Dua; ıstırapların, maddi ve manevi dertlerin şifa kaynağıdır. Dua, ümit ve huzurdur; yaşama aşkını diriltten bir rahmet esintisidir. Peygamberimiz (s.a.v) duayı; rahmet kapılarının anahtarı, müminin silahı, ibadetin özü olarak nitelendirmiştir. Çünkü dua etmenin özünde Allah'a teslim olmak, O'na kulluk etmek bilinci vardır.

Dua kulluğun özü, ibadetin ruhudur. İnsan hayatının en değerli anı, Yüce Allah'a yönelip O'nunla baş başa kaldığı zamandır. Allah ile baş başa kalmanın en güzel yolu da duadır. Dua, kulluğun göstergesi, sevgili Peygamberimizin beyanı ile de ibadetin özüdür. (Tirmizi, De'avat,1)

Dua; inanma, dayanma ve isteme ihtiyacı içerisinde bulunan insanı; rahmeti sınırsız, mutlak kudret sahibi olan Allah'a bağlayan, manevi bir bağıdır. Dua, kişiye Allah'la birliktelik bilinci kazandıran ve müminin zamanını manen diri yaşamasını sağlayan bir disiplindir. Zaman ise kişiye verilmiş büyük bir emanet ve nimettir.

Dua ile mümin, zamanı diri tutar. Dua ile iç içe yaşayanın her anı ve her davranışı bilinç yüklüdür. Allah'ın rahmeti böyle bir mümini bir bahar serinliği gibi sarar. Artık o, günlük hayatının her aşamasında Rabbini unutmaz. Hangi işle uğraşırsa uğraşsın, kalbi ve gönlü Rabbi ile beraberdir. Dünyevi işleri ile meşguliyeti, onu Allah'ı hatırlamaktan alıkoymaz. Ne ticaret ne alış-veriş, onun Allah'ı anmasına

engel olamaz. (Nur, 24/37) Bir taraftan dünyevi kazançlarını elde ederken diğer taraftan gönlü kendisini seven, koruyan ve gözetkenle beraberdir. Bu haliyle o, “*Beni anın ki ben de sizi anayım...*” (Bakara, 2/152) ayetini hayatında fiili olarak uygulamış olur.

Kimsenin sesimizi duymayacağı yerde sesimizi duyan, kimsenin göremeyeceği yerde bizi gören, kimsenin bilemeyeceği niyetlerimizi, düşüncelerimizi ve sırlarımızı bilen, kimsenin yardım edemeyeceği durumlarda bize yardım edebilecek olan, kimsenin bizi umursamadığı zamanlarda bizi dikkate alanın rahmet ve sevgisine mazhar olmaktan daha öte bir mutluluk düşünülemez. Nitekim Yüce Allah, “*Bana dua edin, ben de sizin duanız karşılık vereyim.*” (Mümin, 40/60) buyuruyor. İşte dua bu sevgi ve rahmet kaynağına bağlanma başvurusudur.

Allah kalıplara ve şekillere değil, kalplere bakar. Kalp kötülüklerle dolu ise, ona değer vermez. Bundan dolayı Hz. Peygamber, “*Allah-u Teâla, gafil bir kalpten hiç bir duayı kabul etmez*” (Tirmizi, De’avat, 64) buyurmuştur. Öyleyse sadece sıkıntılı anlarımızda değil, her zaman Rabbimize dua edilmelidir. Duada önemli olan, içten, gösterişten uzak bir şekilde sadece Allah’tan istemektir.

Duada Allah ile kul arasında bir vasıta yoktur ve bu sebeple dua kulluk makamlarının en üstünüdür. Bir ayette, “*De ki: duanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin*” (Furkan, 25/77) denilmek suretiyle insanın ancak Allah’a olan bu yönelişiyle değer kazandığı belirtilmiştir. Kur’an’da duanın sadece Allah’a yöneltmesi önemle belirtilmiştir. Allah’tan başkasına, putlara veya kendilerine mutlak nitelikler izafe edilen başka yaratıklara dua ve ibadet edilmesi Kur’an’da kesinlikle yasaklanmıştır. (Şuara, 26/213) Kur’an’a göre Allah’tan başkasına dua edenler, ağzına su gelsin diye suya doğru ellerini açan, fakat elleri boş kalan kimselere benzetilmiştir. (Ra’d, 13/14)

1.1.1 Kur’an-ı Kerim ve Hadislerde dua

Kur’an, yaklaşık 200 kadar ayette duadan, nasıl dua edileceğinden, kimlerin duadan uzak olduğundan, peygamberlerin hangi durumlarda hangi duaları yaptıklarından, üzerinde dura dura bahsetmektedir. Kulluğun özü, iliği mesabesindeki duaya

Kur'an'ın bu derece değer vermesi, İslam'ın “dua medeniyeti” unvanına hak kazandırmaktadır. Kur'an, baştan aşağı dua olan Fatiha Suresi ile başlamakta ve yine enteresan bir biçimde iki dua suresi olan, Felak ve Nas Sureleri ile bitmektedir. Araştırmamızın sonunda da görüleceği üzere halkımızın bir kısmı düzenli olarak dua makamında Yasin Suresini, Ayet'el-Kürsi'yi vb. okuyup durmaktadırlar. Kur'an duaya o derece önem vermiştir ki, “duanız olmasa sizin ne öneminiz var” (Furkan, 25/77) diyerek kulların duaya yönelmelerini ısrarla istemiştir. Kur'an'da genel olarak dua ile ilgili geçen ayetleri şöyle özetleyebiliriz:

Ayetlerde insanların Allah'a dua etmeleri emredilmiş, duanın usul, adap ve tesirleri üzerinde durulmuştur. (Bakara, 2/186; Nisa, 4/32, 117, 134; A'raf, 7/29, 55, 180; Yusuf, 12/86; Mümin, 40/60). Bu ayetlerin çoğunda, dünyada iken Allah'ı ve O'nun hükümlerini tanımaktan kaçınan, ancak ahirette gerçeği anlayıp acı akıbetleriyle yüz yüze gelince pişmanlık duyacak olanların dünyaya yeniden döndürülmeleri için Allah'a yakarıları anlatılmış, 100'den fazla ayette peygamberlerin, diğer salih insanların veya toplulukların dualarından söz edilmiştir. Bazı sure ve ayetler örnek dua metinleri mahiyetinde olup bunlardan Fatiha Suresi Allah'ı veciz bir şekilde tavsif ettikten sonra O'na kulluk ve duadaki ihlasi, insanlığın en büyük arayışı olan doğru yola ulaşmanın içten dileklerini benzersiz bir üslupla ifade eden sözleriyle, bütün Müslümanların en çok okudukları dua metni haline getirmiştir.

Hadislerde dua konusuna gelince, dua maddesi ilk dönemlerden itibaren hadis kitaplarının müstakil bölümlerinden biri haline gelmiştir. Bu baplar veya bölümlerde, duanın tarifini, inanç hayatımızdaki yerini, kimlerin dualarının makbul olduğunu, günlük hayatta hangi durumlarda hangi duaların yapılacağını, dua yaparken dikkat edilecek edep kurallarının neler olduğunu, kişilere yapılan özel duaları vb. görebilmekteyiz.

Hadislerde de duanın fazileti, adabı, şartları, kabul edilmesi mümkün olan ve olmayan dualar, dua etmek için en uygun zamanlar (seher vakti, gece yarısı, Kadir Gecesi, namaz sonrası ve ezanla kamet arası gibi) konu olarak ele alınmıştır. Yine Hz. Peygamber'in çeşitli yer ve zaman ve durumlarda yaptığı özel dualar hakkında

bilgi verilmiştir (mesela yatağa girerken, yataktan kalkarken, namaza kalkarken, namaz içinde ve sonrasında, abdest alırken, sefere çıkarken okuduğu dualar gibi).

İslam kültüründe, Kur'an'daki dua ayetleri yanında hadis kaynaklarında nakledilen Hz. Peygamber'e ait dualarla geçmiş peygamberlere ve selef-i salihine isnat edilen dua metinlerine "me'sur dualar" denilmiştir. Bu dualarla ilgili olarak Çağrıcı(1994)'nın aşağıdaki tespitleri me'sur dualara açıklık getirmektedir:

Dua sahasında oluşan literatürün, telif edilen eserlerin en önemli ve en geniş bölümünü me'sur dualar meydana getirir. Kur'an'da yer alan dua ayetleriyle Hz. Peygamber'in aynı mahiyetteki hadisleri hem Allah veya Peygamber sözü olmaları hem de lafızlarının güzelliği, manalarının zengin ve kapsamlı oluşu dolayısıyla kabul edilmeleri ümidinin yüksek olması gibi sebeplerle Asr-ı Saadet'ten itibaren Müslümanlar tarafından büyük ilgi görmüş ve bu ilgi dua etrafındaki meselelerin işlendiği, me'sur duaların derlendiği birçok kitabın telif edilmesine yol açmıştır. Günümüzde de özellikle halk kesiminde duaya ve bu konudaki yayınlara karşı aynı ilgi devam etmektedir. (Çağrıcı, 1994, s. 537)

Peygamberimiz (s.a.v.), insanların hidayete ermeleri için dine uygun olan her yolu baş vurmuş ama, duayı da hiçbir zaman elden bırakmamıştır. Mesela Peygamberimiz, Hz. Ömer'in hidayete ermesi için devamlı dua edip durmuş ve sonunda bir gün, Allah (c.c.), Hz. Ömer'e hidayet nasip etmiştir. Buna, Peygamberimizin (s.a.v.) duasının bereketi denilebilir. Dua öncesi hazırlıkla ilgili olarak Hz. Peygamberin izlediği yol konusunda aşağıdaki tespitler bize ipucu verir mahiyettedir:

Dua, çaba ve mücadelenin sonucunda başarıya ulaşmak için yapılan bir vasıta. Hz. Peygamber askeri, ekonomik, politik, toplumsal ve bilimsel ön hazırlıkları yaptıktan sonra Allah'a yönelerek dua etmiştir. Yoksa herhangi bir hazırlık yapmadan sadece dua ile yetinmemiştir. Kesinlikle Hz. Peygamber "Allah'ım, biz ihanet etsek de, yükün ağırlığından kaçsak da, düşmana teslim olsak da, düşman bizden çok üstün durumda olsa da, biz düşmana karşı zaferin hakkını vermesek, ona layık olmasak da, sen kerem ve lütfun ile bizi muzaffer kıl!" şeklinde dua etmemiştir. Hz. Peygamber, hazırlıksız dua etmediği gibi, hazırlıktan sonra da duayı kesinlikle ihmal etmemiştir. Allah, kullarının kendisine dua etmesini bir kulluk vazifesi olarak görmektedir. Her zaman Rabbine muhtaç olan kula düşen, dua etmek, yalvarmak, istemektir. Rabbe yaraşan da kabul ve icabettir. (Aksu, 2009, s.109)

Literatürde, dua ile ilgili en çok başvurulan Kur'an ayetleri ile hadislerden bazıları:

“Ey insanlar! Allah’a muhtaç olan sizsiniz. Zengin ve övülmeye layık olan ise yalnızca O’dur.” (Fâtır, 35/15)

“(Resulüm!) De ki: (Kulluk ve) yalvarmanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin? (Ey inkârcılar! Size Resul’ün bildirdiklerini) kesinkes yalan saydınız; onun için azap yakanızı bırakmayacaktır!” (Furkan, 25/77)

“Rabbiniz buyurdu ki: “Bana dua edin, duanızı kabul edeyim. Bana kulluk etmeğe tenezzül etmeyenler, aşağılanmış olarak cehenneme gireceklerdir.” (Mümin, 40/60)

“Rabbimize yalvararak ve gizlice dua edin. Bilesiniz ki O, haddi aşanları sevmez.” (A’raf, 7/55)

“İslah edilmesinden sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Allah’a korkarak ve (rahmetini) umarak dua edin. Muhakkak ki iyilik edenlere Allah’ın rahmeti çok yakındır.” (A’raf, 7/56)

“En güzel isimler Allah’ındır. O halde O’na onlarla (o güzel isimlerle) dua edin.” (A’raf, 7/180)

“İnsan bir sıkıntıya maruz kalınca gerek yan yatarken, gerek otururken veya ayakta iken, Bize yalvarıp yakarır. Fakat Biz sıkıntısını giderdik mi, sanki uğradığı dertten dolayı Bize yalvaran kendisi değilmiş gibi eski haline geçip gider. İşte (hayat sermayelerini boşuna harcayıp) haddini aşanlara, yaptıkları işler, kendilerine böyle süslenmiş, hoşlarına gitmiştir.” (Yunus, 10/12)

Konu ile ilgili bakılabilecek diğer bazı ayetler de şunlardır: Fatiha, 1/6-7; Bakara, 2/126-129, 152, 186, 200-201, 250, 285-286; Nisa, 4/32, 117, 134; A’raf, 7/29, 55, 56, 180; Yusuf, 12/86; Mümin, 40/60; Yunus, 10/12, 22, 106; İsrâ, 17/11; Müminun, 23/99, 100, 106, 107; Kasas, 28/88; Fussilet, 41/51; Al-i İmran, 3/28, 17; En’am, 6/63-64.

Peygamberimiz (s.a.v.)’in dua ile ilgili hadislerinden bazıları:

“Allah’ın fazl-u kereminden isteyin, çünkü Allah kendisinden bir şey istenmesini sever. En faziletli ibadet (dua edip) bir sıkıntının kalkmasını beklemektir.” (Tirmizi, De’avat, 1)

“Dua ibadetin özüdür.” (Tirmizi, De’avat, 1)

“Dua ibadetin kendisidir.” (Tirmizi, De’avat, 1)

“Ey Allah kulları! Size dua etmenizi tavsiye ederim.” (Tirmizi, De’avat, 102)

“Allah nezdinde duadan daha kıymetli bir şey yoktur.” (Tirmizi, De’avat, 1)

“Sıkıntılı anında Allah’ın, duasını kabul etmesi kimin hoşuna gidiyorsa, rahatlık ve bolluk anında Allah’a çok dua etsin.” (Tirmizi, De’avat, 9)

“Denildi ki: ‘Ey Allah’ın Resulü! En ziyade dinlenmeye (ve kabule) mazhar olan dua hangisidir?’ ‘Gecenin sonunda yapılan dua ile farz namazların ardından yapılan dualardır!’ diye cevap verdi.” (Tirmizi, De’avat,79)

“Kime dua kapısı açılmış ise ona rahmet kapıları açılmış demektir. Allah’a talep edilen (dünyevi şeylerden) Allah’ın en çok sevdiği afiyettir. Dua, inen ve henüz inmeyen her çeşit (musibet) için faydalıdır. Kazayı sadece dua geri çevirir. Öyle ise sizlere dua etmek gerekir.” (Tirmizi, De’avat, 101)

“(Allah’ın kabul ettiği) Üç makbul dua vardır, bunların icabete mazhariyetleri hususunda hiç bir şek yoktur. Mazlumun duası, misafirin duası, babanın evladına duası.” (Tirmizi, Birr, 7)

“Her gece, Rabbimiz gecenin son üçte biri girince, dünya semasına iner ve: ‘Kim bana dua ediyorsa ona icabet edeyim. Kim benden bir şey istemişse onu vereyim, kim bana istiğfarda bulunursa ona mağfirette bulunayım’ der”. (Tirmizi, De’avat, 79)

1.1.2 İslam'da Duanın Çeşitleri

İslam'da genellikle dua denince akla sözlü dua gelmektedir. Genellikle el açılarak, diz çökülerek, yerine göre abdest alınarak, kibleye yönelerek vb. ritüelleri yerine getirilerek ifa edilen dua şeklindedir. Bir de hal duası veya fiili dua dediğimiz ve Kur'an'da da örneklerini bulduğumuz dua biçimi bulunmaktadır. Bu halkın arasında da yaygın olan, "Allah çalışana verir", "kırk gün ne dersen o olur", "halimiz O'na ayandır" gibi ifadelerle belirttikleri üzere, hal duasıdır. Kur'an'a baktığımızda bu duaların zorluk ve ıstırap hali içinde iken yapıldığını görürüz. Mesela Hz. İbrahim, Nemrud'un yaktığı ateşe atılması karşısında Allah'a olan teslimiyeti ve güveni karşısında "Allah bana yeter. O, ne güzel vekil" mealinde halini Allah'a arz etmiş, madem Allah biliyor, o halde dua etmekten haya ederim der gibi fiili duada bulunmuştur. Allah-u Teâlâ da onun bu hal duasına karşılık "Ey ateş! İbrahim'e karşı serin ve selametli ol" (Enbiya 21/69) diyerek cevap karşılık vermiştir. Bu arz yukarıdaki gibi kalpten Allah'a arz etmek şeklinde de olabilir, hem kalpten hem de dil ile söyleyerek te arz edilebilir. Hz. Zekeriya'nın nesil talebi (Al-i İmran 3/38) gibi.

Kur'an'dan kavli duaya örnek, Hz. Eyyûb'un yaptığı "Rabbim zarar bana ilişti. Sen merhametlilerin en merhametlisisin" (Enbiya 21/69) duasın verebiliriz. Ezcümle Kur'an'da dua etme şekilleri ilgili olarak İbn-i Manzur'un aşağıdaki değerlendirmesi yeterli olacaktır:

"1. Allah'ın birliğini dile getirme ve O'nu övgüyle anma. 2. Allah'tan af, merhamet gibi manevi isteklerde bulunma. 3. Allah'tan dünyevi nimetler isteme." (Parladır, 1994, s.530-532)

1.1.3 İslam'da Duanın Edepleri

Dua etmek, öncelikle Yüce Allah'ın kullarına emridir. Bu yönüyle o bir ibadet olarak, ibadete ve kulluğa yaraşır bir vaziyete göre Allah'a arz edilmeli. Her ne kadar dua ve arz edilen şeyler iradi ve serbest olsa da konu arz edilecek makam söz konusu olunca kural seviyesinde olmasa da işin edebine riayet söz konusudur. Yani elbette ne söylediğimiz önemli ama ondan da önemli olan kime söylediğimiz. Zaten duaları

makbul hale getiren de bu şuurdur. Aşağıda Ateş (1987) tarafından özetlenen duanın edepleri esasında ayet ve hadislerde geçen ifadelerden iktibas edilmiştir:

1-Dua etmek için Ramazan, arefe, bayram, cuma ve özellikle seher vakitlerini gözetmelidir. Kamet alındığı, ezan okunduğu zaman, secdele arasında, namazların sonunda, Müslümanların cihat ve savaş için saflar teşkil ettikleri sıralarda yapılan dualar son derece makbuldür. 2-Kıbleye yönelerek dua etmek fakat gözleri göğe dikmemek. 3-Sesi fazla yükseltmeden, açıkla gizli arasında bir sesle dua etmek. 4-Dua ederken cümlelere vezin ve kafiye aramamak, seci' yapmaya çalışmamak, yapmacığa asla kaçmamak. 5-Huzur ve huşu' ile, umarak ve korkarak dua etmek. 6-Israr ile dua etmek ve duayı üç kere tekrarlamak. 7-Duaya hemen muradını söyleyerek değil, Allah'ın adını anarak, Allah'a hamd ederek başlamak. 8-Allah'ın adını böyle andıktan sonra Hz. Peygamber'e salat ve selam getirmek daha sonra da dileğini istemek.9-Duayı yine başlangıçta olduğu gibi Allah'a hamd ve Resulüne salat ve selam getirmekle bitirmek.10-Kimin hakkını çiğnemiş kime kötülük etmişse onlardan helallik almak. 11-Allah'a dua etmekten asla bıkmamak, umutsuzluğa düşmemek ve duasının mutlaka bir gün kabul edileceğine inanmak. 12-Kızgınlıkla kötü sözler söylememek, çoluk çocuğuna, eşine, malına kötü dua etmekten sakınmak. 13-Ana-babayı razı etmek, onların, misafirin duasını almaya çalışmak, mazlumun ahından kaçınmak. (Ateş,1983, s.13-15)

1.1.4 İslam'da Duanın Faydaları

İslam'da dua yapmakla, mümin öncelikle Yüce Allah'ın emrine uymuş olmaktadır. Elbette bu hal, kulluk görevini yerine getirmiş olmanın huzurunu yaşatacaktır. "Kulluğun ta kendisi" derken de Peygamber Efendimiz dua edin ama faydalarını hemen tahsile kalkışmayın demektedir aslında. Zira kulluğun hesabının görüleceği yer ahirettir. Yüce Allah, dualara cevap vereceğini vaat etmiş ama bu cevabı hemen burada vereceğini beyan etmemiştir. Dualara karşılık olarak, ya aynen, ya daha iyisiyle, ya da dünyada hiçbir şey vermeden ahirete ertelendiği, Hz. Peygamberin beyanları doğrultusunda söylenegelmiştir. Dolayısıyla bir müminin dua yapması aslında onun için yeterli görülmüş, gerisinin ise Allah'ın bileceği bir şey olduğu söylenmiştir. Bunun yanı sıra İlahi Rahmet, kullarını özellikle dualarında yalnız bırakmamış onlara lütufları ve inayeti ile hissettirmiştir. Hem ferdi hem de içtimai anlamda duanın sayısız faydaları başta sosyologlar ve psikologlar tarafından dile getirilmiştir. Saymakla bitmeyecek olan duanın faydalarını, İmam-ı Gazali'nin penceresinden baktığımızda o bu konuda şunları söylemiştir:

İslam'da kimi kişiler şöyle demişlerdir: "Rızanın şartı senin dua kılmanandır. Eline geçiremediğin şeyi Allah'tan dilememendir. Allah her ne etmişse ona

razı olmalısın! Günahı da, fıskı da inkâr etme ki, ikisi de Allah-u Teala'nın kazasıdır. Bir şehirde mâsiyet (günah) veya veba olursa oradan kaçmamalısın!" Bu gibi sözler yanlışdır. Hepsi hatalı sözlerdir. Ama Resul (s.a.v.) duasını yaptı ve: "Dua kılın!" diye buyurdu. Dua kılmağa halkı teşvik ederek şöyle buyurdu: "Dua, ibadetlerin lübbü, özüdür." Gerçekten dua gönüle şu halleri getirir: 1- Rikkat, incelik, 2- Kırıklık, 3-Yakarış, 4-Tevazu, 5-Acizlik, 6-Allah'a sığınmak. Bunların hepsi güzel, beğenilen sıfatlardır. Susuzluğu gidermek için su içmek, açlığı gidermek için yemek yemek, soğuğu gidermek için giysiler giyinmek rızaya aykırı değildir. Bunlar gibi belayı baştan uzaklaştırmak için dua eylemek te rızaya aykırı olamaz. (Gazali, 1978, s.714-715)

1.2 Türk Kültüründe Dua

1.2.1 Geleneksel Türk Kültüründe Dua İfade Eden Kavramlar

Türk kültüründe dua bahsine geçmeden önce konunun iki önemli tarafına işaret etmek gerekmektedir ki, bunlardan birisinin "Resmi Din", diğersinin de "Halk Dini" olması. Ünal (2000) çalışmasında ilahiyat formu dışında kalan yani fıkıh, hadis ve kelim konularının işlenmediği, ancak insanların din için inandığı, düşündüğü, söylediği ve yaptığı şeylerin tamamı olarak ortaya çıkan uygulamaya halk dini olarak tarif etmiştir. Ünal yine resmi dini de, kitap, sünnet ve ulemanın hüküm derecesinde kabul ettiği ve kelim, hadis ve fıkıh doğrultusunda tartışıp ortaya koyduğu inanç ve uygulamalar olarak tanımlamıştır. Ona göre halk dini, ülkemizde hem günlük ibadetlerini düzenli olarak yerine getiren, hem de düzensiz ya da pek nadir yapan, ama kendini "Müslüman" olarak tanımlayan insanların inanç ve uygulamalarını ihtiva etmektedir. (Ünal, 2000, s.237)

Yukarıdaki tasnifi, devlet dini ve halk dini olarak yapanlar da vardır. (Küçük, Tümer, Küçük, 2014, s.135)

Türk kültüründe var olan dualar, binlerce yıl öteden günümüze kadar gelmiştir. Yurdun her köşesinde değişik manalar kazanarak temelde aynı duygu ve düşünceleri ifade etmek için kullanılmışlardır. Tanrıya, herhangi bir tanrısal varlığa ya da öte bir şahsiyete yönelik hamd, şükran, rica, dilek veya tövbe muhtevalı yakarışlar "Eski Türkçe"de "alkış" kelimesiyle karşılanmıştır. TDK'unun sözlüğünde alkış, hayır, dua, iyi dilek anlamında olduğu belirtilmektedir. Mesela "Oğlum sözümü tut, alkışımı al." denmektedir. Aydın (2015) yaptığı yüksek lisans çalışmasında

Türkçe’de bu kelimeye bağlı olarak, topladığı farklı kullanışlar şunlardır: Alkış almak “alkışlanmak, övülmek”, alkış çavuşu “Osmanlı Devletinde, padişaha dua görevini yapan divan-ı hümayun çavuşları”, alkış tufanı “sürekli ve coşkun alkış”, alkış tutmak “el çırpılarak alkışlamak”, alkışlamak Çağatay ve Gagavuz Türklerinde hayır dua etmek, Anadolu Türkçesinde bir şeyin beğenildiğini, hoşla gittiğini anlatmak için el çırpma, alkışta bulunmak alkışlamak, övmek gibi sözler de türetildiğinden söz konusu çalışmasında bahsetmektedir. (Aydın, 2015, s.42)

Aydın (2015) ayrıca çalışmasında, duaya benzer şekilde çeşitli Türk kavimlerinde büyüsel uygulamalar görüldüğünü, cin çarpan kimsenin yüzüne soğuk su serildiğini, sonra “kovuç kovuç” (kaç kaç) denilerek üzerlik ve öd ağacıyla tütsülendiğini, yılan deliğinden çıkarmak yahut zehrini gidermek için yılan afsunu okunduğunu, kötü ruhların sebep olduğu dudaklardaki uçuk için özel bir törenle afsunlanarak tedavi edildiğini, buna “uçuklama”, tedavi edene de “uçukçu” dendiğini tespit etmiştir. Aynı çalışma da edebiyatımızda yalvarış ve yakarış türü olarak “Tazarrunâme” adlı eserlerin yazıldığını, daha çok Allah’a yakarış manasında da ayrıca münacaat kelimesinin kullanıldığını söylemektedir. (Aydın, 2015, s.47)

1.2.2 Dua etme sebepleri

“Dua vakti” diyebileceğimiz anlar, aslında dua sebepleridir de. İnsan hayatında ilklerin önemi vardır ve bunlar da başta gelen dua vakitlerinden sayılmıştır. Ayrıca insanın aciziyeti en önemli dua sebeplerindedir. Bu cümleden olarak, Kalafat ve Özkan (2005) yaptıkları çalışmada bu sebepleri şöyle sıralamışlardır: Güneş ve Ay tutulduğunda, ay hilal halinde ilk defa görünce, yağmur çok yağmaya başladığında, kuraklık olunca, yıldırım çakınca, çocuk doğmadan evvel, doğarken ve doğduktan sonra, kırkı çıkınca, ilk saç kesilince, ilk dişi çıkınca, tay ayağa kalkınca, adım atınca, ilk defa ata binince, okula gittiği ilk günde, okuyup yazmayı öğrenince, çocuklar ilk karneyi alınca, ilk sınıfı geçince, sünnet olunca, askere giderken, tezkere aldığı anda, iş sahibi olduğunda, para kazanmaya başlayınca, ilk çırak olduğunda, ilk usta olduğunda, evliliğin her safhasında, evden çıkarken, dükkân açarken, kitap okurken, yatağa girerken ve yataktan çıkarken, yaygın olarak dualar edilmektedir. Bunlarla beraber kabir ve türbe ziyaretlerinde, tarlayı sürerken, tohum

saçarken, yoğurt ve hamur gibi besinleri mayalarken, sofraya kurarken, sofradan kalkarken, yemeğe başlarken, hayır-hasenat yaparken, yeni bir şey alırken ve onu ilk olarak kullanmaya başlarken de dua edilmesi, Anadolu ve Türk Dünyası'nın hemen hemen her yerinde yaygın uygulamalardandır. (Kalafat ve Özkan, 2005, s.1)

1.2.3 Dua öncesi hazırlık

Dualara ibadet nazarıyla bakıldığında dua öncesi hazırlığın önemi olduğu ortaya çıkmaktadır. Duanın tesirini artıracığına inanılan ve bu niyetle yapılan bazı pratikler vardır. Bunlar genel anlamda, duadan önce hayır-hasenat yapmak, fakirlere sadaka vermek, abdest almak, tevbe etmek, helalleşmek, maddi-manevi temizlenmiş olmak gibi uygulamalardır. Dua öncesi hazırlık, o duanın kabul olup-olmama durumunu belirleyen en önemli amil olarak kabul edilmiştir. Yine, Özkan ve Kalafat (2005) bu sahada yaptıkları çalışmalarında, Türk kültüründe dua öncesi yapılanlarla ilgili olarak şunları tespit etmişlerdir:

Dua etmek için özel zaman ve özel zemin zarureti yoktur. Duaların kabul edileceğine inanılan zamanlar ve kabul edilme şanslarını yükselten özel mekânların varlığına inanılır. Anadolu, Bulgaristan ve Azerbaycan Türklüğünde duadan önce tövbekar olunur. Keza Balkanlar, Ön Asya ve Kafkasya Türklüğünde kişi öncelikle ve sadece öz dileği için değil cemi cümlelerin muradı için bu arada da kendisi için dua eder. K. Afganistan Türkleri'nin türbe ziyaretlerinde ziyarete gidenler duadan önce veya sonra çok kere toplu halde yemek yerler. (Kalafat ve Özkan, 2005, s.3)

1.2.4 Dua etme şekilleri

Dua etme şekilleri olarak Türk kültüründe, öğrenilmesini kolaylaştırmak üzere, dualar özellikle çocuklar için şiir mısralarına dökülmüştür. Günümüzde de, özellikle mübarek gün ve gecelerde cep telefonu mesajlarında yer alan dua örneklerinin şekil olarak benzerlik göstermesi de oldukça dikkat çekici bulunmuştur. Aydın (2015, s.60) bunların bazen ikili, üçlü, dörtlü ölçülü sözler şeklinde bazen de şiirselleştirilerek yapılabildiğini, dua ederken dua oturuşu ya da duruşunda

olunmasının istendiğini, yatarak ya da ayaklarını uzatarak yapılan duaların edebe aykırı görüldüğünü, Türk-İslam dünyasında dua ederken takınılan en yaygın tavrın, ellerin açık olarak göğüs ya da baş seviyesinde havaya kaldırılması şeklinde olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, Aydın (2015, s.60) Kuzey Afganistan Türklerinin dua ve niyazda bulunurken türbe ziyaret ettiklerini ve “Allah’ım bu senin dostundur senin iradenle bu dostunu ziyarete geldim. Bu zatların hürmetine bize şefaet et” dediklerini, dileği olanların üstlerindeki elbiseden bir parça koparıp, ziyaret ağacına, kendi diktiği bir kazığa, duvara veya kapıya bağladıklarını, şifa bulanlara ait elbise parçalarının ise yama yapıp şifa niyetine saklandığını ifade etmektedir. Yine Aydın (2015)’in Yılmaz (2010)’dan aktardığı aşağıdaki tespitlerde Türk Dünyası’nın hemen hemen her yerinde elleri açarak yapılan duaların genelleştiğini şöyle dile getirmektedir:

Türk yazılı kaynaklarından olan Dede Korkut Destanı’na baktığımızda da duaların kabulü için bazı hareketlerde bulunulduğunu, özellikle duanın adabı üzerinde durulması gerektiği vurgulanmaktadır. El kaldırıp dua etmek dua adabındandır ve destanda Müslümanların ellerini kaldırarak avuç içleri yukarda duracak şekilde dua ettiklerini, bu da Allah’ın Kürsüsünün her şeyin üstünde oluşunun ifade edilmesidir. Yine duaların toplu olarak yapılmasının da İslami gelenekten etkilenildiğini gösterir. Keza bu şekilde yapılan duaların daha faziletli olacağına inanılır. (Yılmaz, 2010’dan aktaran Aydın, 2015, s.51)

1.2.5 Dua ile İlgili Deyimler

Türk kültüründe dua ile ilgili deyimleri, Aydın (2005), Ersoylu (2012)’den aktararak ele almıştır. Bunlar:

Bereket versin, eline (ellerinize, ellerine) sağlık, ellerin dert görmesin, kesenize bereket, dünya durdukça durasın, rahmet olsun canına, Allah kimseyi aç, açık bırakmasın, Allah dinden, imandan ayırmasın, Allah dert verip derman aratmaya, Allah kara yazı yazmış olmaya, ak duvaklar takasın, kum diye tuttuğun altın olsun, Allah sağ eli sol ele muhtaç etmesin, babanın canına değsin, Hızır yardımcın olsun, ayağına taş değmesin, Allah iyilerle karşılaştırsın, Allah ne muradın varsa versin, Allah nazardan saklasın, dünyadan gel geç yokluk görme, hacı sofrası olsun, ağzından yel alsın, Allah yazdıysa bozsun, ömrün sular gibi uzun olsun, su gibi aziz ol, darlık yüzü göstermesin, aklınla bin yaşa, Allah kalbine göre versin, Allah son gürlüğü versin, Cennet sofraları olsun, akan sular ömrün olsun, zürriyetin bol ola, tez gide tez gelesin, talihin açık olsun, saçın sakalın ağara, taş gibi yatasınız, kuş gibi kalkasınız, ömrün uzun, kismetin gür olsun, sinine nur yağa, ocağın tütsün

sönmesin, evine buğday yağsın, döllü-döşlü olasın, Allah haram süt emmişe düşürmesin, kardeşinden gönensin, Allah tasa çektirmeye, Allah dirlik vere, ekmek sahibi olasın, elin ekmek tuta, hak erenler imdadına yetişse, Fatma anamıza komşu olasın, Allah gün baylığı versin, Allah Halil İbrahim bereketi versin, kaşı karasını bulasın, ayağı kademli, başı devletli ola, ayağında paralansın, dayandığın ağaç yıkılmaya, adınla bin yaşa, davacın kadı olursa yardımcın Allah olsun, anasının ak sütü gibi, yağ bal olsun, iki rahmetten biri olsun.

(Ersoylu, 2012'den aktaran Aydın, 2005, s.61-63)

II. BÖLÜM

KASTAMONU TARİHİ VE KÜLTÜRÜ

2.1 Tarihçe, İklim, Bitki Örtüsü ve Nüfusu

Kastamonu, Türkiye'nin kuzeyinde, Batı Karadeniz bölümünde bulunan, Kızılırmak'ın önemli bir kolunu teşkil eden Gökırmak'ı besleyen Karaçomak Deresi'nin her iki yakası boyunca uzanan tarihi bir şehirdir. 12 km'lik vadi boyunca güneyden kuzeye doğru ilerlemiştir. İl, İsfendiyar ve Ilgaz Dağları ile çevrilidir.

Kastamonu çok eski bir yerleşim merkezidir. MÖ. 1780-1200 senelerinde Kaşka (Gaslar) Türkleri'nin bu bölgeye hakim olduklarını, "Kastamonu" isminin buranın bu ilk sakinleri ile ilişkili olduğu, "Gas" ve "Tumania" kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmiş birleşik bir kelime olabileceği, Gas'ın bu Türk kabilesinin adı, Tumania ise ilk çağda bölgenin önemli şehirlerden birisi olduğu düşünülmektedir. Aynı şekilde bölgenin sınırları içinde kalan Ilgaz Dağına isim olan ifadenin de Gas mıntıkası anlamındaki "Ilgas" ifadesinin değişmesinden meydana gelmiş olabileceği mümkün görülmüştür. (Çiftçi, 2015, s.VIII-IX)

Bilahare, bölgede Hititler, onlardan sonra da Kimmerler söz sahibi olmuşlardır. Ardından Frigyalılar ve Lidyalılar bölgeyi ele geçirmişlerdir. MÖ. VI. Yüzyılda Perslerin, MÖ. IV. Yüzyılda ise Makedonya Kralı İskender'in ele geçmiştir. Daha sonra da Pontus Krallığı bölgede hâkimiyet kurmuşlardır. MÖ. I. Yüzyılda Romalılar, Pontus Krallığını ortadan kaldırıp kendilerine katınca bölge Roma İmparatorluğunun eline geçmiştir. MS. 395 senesinde Roma İmparatorluğu bölününce, burası Doğu Roma (Bizans) tarafında kalmıştır. Bizanslılar bu bölgeye "Paflagonya" adını vermişlerdir. Bizans imparatorluğu hanedanından Kommenoslar bu topraklardandır. (Ashyüce, 1998, s.31-44)

Türkler, 1071 Malazgirt Zaferinin ardından 1074'te Kastamonu'yu da fethetmişlerdir. Fakat Haçlı Seferleri esnasında Bizanslılar, Haçlı ordusunun yardımıyla sahildeki yerleşim yerlerini işgal edince Kastamonu yeniden Bizans'ın eline geçmiştir.1204 senesinde Selçuklu kumandanlarından Hüsameddin Çoban Bey,

Kastamonu'yu Bizanslılardan geri almıştır. Hüsameddin Çoban Bey, burada Çobanoğulları Beyliğini kurmuştur. Bu beylik, Selçukluların bir uç beyliği olarak 1309 senesine kadar varlığını sürdürmüştür. Çobanoğullarından sonra Şemseddin Yaman Çandar, bu toprakları ve çevresini 1309 yılında ele geçirerek Candaroğlu Beyliğini kurmuştur. 1460 yılına kadar Candaroğulları bölgeye hakim olmuşlardır. Bu beylik "İsfendiyaroğulları" diye de adlandırılmaktadır. Candarlı İsmail Bey, 1461 senesinde beyliğini savaşız olarak Osmanlı Devleti'ne terk etmiş, kendisi de Filibe Sancakbeyliğine atanmıştır. Fatih'in küçük oğlu Şehzade Cem, 1469-1473 yıllarında Kastamonu Valisi (sancakbeyi) olarak görev yapmıştır. Osmanlı devrinde Kastamonu, merkezi Kütahya olan Anadolu Beylerbeyliği'ne bağlı 14 sancak'tan birisidir. Tanzimattan sonra da eyalet merkezi olmuştur. (Yakupoğlu, 2009, s.15-59)

Cumhuriyet devrinde ise eyaletin merkez sancağı olan Kastamonu vilayet olmuştur. Eyalet merkezi iken bugün birer il olan Bolu, Çankırı ve Sinop, Kastamonu'ya bağlıydı. İXX. Yüzyılda, Kastamonu'da, dokumacılık, dericilik, bakırcılık ve boyacılık sanayiinde ileri gitmiştir. Kastamonu, Kurtuluş Savaşında büyük hizmetler yapmıştır. İstanbul'dan silah ve cephane, İnebolu ve Kastamonu üzerinden Ankara'ya ulaştırılmıştır. Kurtuluş Savaşı'nda cepheye en çok asker gönderen ildir. Türk hâkimiyetine geçtikten sonra hiç düşman istilasına uğramamış olan Kastamonu, Çanakkale ve İstiklal savaşında en fazla şehit veren illerimizden biri olmuştur.

TÜİK verilerine göre, Kastamonu nüfusu 2014 yılına göre 368.907'dir. Bu nüfus, 183.564 erkek ve 185.343 kadından oluşmaktadır. Bunun %49,76'sı erkek, %50,24'ü kadındır. Aralık 2015 itibarı ile Kastamonu İl merkez nüfusu erkek 50.906, kadın 52.818 olmak üzere toplam 103.724'tür

Ayrıca Kastamonu'nun %67 ormanlar oluşturup,% 29'u ekili-dikili alan, %6,5'i çayır ve meralarla kaplıdır.% 1,5'i de tarıma elverişsiz topraklardır. Yine topraklarının % 96'sı dağlık alan ve plato iken %4'ü ovalardan meydana gelmektedir. Karadeniz sahil uzunluğu ise 170 km'dir. Denizden 775 metre yükseklikte ve sahile 90 km uzaklıktadır.

Ormanlarında çoğunlukla çam, kayın, köknar, gürgen, karaağaç, kestane ve ıhlamur en yaygın ağaçları bulunmaktadır. İlde karasal iklim hâkimdir. Yağışlar en çok nisan ve mayıs aylarındadır. Gece gündüz sıcaklık farkı yüksektir. (TÜİK, 2013, s.XII)

2.2 Kastamonu’da İslam Kültür ve Medeniyetinin İzleri

Bu izleri, şehirde yapılacak küçük bir gezinti ile görmek mümkün olacaktır. Her köşe başındaki han, hamam, cami, külliye, medrese, türbe, çeşme, kütüphane vb. tarihi yapı burada bize rehberlik edecektir. Elbette bu binalara ruh veren, başta Şeyh Şa’ban-ı Veli gibi maneviyat büyükleridir. Benli Sultan, Dede Sultan, Aşıklı Sultan, Ahmed Siyahi Hazretleri, Mehmet Feyzi Efendi bunlardan sadece bir kaçı. Bu maneviyat uluları başta Kastamonu il merkezi olmak üzere çevre il ve ilçelere feyiz vermişler, şehri maneviyatları ile ihya etmişlerdir. Bu mekânlara uzaktan ve yakından gelen ziyaretçilerin en çok tercih ettikleri yer olması ve üzerine akademik çalışmalar yapılması münasebetiyle bu araştırmada, Şeyh Şa’ban-ı Veli ve Külliyesi hakkında daha fazla bilgi verilmiştir. Bu zevatin bir kısmının ortaya çıktığı dönemler itibariyle XIV. ve XV. Yüzyıllara ait tasavvufi hareketliliği aşağıdaki çalışmadan takip edebiliriz:

XV. yüzyıl ikinci yarısından XVI. yüzyıl ortalarına kadar geçen sürede Osmanlı ülkesi’nde hâkim olan geniş hoşgörüden yararlanan Bektaşilik, Mevlevilik, Rûfâilîlik, Kadîrilîlik, Halvetîlik, Bayramîlik, Nakşîlik, ve öteki bir çok tarikatlar Anadolu’da başta İstanbul olmak üzere önemli ölçüde yayıldılar ve teşkilatlandılar. Mesela Halvetîlik, Kastamonu’lu Hacı Şa’ban-ı Veli’ye nispetle Şa’baniyye gibi pek çok kollara ve alt dallara ayrılmış bulunmaktadır. Anadolu’da büyük sûfilerin yetişmesi ve tasavvufun özellikle tarikatlar aracılığı ile halk katlarının ve hatta toplumun üst seviyelerinin dindarlığı üzerinde bu kadar etkili olması, tarikatların birçok kollara ayrılarak toplumu bir ağ gibi sarmasındandır. XIV. yüzyılda Anadolu’nun siyasi parçalanmışlığına rağmen, bilimsel ve kültürel alanlarda önemli hamlelere şahit olunduğuna işaret etmek gerekir. Bu dönemde cami, medrese, imaret, zaviye gibi imar faaliyetlerinin artmış olması da kayda değerdir. Bu dönemde Anadolu şehirlerinde ortak bir Türk ve İslam karakterine tam bürünmüştür. (Yurdaydın’dan, s.86 aktaran Günay ve Güngör, 2009, s.421)

2.3 Şeyh Şa’ban-ı Veli, Külliyesi ve Diğer Tarihi Mekânlar

2.3.1 Şeyh Şa’ban-ı Veli

Hız. Pir Şeyh Şa'ban-ı Veli, Kastamonu'nun TaŐkoprü ilçesinin Gökçeaağaç bağlı akırayı Köyü'nde dođmuŐtur. Hız. Pir'in doğum tarihi hakkında kesin bilgilerimiz olmamakla birlikte 1497-1500 yılları olduğu tahmin edilmektedir. Şa'ban-ı Veli, henüz dünyaya gelmeden babasını kaybettiği için yetim,  yaŐlarında iken annesi vefat ettiğinden ksz kalır. Daha sonraki hayatı, hayırsever bir hanımın yanında geçer. Bu hanım, Şa'ban Efendi'yi, manevi evlatlığa kabul etmekle birlikte tahsilini yapmasında maddi ve manevi yardımlarını esirgemez. Hatta tahsilini tamamlaması için İstanbul'a gönderir. Hız. Pir, ilk tahsilini TaŐkopr'de yapar. Akli ve nakli ilimleri özellikle Kur'an, Hadis, Tefsir ilimlerinde bilgilerini derinleŐtirmek için Kastamonu'ya gelir. Ancak memleketindeki tahsille yetinmeyerek ilim ve fazilet diyarı olan İstanbul'a gider ve tahsilini İstanbul Fatih Medreselerinde tamamlar. (Behçet, 1998, s.105)

Daha sonra Kastamonu'ya dönmek üzere iken 1519'da Bolu'da Halvetiyye Tarikatının Cemliyye kolunun piri Ceml-i Halvetinin halifelerinden Hayreddin Tokadı'ye uğrar. Ondan feyiz tahsil eder. Yaklaşık 12 sene orada kaldıktan sonra da 1530-1531 Kastamonu'ya gelerek hsıl ettiği ilim ve irfanı neŐretmeye baŐlar ve 1569 yılında Kastamonu'da vefat eder. (Tatlı ve Kurnaz, 2010, s.208-210)

2.3.2 Şeyh Şa'ban-ı Veli Külliyesi

Külliye, 1490 yılında yapılmıştır. Külliye bünyesinde cami, türbe, dergah, kütüphane, asa suyu ve Şadırvan ile dergah evleri mevcuttur. Günümüze ulaŐan iki konak bulunmaktadır. Konakların bir tanesinde Şeyh Şa'ban-ı Veli'nin özel eŐyalarının sergilenmektedir.

Külliye içerisindeki "Asa suyu" olarak anılan su hakkındaki rivayetlere gelince; "Nuh Tufanı'nda Cebril (a.s.) Kbe civarından dört avuç toprak olarak dünyanın dört ayrı yerine atmıŐtır. Bu yerlerden birisi de Hız. Pir civarıdır. Nitekim bölgenin taŐlık yapısı Mekke kayalıklarına benzediği gibi "Asa Suyu'nun tat ve kokusu da Zemzem ile aynıdır." denilmektedir. Ayrıca bu suyun çıkıŐı ile ilgili başka bir rivayet de Hız. Pir'in asası ile yere vurmasından kaynaklandığı Őeklindeydir.

Yine Külliye içinde ikinci halvet denilen şu an Hz. Pir ve yakınlarının bulunduğu türbede asılı levhada geçen şu mısralar oldukça manidar bulunmuştur: “Âşıkânın Kâ’be’sidir bu makam. Kim ki nâkıs gelse bunda olur tamam.” (Çiftçi, 2012, s.29-34)

En son 2014 yılında mevcut türbe ve haziresi restore edilerek bahçe genişletilmiş, ziyarete uygun hale getirilmiştir. Bu durum gelen ziyaretçinin artmasına sebebiyet vermiştir. Özellikle pazar günleri Türkiye’nin her yerinden ziyaretçi akınına uğramaktadır. Son yıllarda başta Şeyh Şa’ban-ı Veli olmak üzere Ahmed-i Siyahi Hazretleri, Mehmed Feyzi Efendi gibi maneviyat büyükleri için akademik alanda sempozyumlar ve konferanslar düzenlenir olmuştur. Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öncülüğünde ilk olarak 2012 yılında ve sonra 2014 yılında I. ve II. Uluslararası Şeyh Şa’ban-ı Veli Sempozyumu ile 2016 yılında yapılacak olan III. Şeyh Şa’ban-ı Veli Sempozyumu bunlardan sadece birkaçıdır. Baltacı, B. ve Özdemir, A. Editörlüğünde, I. Uluslararası Şeyh Şa’ban-ı Veli Sempozyumu kitap olarak bastırılmıştır. Ayrıca bu meyanda Kastamonu Üniversitesinde Şeyh Şa’ban-ı Veli Değerler Eğitimi Araştırma ve Uygulama Merkezi kurulmuş olup faaliyetlerine devam etmektedir.

2.3.3 Türbeler

Aşıklı Sultan Türbesi: Mimari açıdan Selçuklu dönemi eseridir. Türbenin içinde beş adet sanduka vardır. İskeletler sandukaların içindedir. Diğer sandukalardaki zatlar bilinmemektedir. Türbeye de ismini veren Aşıklı Sultan’ın çürümemiş bedeninin ayak tarafı camekân içerisinde gösterilmektedir.

Bayraklı Sultan Türbesi: Kale burcunun dibinde ve batı tarafında metfundur. Adı Yunus Mürebbi’dir. Türk askerlerinin kaleyi kuşatması esnasında sancaktarlık vazifesini alan ve burca bayrağı diken Yunus Mürebbi, kale kapısının açılmasını teminle fethin gerçekleşmesinde büyük rol oynamış, vücuduna saplanan onlarca oka rağmen sancağı düşürmeden şehit olmuş ve bayrağı diktiği burcun üzerine defnedildiği söylenmektedir.

Benli Sultan Türbesi, Dai Sultan Türbesi, Dede Sultan Türbesi, Ferraş Sultan Türbesi, Geyikli Sultan Türbesi, Hacı Dede Türbesi, Hacı Hamza Türbesi, Halife Sultan Türbesi, Hayran Efendi Türbesi, Hepkebirler Türbesi, İsa Dede Türbesi, Karabaş-ı Veli Türbesi, Kara Mustafa Paşa Türbesi, Molla Said Türbesi, Nasrullah Kadı Türbesi, Nevruz Sultan Türbesi, Sacayaklı Sultan (Hasan Efendi) Türbesi, Taraklı Sultan Türbesi, Şeyh Ahmet Siyahi Efendi Türbesi, Hatun Sultan Türbesi, İsmail Bey Türbesi, Musa Fakih Türbesi, Abdülcebbar Türbesi, Abdürrezzak Türbesi, Açıkbaş Sultan Türbesi, Ahmet Dede Türbesi, Karanlık Evliya Türbesi, Mehmet Feyzi Efendi Türbesi, Muhammed İhsan Efendi Türbesi vb. (Yukarıdaki bilgiler için bakınız: Çiftçi, 2012, s. 219-321)

2.3.4 Camiler

Atabey Camii: Kent merkezindeki bu cami, 1273'te Candaroğulları döneminde yapılmıştır. Kapıdan mihraba doğru uzanan ahşap sütunlar nedeniyle halk arasında "Kırkdirekli Camii" diye bilinen yapının kesme taştan kısa minaresi Selçuk dönemi özelliklerini taşımaktadır.

İbni Neccar Camii: (Eligüzel Camii) Şehir merkezinde bulunan bu cami 1353 yılında yaptırılmıştır ve çeşitli onarım ve eklerle günümüze gelmiştir. Sivri kemer içindeki kapısı ahşap oymacılığının güzel örneklerindedir.

Mahmut Bey Camii: Şehir merkezinin 20 km. kuzeybatısında Kasaba Köyündedir. Selçuklu ve Beylikler dönemi ahşap camiler geleneğinin güzel örneklerindedir. 1388'de Candaroğlu Mahmut Bey tarafından yaptırılmıştır. Ahşap kapı kanatları eski yazı ve bitkisel motiflerle süslüdür. Düz ahşap üzerine renkli boya ile yapılan kalem işleri de çok başarılıdır.

Nasrullah Camii: II. Beyazıd döneminde Nasrullah Kadı tarafından 1506 yılında yaptırılmıştır. Caminin 9 tane kubbesi vardır. Milli Mücadele döneminde Mehmet Akif Ersoy bu camide vaaz vermiş ve verdiği bu vaaz askerlere dağıtılarak maneviyatlarının yükseltilmesine çalışmıştır.

Diğer tarihi camiler: Ferhatpaşa Camii, Halil Bey Camii, İsmail Bey Camii, Sinan Bey Camii, Topçuoğlu Camii, Yakup Ağa Camii, Yılanlı Camii vb. (Yukarıdaki bilgiler için bakınız: Çiftçi, 2012, s. 98-118; Behcet, 1998, s.65-71)

2.3.5 Külliyeler

Yılanlı Külliyesi: Anadolu Selçuklu Devletinin son dönemlerinde (1273) yapıldığı anlaşılmaktadır. Külliye içerisinde cami, şadırvan, türbe ve bir konak bulunmaktadır. Bu yapı Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde hastane olarak hizmet vermiştir.

İsmail Bey Külliyesi: Candaroğlu İsmail Bey (1443-1480) Kastamonu'da 1451 yılında cami, türbe, hamam, medrese, imaretten oluşan bir külliye yaptırmıştır. Türbenin ön yüzündeki taş işçiliği ilginçtir.

Nasrullah Kadı Külliyesi: Osmanlı Padişahı II. Beyazıt döneminde 1506 tarihinde Kastamonu Kadısı olan Kadı Nasrullah tarafından yaptırılmıştır. Külliye, Nasrullah Camii, Nasrullah Köprüsü, medrese ve şadırvandan oluşan şehrin en merkezi yerinde bulunan sembol eserlerden birisidir.

Yakup Ağa Külliyesi: Osmanlı Padişahı Kanuni Sultan Süleyman döneminde Kilercibaşı (Hazine Reisi) Yakup Ağa tarafından 1547 yılında yaptırılmıştır. Külliye, camii, medrese, Sıbyan Mektebi, imaret ve hamamdan meydana gelmektedir. Külliye'nin camisi kesme taştan kare planlıdır. (Yukarıdaki bilgiler için bakınız: Çiftçi, 2012, s. 8-79; Küçük, 2007, s.53-70)

2.3.6 Hanlar

İsmail Bey Hanı (Kurşunlu Han): Kastamonu'da, Aktarlar Çarşısında bulunan bu hanın kuzey ve güneyinde olmak üzere iki kapısı vardır. Kare planlı ve 51 odalıdır. XV. Yüzyıl ortalarında Candaroğlu İsmail Bey tarafından yaptırılmıştır.

Deve Hanı: Kastamonu'da, İsmail Bey Külliyesi arkasındadır. İsmail Bey'in vakfiyesinde külliye ile birlikte inşa edildiği yazılıdır. Yapının ön yüzü kesme taş,

yan duvarları moloz taştan yapılmıştır. 1454-1457 yıllarında yapıldığı tahmin edilmektedir.

Cem Sultan Hanı (Karanlık Bedesten): Fatih Sultan Mehmet'in oğlu Şehzade Cem Sultan tarafından Sancak Beyi olarak bulunduğu dönemde 1466-1475 yıllarında yaptırılmıştır.

Diğer Hanlardan bazıları: Balkapanı Hanı (Pembe Han) , Yanık Han (Kendir Kapanı) Âşir Efendi Hanı, Kürkçüoğlu Hanı. (Yukarıdaki bilgiler için bakınız: Küçük, 2007, s.39-44; Kastamonu Valiliği resmi internet sayfası.)

2.3.7 Kastamonu Kalesi

Şehrin görkemli tarihi yapılarından olan kalenin ilk kez Bizans döneminde yapıldığı düşünülmektedir. Sağlam olan iç kalenin temel kısmı Bizans, üst bölüm Candaroğulları dönemine aittir. Kale, şehrin yüksek kayalıkların üzerine kurulmuş, moloz taş ve kireç harcından imal edilmiştir. Tuğla duvar hiç bulunmamaktadır. Kalenin bulunduğu yere yakın çevredeki kaya mezarları, merdivenli geçitler ve yeraltı yolları bu yerin eski çağlarda bir müdafaa mevki olduğunu hatırlatmaktadır. (Daha çok bilgi için bakınız: Küçük, 2010, s.31- 40; Aslıyüce, 2003, s.57)

III. BÖLÜM

KASTAMONU HALK DUALARIYLA İLGİLİ BULGULAR VE DUA ÖRNEKLERİ

3.1 Kastamonu Halk Dualarında Öne Çıkan Kavramlar

Katılımcılarla yapılan görüşme sonucu ortaya çıkan veriler, önce literatür taramasıyla elde edilen kavramlar ile karşılaştırılmıştır. Daha sonra veriler üzerinde ortaya çıkan kavramlarla birlikte değerlendirilmiş, sonuçta aşağıdaki tema ve kodlanmış kavramlara ulaşılmıştır:

Tema 1. Dua yapma sebebi: Acizlik, ihtiyaç, şükür, iman, iletişim, huzur, kulluk, yakınlık, yer-gök dua ile ayakta durduğundan, ibadet, diğer.

Tema 2. Dua zamanları: Uykudan önce, uyanınca, güne başlarken, işe başlamadan önce, evden çıkarken, araca binerken, gök gürültüsünde, zora düştüğünde, mübarek gün ve gecelerde, korktuğunda, hastalanınca, yemekten sonra, nazar değince, siğil çıkması vb. durumlarda, namazlardan sonra.

Tema 3. İstek duaları: Sağlık, afiyet, huzur, mutluluk, hayır, af-mağfiret, cennet, hidayet, şefaet, istikamet, korunma, kolaylık, başarı, rızık, iyilik, diğer.

Tema 4. Sığınma duaları: Şeytan, nefis, kötü kişi, cehennem, kötülük, ahiret azabı, kaza-bela, musibet, hastalık, düşman, korku, fitne-fesat, günah-haram, diğer.

Tema 5. Dualarda başka kimlere yer veriliyor: Aileye, akrabaya, arkadaş-a-dosta, İslam Dünyasına, memlekete, geçmişlerine.

Tema 6. Başkalarına yapılan dualarda istenenler: Hayır, inayet, iyilik, rahmet, başarı, mutluluk, istikamet, bereket, taziye, afiyet, selamet.

Tema 7. Dua sonuçları hakkındaki düşünceler: Fayda gördüm, imtihan, ihlas gerekir, sabır gerekir, hikmet var, hayır var, dua usulüne uygun değil, tevazu, teslimiyet.

Tema 8. Duada kullanılan enstrümanlar: Dua kitapları, dua levhaları, dua metinleri, okunmuş pirinç, okunmuş şeker, okunmuş su, okunmuş tuz, okunmuş şerbet, Cevşen duası, enstrümanlar doğru değildir.

Tema 9. Kastamonu dua mekânları: Hz. Pir Şeyh Şa’ban-ı Veli Türbesi, camiler, türbeler, kabirler, mekânlara gitmek uygun değildir.

Tema 10. Dualarından etkilenilen kişiler: Anne-baba, nine, dede, diğer kişilerden etkilendiklerini söyleyenler.

Tema 11. Ezbere bilinen dualar: Namaz sureleri, Ayet’el-Kürsi Duası (Bakara 2/255), kısa sureler (Duha, İnşirah Sureleri vb.) , orta uzunluktaki sureler (Nebe, Mülk Sureleri vb.) , Amenerresülü (Bakara 2/285-286), Yasin Suresi, yemek duası.

3.2 Bulgular, Yorum ve Karşılaştırmalar

1.Kastamonu’da katılımcıların Allah’a dua etme sebepleri

Örnekleme alınan kişilerin dua sebepleri ile ilgili olarak ifade ettikleri kavramlar Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1 : Kastamonu’da katılımcıların dua etme sebepleri ile ilgili olarak ortaya çıkan kavramların frekans ve yüzdesi

Kavramlar	Var		Yok	
	Frekans	%	Frekans	%
1.1 Acizlik	34	44,7	42	55,3
1.2 İhtiyaç	39	51,3	37	48,7
1.5 İletişim	11	14,5	65	85,5
1.6 Huzur	14	18,4	62	81,6
1.7 Kulluk	26	34,2	50	65,8
1.8 Yakınlık	19	25	57	75

Tablo 1 devamı:

1.9 Yer-gök	7	9,2	69	90,8
1.10 İbadet	6	7,9	92,1	82,9
1.11 Diğer	13	17,1	63	82,9

(Var): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Yok): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo 1 incelendiğinde Kastamonu’da yaşayan halkın %51,3’ünün “ihtiyaçtan”, %44,7’sinin “acizlikten”, %34,2’sinin “kulluk” gereği olmasından, %25’inin “iman” ve “yakınlık”, %21,1’inin ise “şükür” için, %18,4’ünün de “huzur” bulmak için dua yaptıkları görülmektedir. Tablo incelendiğinde duanın “ibadet” için yapılmasının oranının çok düşük olması (%7,9) oldukça dikkat çekici bulunmuştur. Yukarıdaki sonuçlar Kastamonu halkının dua algısında dünyevi beklentilerin ağırlıkta olduğu tespitler arasındadır. Bununla beraber ötekilerden biraz daha az olmak üzere “iletişim”, “yer-gök dua ile” kavramlarının da öne çıktığı bulgular arasındadır. Katılımcıların dua olgusunu daha çok ihtiyaç giderilmesi için başvurdukları bir yol gördükleri dikkat çekmektedir. Aşağıdaki görüşler yukarıdaki tespitleri destekler mahiyettedir.

Allah’ın bahsettiği sayısız maddi ve manevi nimetler karşısında müminin hissettiği minnettarlık ve şükran duyguları ibadete yönelişte temel duygulardan biridir. Bu duygu aynı zamanda başlıca dua güdülerinden birisidir. (Certel, 2003, s.128)

Dua esnasında insan, kendisini kuşatan “Küllü Varlık” ile konuşmakta, O’na hitap etmektedir. O, Rabbini tazim ve takdis eder, O’na hamd-ü senalar eder, O’nun sonsuz merhamet ve azametini sığındığını ifade eder. O’na taleplerini iletirken Allah’ın da kendisini duyduğunu bilir. Allah ile olan bu sözlü iletişime Allah’ın lütuf ve ihsanlarına teşekkür ederek son verir. (Certel, 2003, s.125)

2.Kastamonu’da katılımcıların Allah’a dua etme durumları

Örnekleme alınan kişilerin dua durumları ile ilgili olarak ifade ettikleri kavramlar Tablo 2’de verilmiştir:

Tablo 2 : Kastamonu’da katılımcıların dua etme durumları ile ilgili ifade ettikleri kavramların frekans ve yüzdeleri

Kavramlar	Var		Yok	
	Frekans	%	Frekans	%
2.12 Uyumadan önce	69	90,8	7	92
2.13 Uyanınca	17	24,4	59	77,6
2.14 Güne başlarken	6	7,9	70	92,1
2.15 İşe başlarken	32	42,1	44	57,9
2.16 Evden çıkarken	19	25	57	75
2.17 Yola çıkarken	70	92,1	6	7,9
2.18 Araca binerken	14	18,4	62	81,6
2.19 Gök olaylarında	66	86,8	10	13,2
2.20 Zorlukta	12	15,8	64	84,2
2.21 Mübarek günlerde	6	7,9	70	92,1
2.22 Korkunca	4	5,3	72	94,7
2.23 Hastalıkta	1	1,3	75	98,7
2.24 Yemek sonrası	6	7,9	70	92,1
2.25 Nazara geldiğinde	45	59,2	31	40,8
2.26 Siğil vb. durumda	19	25	57	75
2.27 Namaz sonrası	43	56,6	33	43,4

(Var): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Yok): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo 2 incelendiğinde Kastamonu’da yaşayan halkın %92,1’inin “yola çıkmadan önce”, %90,8’inin “uyumadan önce”, %86,8’inin “gök olaylarında”, %59,2’sinin “nazarda” ve %56,6’sının da “namazlardan sonra” genellikle dua yaptıklarını göstermektedir. Değişik yüzdelerde de kaynak kişilerin “uykudan uyanınca”, “güne başlarken”, “işe başlarken”, “evden çıkarken”, “araca binerken”, “zorluklarda”, “mübarek gün ve gecelerde”, “korkunca”, “hastalıkta”, “yemeklerden sonra”, “siğil” vb. yara ve durumlarda da dua ettikleri ortaya çıkmaktadır. “Yolculuk” ve “uyku öncesi” dua etme frekanslarının yüksek olması dikkat çekicidir. Uyumadan önce hemen hemen tüm katılımcıların dua etmesi oldukça önemli olarak

din duygusunu yansıması adına kayda değer bulunmuştur. Bunda elbette birinci soruda geçen “acizlik” vurguyla uyum içinde olduğu tespitler arasında yer almıştır. Yukarıda yine frekans ve yüzdeleri düşük çıkan kavramlar aslında başa geldiğinde yükselen değerler olduğu da aşikardır. Bütün bunlarda insanın aceleciliği söz konusu olup yüzdelerinin düşük çıkmaları buna bağlandığı bulgular arasında yer almıştır.

3.Kastamonu’da katılımcıların Allah’tan dualarında neler istedikleri

Tablo 3: Katılımcıların dualarında daha ziyade Allah’tan neler istediğini ortaya çıkaran kavramların frekans ve yüzdeleri

Kavramlar	Var		Yok	
	Frekans	%	Frekans	%
3.28 Sağlık	52	68,4	24	31,6
3.29 Afiyet	8	10,5	68	89,5
3.30 Huzur	31	40,8	45	59,2
3.31 Mutluluk	29	38,2	47	61,8
3.32 Hayır	18	23,7	58	76,8
3.33 Af -Mağfiret	23	30,3	53	67,7
3.34 Cennet	7	9,2	69	90,8
3.35 Hidayet	17	22,4	59	77,6
3.36 Şefaet	0	0	0	0
3.37 İstikamet	9	11,8	67	88,2
3.38 Korunmak	15	19,7	61	80,3
3.39 Kolaylık	7	9,2	69	90,8
3.40 Başarı	3	3,9	73	96,1
3.41 Rızık	17	22,4	59	77,6
3.42 İyilik	11	14,5	65	85,5
3.43 Diğer	12	15,8	64	84,2

(Var): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Yok): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo 3 incelendiğinde Kastamonu halkının dualarında %68,4’ünün “sağlık”, %40,8’inin “huzur”, %38,2’sinin “mutluluk”, %30,3’ünün “af-mağfiret” ve %23,7’sinin de “hayır” diledikleri göze çarpmaktadır. Bunların dışında istek

dualarında değişik yüzdelerde ise “cennet”, “hidayet”, “istikamet”, “korunma”, “kolaylık”, “başarı”, “rızk” ve “iyilik” kavramlarının öne çıktığı görülmektedir. Dualarda “başarı”nın en az istenen olması dikkat çekicidir. Ayrıca “şefaata” için dua edilmemesi de kayda değerdir. Bu sonuçlara bakarak istek dualarında önceliğin insanın peşin şeylere olan zaafının devrede olduğunu iddia etmek yersiz sayılmamıştır. İstek duaları incelendiğinde katılımcıların bir çok şeyi istediğı, önceliğı olmasa da uhrevi dileklerde de bulunduğu bulgular arasındadır. Aşağıdaki görüşler hem çalışmamızı desteklemekte hem de ona anlam katmaktadır:

Dua eden kişi ferahlamayı, huzur ve sükuna ermeyi, günahlardan kurtulup temizlenmeyi, arzu ettiklerine ulaşmayı, arzulamadıklarından kurtulup rahatlamayı arzu etmekte ve Allah’ın, kendisini bu arzularına kavuşturacağını ümit etmektedir. Ondaki bir arzu ve ümit, onu duaya yöneltmektedir. (Certel, 2003, s.124)

Yapılan maddi istek dualarının başında şüphesiz sağlık için Tanrı’ya yöneltilen talepler gelmektedir. P. M. Barnes ve arkadaşlarının 2004 yılında 31044 kişi üzerinde gerçekleştirdikleri alan araştırmasında, yetişkinlerin %40’ı kendi sağlıkları için, %24’ü başkalarının onların sağlığı için dua ettiğini ifade etmiştir. Öte yandan, Mc Caffrey ve arkadaşlarının yine aynı yıl yaptıkları çalışmada Amerikalı 2000 yetişkinin %35’i kendi sağlıkları için duaya başvurduklarını belirtmiştir. Yine, G. Hawley ve V. Irurita çalışmalarında (1998) pek çok ülkedeki hastanelerde hastaların belirsizliklerle karşılaştıklarında duaya başvurduklarını belirtmektedirler. (Horozcu, 2010, s.121)

3.Kastamonu’da katılımcıların dualarında Allah’a nelerden sığındıkları

Örnekleme alınan kişilerin duaların Allah’a nelerden sığındıkları ile ilgili olarak ifade ettikleri kavramlar Tablo 4’te verilmiştir:

Tablo 4: Katılımcıların dualarında daha ziyade Allah'a nelerden sığındıklarını ortaya çıkaran kavramların frekans ve yüzdeleri

Kavramlar	Var		Yok	
	Frekans	%	Frekans	%
4.44 Şeytan	25	32,9	51	67,1
4.45 Nefis	11	14,5	65	85,5
4.46 Kötü kişiler	15	19,7	61	80,3
4.47 Cehennem	8	10,5	68	89,5
4.48 Şerler	26	34,2	50	65,8
4.49 Ahiret azabı	9	11,8	67	88,2
4.50 Kaza-bela	42	55,3	34	44,7
4.51 Musibet	17	22,4	59	77,6
4.52 Hastalık	10	13,2	66	86,8
4.53 Düşman	5	6,6	71	93,4
4.54 Korku	4	5,3	72	94,7
4.55 Fitne	8	10,5	68	89,5
4.56 Günah	10	13,2	66	86,8
4.57 Diğer	17	22,4	59	77,6

(Var): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Yok): Katılımcının seçmediğini göstermektedir.

Tablo 4 incelendiğinde Kastamonu'da görüşmeye katılanların %55,3'ünün "kaza-belalar"dan, %34,2'sinin "şer"lerden, %32,9'unun "Şeytan"dan, %22,4'ünün "musibet"lerden ve %19,7'sinin ise "kötü kişi"lerden Allah'a sığındıkları görülmektedir. Değişik yüzdelerle de katılımcıların dualarında, "nefis", "cehennem", "ahiret azabı", "hastalık", "düşman", "korku", "fitne" ve "günah"tan Allah'a sığındıkları görülmektedir. "Düşman" ve "korku"lardan dolayı sığınmada frekansın düşük olması göze çarpmaktadır. İnsanın acizliği bura da kendini göstermekte olup dikkat edilirse en çok sığınılan hususların başında "kaza-bela"lar gelmektedir. "Şer" ve "Şeytan"dan sığınma oranlarındaki yakınlık sebep sonuç ilişkisi şeklinde anlamlı bulunmuştur. "Cehennem" ve "azap"tan sığınma oranlarındaki yakınlık da uhrevi korkular sebebi ile olsa gerektir ki, frekanslarının düşük olması yine insandaki acelecilik yapısından kaynaklandığı düşünülmektedir. "Günah" ve "Cehennem" kavramlarının birbirine yakın yüzdelerde çıkması da

anamlı bulunmuştur. Burada sebep sonuç ilişkisi doğrulanır bulunmuştur. Aşağıdaki alıntılar bu tespitlerimizi destekler mahiyettedir:

Haksızlıklar, kötülükler, hayatın acı olayları, tabii afetler, hastalıklar vb. kendisini tehdit eden olaylar karşısında kendisinin aciz, güçsüz, çaresiz ve yetersiz olduğunun şuuruna varan kişi, dua vasıtasıyla kendisine şah damarından yakın olan Rabbine yönelip O'na iltica edecek, O'ndan yardım talep edecektir. İnsan kendisinin eksikliğini ve Allah'a muhtaç olduğunu idrak edip bunu şuurunda muhafaza ettiği sürece, onun duaya olan ihtiyacı da devam eder. İnsanın duaya olan ihtiyacı sebebiyledir ki, dinen yapılması zorunlu ibadetleri terk edenler bile, zaman zaman dua etmekten kendisini alamamaktadır. (Certel, 2003, s.122)

5.Kastamonu'da yaşayan halkın daha çok kimler için dua ettikleri

Örnekleme alınan kişilerin kimler için dua ettikleri ile ilgili olarak öne çıkan kavramlar Tablo 5'te verilmiştir:

Tablo 5: Kastamonu'da katılımcıların daha çok kimler için dua ettiklerini ortaya çıkaran kavramların frekans ve yüzdeler

Kavramlar	Var		Yok	
	Frekans	%	Frekans	%
5.58 Aile	69	90,8	7	9,2
5.59 Akraba	24	31,6	52	68,4
5.60 Arkadaş	11	14,5	65	85,5
5.61 İslam dünyası	38	50	38	50
5.62 Memleket	8	10,5	68	89,5
5.63 Geçmiş	9	11,8	67	88,2

(Var): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Yok): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo 5 incelendiğinde Kastamonu'da katılımcıların %90,8'inin "aile"lerine %50'sinin "İslam Dünyası"na, %31,6'sının "akraba"larına, %14,5'ünün "arkadaş"larına, %11,8'inin "geçmişler"ine ve %10,5'unun da "ülkemiz" için dua

ettikleri görülmektedir. Katılımcıların “aile” ve “İslam Dünyası” için göze çarpan oranlarda frekansı yüksek dua etmeleri kayda değerdir. İslam Dünyası için dua yapılması oranının akraba, arkadaş ve memleket’in önüne geçmesinin, milli bir karaktere dönüşmüş inançtan kaynaklanan bir hassasiyet olarak ele alınabileceği düşünülmektedir. Yine “aile”nin %90 olarak seçilmesi de Kastamonu’da aileye verilen öneme ayrıca işaret ettiği görülmektedir. Aile, İslam Dünyası ve akrabaların işaretlenmesi İslam’ın yöre insanındaki etkileri olarak söylenebileceği düşünülmektedir.

6.Kastamonu’da yaşayan halkın başkaları için hangi duaları yaptıkları

Örnekleme alınan kişilerin başkalarına hangi duaları yaptıkları ile ilgili olarak öne çıkan kavramlar Tablo 6’da verilmiştir:

Tablo 6: Kastamonu’da katılımcıların daha çok başkaları için hangi duaları yaptıklarını ortaya çıkaran kavramların frekans ve yüzdeleri

Kavramlar	Var		Yok	
	Frekans	%	Frekans	%
6.64 Hayır	61	80,3	15	19,7
6.65 İnanç	9	11,8	67	88,2
6.66 İyilik	44	57,9	32	42,1
6.67 Rahmet	36	47,4	40	52,6
6.68 Başarı	56	73,7	20	26,3
6.69 Mutluluk	61	80,3	15	19,7
6.70 İstikamet	7	9,2	69	90,8
6.71 Bereket	40	52,6	36	47,4
6.72 Taziye	38	50	38	50
6.73 Afiyet	29	38,2	47	61,8
6.74 Selamet	42	55,3	34	44,7

(Var): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Yok): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo 6 incelendiğinde Kastamonu’da yaşayan halkın başkaları için yaptıkları dualarda %80,3’ünün “hayır” ve “mutluluk” istedikleri, %73,7’sinin “başarı”, %57,9’unun “iyilik” ve %55,3’ünün “selamet” dileklerinde buldukları öne

çıkılmaktadır. Bunların yanı sıra, “inayet”, “rahmet”, “istikamet”, “bereket”, ”taziye” ve “afiyet” kavramlarının da bu konuda öne çıktığı görülmektedir. Katılımcıların başkaları için en çok “hayır” ve “mutluluk” istemeleri dikkat çekicidir. Önceki tablolar göz önüne alındığında Kastamonu halkı kendileri için ne istemişse başkaları için de hemen hemen onu istemişlerdir. Yakını ölenlere taziye ve rahmet, yeni iş yeri açanlara bereket ve hayır, özellikle yeni evlenenlere mutluluk, sınava gireceklere başarı, yola çıkanlara selamet ve hasta olanlara afiyet ve de inayet dilendiği yapılan görüşmelerde ortaya çıkmıştır. Yalnız bu duaların daha çok dilek ve temenni boyutunda olduğu görülmüştür.

7.Kastamonu’da katılımcıların yaptıkları dualarla ilgili neler düşündükleri

Örnekleme alınan kişilerin yaptıkları dualarla ilgili düşüncelerinde öne çıkan kavramlar Tablo 7’de verilmiştir:

Tablo 7: Kastamonu’da katılımcıların yaptıkları dualarla ilgili düşüncelerinde ortaya çıkaran kavramların frekans ve yüzdeleri

Kavramlar	Var		Yok	
	Frekans	%	Frekans	%
7.76 İmtihan	6	7,9	70	92,1
7.77 İhlas	4	5,3	72	94,7
7.78 Sabır	29	38,2	47	61,8
7.79 Hikmet	65	85,5	11	14,5
7.80 Hayırlı	34	44,7	42	55,3
7.81 Doğru değil	5	6,6	71	93,4
7.82 Tevazu	4	5,3	72	94,7
7.83 Teslimiyet	36	47,4	40	52,6

(Var): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Yok): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo 7 incelendiğinde Kastamonu’da katılımcılar yaptıkları duaların sonuçlarını beklentilerine uygun göremeyince, %85’inin bunda bir “hikmet” bulunduğunu, %38,2’sinin “sabır” göstermek gerektiğini, %7,9’unun “imtihan” olduğunu,

%6,6'sının da “doğru değil” dedikleri görülmektedir. Ayrıca %71,1'inin yaptıkları dualardan “fayda” gördükleri, yine yaptıkları dualara karşı “ihlas”, “tevazu” ve “teslimiyet” içinde olmaları gerektiği de vurgulamışlardır. Katılımcıların %22'sinin yaptıkları dualara karşı fayda görmediklerini söylemişlerdir. Bu kategorideki insanların büyük bir kısmının (%85,5) yaptıkları dualar karşısında %44,7 oranında “hayırlısı” olsun “teslimiyet”i (%47,4) ile “sabır” gösterdikleri, (%38,2) bunların içinden de çok düşük seviyelerde bunda bir “imtihan” olduğunu (%7,9) ve “doğru dua” yapmadıklarını ifade etmeleri dikkat çekici bulunmuştur. Bunların yanı sıra Kastamonu’da yaşayan halkın büyük çoğunluğunun yaptıkları dualar nezdinde Allah’a olan sevgilerinin yüksek olduğu yukarıdaki tablo incelendiğinde görülecektir.

Konuyla ilgili Türkiye'deki yükseköğrenim gençliği üzerinde yapılan bir alan araştırmasında duanın kabul olup olmasının, dini inançlarında ve tutumlarında bir değişiklik meydana getirmediğini söyleyenlerin oranı %56,6'dır. Ayrıca buna ilaveten, “dualar kabul olsa da olmasa da dua etmeye devam edilmelidir”, diyenlerin oranı %29,4 olurken, gençlerin %91,5'inin de duayı, tevekkül merkezli algıladıkları tespit edilmiştir. Aynı evren üzerinde yapılan bir başka ampirik çalışmada ise; duanın psikolojik faydasına inananların oranı %92 olarak saptanmıştır. (Koç, 2005, s.63-90)

8.Kastamonu’da katılımcıların kullandıkları dualarla ilgili enstrümanlar

Örnekleme alınan kişilerin dualarla ilgili kullandıkları enstrümanlarda öne çıkan kavramlar Tablo 8’de verilmiştir:

Tablo 8: Kastamonu’da Katılımcıların Kullandıkları Dualarla İlgili Enstrümanlarda Ortaya Çıkarılan Kavramların Frekans Ve Yüzdeleri

Kavramlar	Var		Yok	
	Frekans	%	Frekans	%
8.84 Dua kitabı	54	71,1	22	28,9
8.85 Dua levhası	44	57,9	32	42,1
8.86 Dua metni	12	15,8	64	84,2

Tablo 8 devamı:

8.87 Pirinç	12	15,8	64	84,2
8.88 Şeker	10	13,2	66	86,8
8.89 Su	22	28,9	54	71,1
8.90 Tuz	2	2,6	74	97,4
8.91 Şerbet	0	0	0	0
8.92 Cevşen	14	19,4	62	81,6
8.93 Doğru değil	2	2,6	74	97,4

(Var): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Yok): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo 8 incelendiğinde, görüşme yapılan kişilerin %71,1'inin evlerinde “dua kitabı”nın ve %57'sinin de dua ile ilgili “levha”ların bulunduğu anlaşılmaktadır. Yine katılımcıların %28,9'unun “okunmuş su” içtiğini, %15,8'inin “okunmuş pirinç” ve %13,2'sinin “okunmuş şeker” yedikleri, %15,8'inin üzerlerinde “dua metinleri” taşıdıkları, %19,4'ünün de “cevşen” okudukları ve çok az bir kısmında “okunmuş tuz” yedikleri görülmektedir. Dikkat çeken taraf katılımcıların sadece %2,6'sı bu tür enstrümanları “doğru bulmuyorum” demektedirler. Yapılan görüşmelerde “dua kitabı” olarak vasedilen enstrümanın daha çok piyasada satılan (Pamuk (2005), Temiz (2012), Yayla (2014), gibi dua kitapları olduğu, bunlardan Yasin, Tebareke (Mülk) ve Amme (Nebe) sureleri başta olmak üzere tüm namaz sure ve anlamlarını işleyen, hastalık, sıkıntı, zorluk, borç ve fakirlik, gam-keder vb. kurtuluş dualarını gösteren, zenginliği, evlenmeyi vb. şeyleri kolaylaştıran, kaza-bela, afet ve musibet, düşman, günah, azap vb. konulara karşı koruyucu olan, mübarek gün ve gecelerde, yolculuk vb. durumlarda neler okunması gerektiğini ifade eden, Kur'an ve Hadis'lerden derlenen dualardır ki, evde bulunmasında fayda bulunacağı, “dua levhaları”nın ise eve bereket getireceği ve kötü şeylerden koruyacağı, “okunmuş su”, “okunmuş şeker”, “okunmuş pirinç” gibi şeylerin zihin açtığını, içinde bir tılsımın bulunabileceğini, kendilerini kaza beladan koruyabileceğine inandıkları bulgular arasındadır. Bunların kullanımlarında sözlü ve fiili dualarla yetinilmediği anlayışının yattığı görülmektedir ki, bu da yeterli din eğitiminin alınmadığını göstermesi açısından anlamlı bulunmuştur. Cevşen duası ile ilgili olarak şu tespitleri zikretmek yerinde olacaktır:

Şii literatüründe yer alan fakat sahih kaynaklar tarafından doğrulanmayan bir dua da Cevşen duasıdır. Cevşen-i Kebir ve Cevşen-i Sağır diye iki vechi bulunan bu duayı İmam Ali Zeyne'l-Abidin atasından rivayet eder. Rivayete göre, Hz. Peygamber Uhud Savaşına giderken zırhından rahatsız olur. Bunun üzerine Cebrail gelip ona bu duayı öğretir ve “üzerinden zırhını çıkar bu duayı oku; bu duayı üzerinde taşırsan zırhtan daha büyük tesiri vardır,” buyurur. Peygamberimiz, “duanın tesiri sadece bana mı, yoksa ümmetime de şamil mi?” diye sorunca Cebrail, “Ya Resulallah, bu dua Cenâb-ı Allah'ın sana ve ümmetine bir hediyesidir. Bunun sevabını Allah'tan başka kimse takdir edemez” buyurur. Cevşen duası Esmâ-i Hüsnâ'yı muhtevî olduğu için okunmasında bir beis olmayan, hatta zaman zaman teşvik edilen bir dua metni olarak karşımıza çıkmaktadır. Cevşen-i Kebir duası Allah'ın bin isim ve sıfatının, onluklar halinde zikredildiği yüz bölümden ve her bölüm arasında “cehennem ateşinden Allah'a sığınmayı” ifade eden bir nakarattan müteşekkildir. (Sarıkaya, 1998, s.5)

9.Kastamonu'da katılımcıların dua yapmaya gittikleri mekânlar

Örnekleme alınan kişilerin Kastamonu'da dua etmek için gittikleri mekânlar Tablo 9'da verilmiştir:

Tablo 9: Kastamonu'da katılımcıların dua yapmak için gittikleri mekânlarla ilgili olarak öne çıkan kavramların frekans ve yüzdeleri

Kavramlar	Var		Yok	
	Frekans	%	Frekans	%
9.94 Hz. Pir	48	63,2	28	36,8
9.95 Camiler	9	11,8	67	88,2
9.96 Türbeler	21	27,6	55	72,4
9.97 Kabirler	2	2,6	74	97,4
9.98 Doğru değil	12	18,4	64	81,6

(Var): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Yok): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo 9'a bakıldığında Kastamonu'da katılımcıların %63,2'sinin "Hz. Pir Türbesi"ne, %27,6'sının Kastamonu'daki diğer "türbe"lere, %11,8'inin ise dua mekânı olarak "cami"lere gittikleri görülmektedir. Katılımcıların ekserisi dua için özel mekân tercihinde bulunurken, %18,4'ünün ise "dua için bir yere gitmem, her yer dua için aynıdır" dedikleri göze çarpmaktadır. Ayrıca dua mekânı olarak Hz. Pir'in Kastamonu halkı için çok önemli olduğu görülmektedir. "Kabirler"e dua etmek için gitme oranının son derece düşük olması batıl inançlar konusunda yöre insanın bilinç düzeyinin ileri seviyede olduğu kayda değer bulunmuştur. Türbeleri bir bütün olarak ele alırsak toplam katılımcıların %90'ının dua etmek için yer yer buralara gittikleri görülmektedir. Görüşmelerde kişilerin burada yatan zatlardan bir şey istemedikleri ve oranın manevi havası nedeniyle dua etmeye geldiklerini söylemişlerdir. Buradan hareketle yukarıda "kabirler"i dua ziyaret durumunun çok düşük değerlere sahip olmasıyla uyumlu olduğu tespitler arasında olduğu anlamlı bulunmuştur.

10.Kastamonu'da katılımcıların dualarından etkilendikleri kişiler

Örnekleme alınan kişilerin Kastamonu'da dualarından etkilendikleri kişiler Tablo 10'da verilmiştir:

Tablo 10: Kastamonu'da katılımcıların dualarından etkilendikleri kişilerle ilgili olarak öne çıkan kavramların frekans ve yüzdeleri

Kavramlar	Var		Yok	
	Frekans	%	Frekans	%
10.99 Ana-baba	17	18,4	62	81,6
10.100 Nine	7	9,2	69	90,8
10.101 Dede	2	2,6	74	97,4
10.102 Diğer	20	26,3	56	73,7

(Var):Katılımcının bu kavramı seçtiğini,(Yok):Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo 10 incelendiğinde Kastamonu'da katılımcıların %18,4'ünün "ana-baba"larından, %9,2'sinin "nine"lerinden, %2,6'sının ise "dede"lerinden

etkilendikleri görülmektedir. Dikkat çeken durum katılımcıların % 81,6'sının “ana-baba”larından, %90,8'inin “nine”lerinden ve %97,4'ünün ise “dede”lerinden hiç etkilenedikleri görülmektedir ki çok manidar bir sonuç olarak kayda değer bulunmuştur. Bu durum şehrin güçlü manevi yapısının bunlara ihtiyaç bırakmaması olarak değerlendirilmektedir. Görüşmeler esnasında ana-baba, nine ve dedelerin dışında etkilendiklerini söyledikleri kişiler genellikle mahallenin ağzı dualı diye tarif edilen komşuların gidip çocuklarına okuyup üflettirdikleri yaşlı nine veya dedelerin olduğu ve o yerin görevli cami imamlarının olduğu tespit edilmiştir. Buraları tercih etmelerindeki en büyük amilin dua yaptırmanın gördükleri faydalar olmasıdır. Yine görüşmelerde bu etkinin ilk çocukluk dönemlerine ait olduğu tespit edilmiştir. Aşağıdaki tespitler bunları teyit etmektedir:

Çocuk inancının belirmesini ilk teşvik eden ve uyanmasını destekleyen unsurların başında aile gelmektedir. Onun ilk dini tecrübeyi de burada edindiği bir gerçektir. Çocuğun dini uyanışına tesir eden aile etkeninden sonra, diğer bir çok kültürel etkenler gelmektedir. Yalnız çocuk üzerinde bunların etki derecesini ölçmek oldukça zordur. Dua ve ibadetlerin çocukla beraber yapılmasının onun üzerinde etkisi vardır. (Yavuz, 1983, s.47)

11.Kastamonu’da katılımcıların ezbere bildikleri dualar

Tablo 11: Kastamonu’da Katılımcıların Ezbere Bildikleri Dualarla İlgili Olarak Öne Çıkan Kavramların Frekans Ve Yüzdeleri

Kavramlar	Var		Yok	
	Frekans	%	Frekans	%
11.103 Namaz Sureleri	75	98,7	1	1,3
11.104 Ayet’el-Kürsi	55	72,4	21	27,6
11.105 Kısa sureler	17	22,4	59	77,6
11.106 Orta u. sureler	10	13,2	66	86,8
11.107 Amenerresülü	12	15,8	64	84,2
11.108 Yasin Suresi	12	15,8	64	84,2

(Var): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Yok):Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo 11 incelendiğinde katılımcıların hangi duaları ezbere biliyorsunuz diye sorulduğunda tüm katılımcıların Kur'an'dan ezberledikleri sureleri söyledikleri görülmektedir. Bu meyanda katılımcıların %98,7'sinin "Namaz Sureleri"ni bildiklerini söylemeleri oldukça dikkat çekicidir. Yine dikkat çekici bir dua da %72,4 oranında "Ayet'el-Kürsi"nin bilinmesidir. %22,4 oranında namaz sureleri dışındaki "kısa sure"ler olduğu, %13-15 oranlarında da kişilerin "Yasin Suresi", "Amenerrresülü" ve "orta uzunluktaki sureler"i ezbere bildikleri görülmektedir. Katılımcılarla yapılan görüşmelerde hangi duaları ezbere bildikleri kendilerine sorulduğunda büyük bir ekseriyetle Kur'an'dan ezberledikleri sureleri söyledikleri görülmüştür. Yine "Yasin Suresi"ni bilenlerin "Amenerrresülü"nü de bildikleri tespit edilmiştir. "Ayet'el-Kürsi" ve "Namaz Sureleri" haricinde Kastamonu'da yaşayan halkın ortalama %63,2'inin başka sureleri ezbere bilmedikleri ortaya çıkmıştır. Ezberlenen dualarla ilgili aşağıdaki tespitler yukarıdaki çalışmamıza şöyle anlam katmaktadır:

Halkımız, bütün Müslüman ülkelerde olduğu gibi, duaya gereken önemi vermektedir. "Yer-gök dua ile durur" sözünün halk arasında yaygın oluşu bunun en güzel ifadesidir. Uygulamalara baktığımızda, dua konusunda, geleneksel olarak, Kur'an'da geçen ve dua ifade eden bazı ayetlerin, Peygamberimizin hadislerinde geçen dua cümlelerinin ve bazı tasavvuf ve ilim ehlinin zikir ve dua cümlelerinin ezberlenerek okuna geldiğini görürüz. Hemen her konuda okunmak üzere ezberlenecek dualarımız vardır. Ezberlenmek üzere hazırlanmış ve yaygınlaşmış bu dualara bakıldığı zaman, bunların tamamına yakınının Arapça olduğu görülür. Arapça olarak ezberlenen ve tekrarlanan bu duaların anlamları üzerinde hemen hemen hiç durulmaz. Bunun bir sonucu olarak, herkes istediği zaman Türkçe dua edebilirse de, dua öğretimi söz konusu olduğunda, Arapça dua ezberlemek ve ezberletmek akla gelir olmuştur. Halk, ezberleyip okumasa da duanın Arapça ifadelerle yapılması gerektiği düşüncesindedir. Duanın kul ile Allah arasında bir iletişim olduğunu düşünürsek, insanlarımızın çoğu, hazır duaları ezberleyemedikleri ve kendilerine kendi dillerinde dua edebilme öğretilmediği için, adeta dua edemez duruma gelmektedirler. Bütün bunların temelinde duanın öğretim boyutunun ihmal edilmesinin olduğu düşünülebilir. (Tosun, 2000, 2, s.6)

12.Kastamonu’da katılımcıların eğitim durumlarına göre Allah’a dua etme sebepleri

Örnekleme alınan kişilerin eğitim seviyelerine göre dua sebepleri Tablo 12’de verilmiştir:

Tablo 12 : Kastamonu’da eğitim seviyelerine göre katılımcıların dua etme sebepleri

Kavramlar	İlköğretim		Lise		Üniversite							
	V	Y	V	Y	V	Y						
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1.1 Acizlik	6	33,3	12	66,7	9	31	20	69	19	65,5	10	34,5
1.2 İhtiyaç	8	44,4	10	55,6	18	62,1	11	37,9	13	44,8	16	55,2
1.3 Şükür	2	11,1	16	88,9	6	20,7	23	79,3	8	27,6	21	72,4
1.4 İman	5	27,8	13	72,2	7	24,1	22	75,9	7	24,1	22	75,9
1.5 İletişim	2	11,1	16	88,9	3	10,3	26	89,7	6	20,7	23	79,3
1.6 Huzur	2	11,1	16	88,9	7	24,1	22	75,9	5	17,2	24	82,8
1.7 Kulluk	5	27,8	13	72,2	12	41,4	17	58,6	9	31	20	69
1.8 Yakınlık	4	22,2	14	77,8	8	27,6	21	72,4	7	24,1	22	75,9
1.9 Yer-gök	3	16,7	15	83,3	1	3,4	28	96,6	3	10,3	26	89,7
1.10 İbadet	2	11,1	16	88,9	2	6,9	27	93,1	2	6,9	27	93,1
1.11 Diğer	2	11,1	16	88,9	5	17,2	24	82,8	6	20,7	23	79,3

(V): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Y): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tabloya bakıldığında Kastamonu’da “eğitim” değişkeni ile “Allah’a niçin dua edersiniz?” sorusu karşılaştırılmış olduğu görülecektir. Bu soruya ilköğretim mezunlarının %44,4 en çok “ihtiyaç”tan dolayı dua ettiklerini söylerken lise mezunları seviyesinde bu oran %62,1’e çıkmaktadır. Üniversite mezunları arasında ise sebep olarak %65,5 nispetinde “acizlik” öne çıkmaktadır. Burada diğer kavramlar yanında “acizlik” ve “ihtiyaç”ın kavram olarak öne çıkması dikkat çekicidir. Bunun yanı sıra değişik oranlarda her üç eğitim durumunda da “şükür”, “iman”, “iletişim”, “huzur”, “kulluk”, “yakınlık”, “yer-gök dua ile” ve “ibadet” kavramları dua sebepleri

arasında gösterilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu dua etme sebebi olarak “ibadet”i göstermemeleri manidar bulunmuştur. Ayrıca sebepler arasında “kulluk” kavramının %50’den aşağı olması da gözden kaçmamıştır.

13.Kastamonu’da katılımcıların eğitim seviyeleri açısından hangi durumlarda dua ettikleri

Örnekleme alınan kişilerin eğitim seviyelerine göre dua etme durumları Tablo 13’te verilmiştir:

Tablo 13 : Kastamonu’da eğitim seviyelerine göre katılımcıların dua durumları

	İlköğretim				Lise				Üniversite			
	V		Y		V		Y		V		Y	
Kavramlar	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
2.12Uyumadan	15	83,3	3	16,7	28	96,6	1	3,4	26	89,7	3	10,3
2.13Uyanınca	7	38,9	11	61,1	4	13,8	25	86,1	6	20,7	23	79,3
2.14 Güne başl.	3	16,7	15	83,3	1	3,4	28	96,6	2	6,9	27	93,1
2.15 İşe başl.	13	72,2	5	27,8	8	27,6	21	72,4	11	37,9	18	62,1
2.16 Evden çık.	6	33,3	12	66,7	7	24,1	22	75,9	6	20,7	23	79,3
2.17Yola çık.	17	94,4	1	5,6	27	93,1	2	6,9	26	89,7	3	10,3
2.18 Araca bin.	2	11,1	16	88,9	5	17,2	24	82,8	7	24,1	22	75,9
2.19 Gök olayl.	15	83,3	3	16,7	27	93,1	2	6,9	24	82,8	5	17,2
2.20 Zorlukta	0	0	18	100	8	27,6	21	72,4	4	13,8	25	26,2
2.21 Mübrk gü.	1	5,6	17	94,4	1	3,4	28	96,6	4	13,8	25	86,2
2.23 Hastalıkta	0	0	18	100	0	0	29	100	1	3,4	28	96,6
2.24 Yemek sn.	0	0	18	100	3	10,3	26	89,7	3	10,3	26	89,7
2.27 Namaz sn.	10	56	8	44	12	41,4	17	56,8	21	72,4	8	27,6

(V): Katılımcının Bu Kavramı Seçtiğini, (Y): Katılımcının Seçmediğini Göstermektedir

Tablo incelendiğinde Kastamonu’da “eğitim” değişkeni ile katılımcıların daha çok hangi durumlarda dua ettiklerinin karşılaştırılmış olduğu görülecektir. İlköğretim okulu mezunlarının %94,4’ü “yola çıkmadan önce”, %83,3’ü “uyumadan önce” ve “gök olaylarında” daha çok duaya yöneldikleri, lise mezunlarının %96,6’sının “uyumadan önce”, %93,1’inin de “yola çıkmadan önce” ve “gök olaylarında” dua ettikleri, üniversite mezunları arasında da %89,7’inin “uyumadan önce” ve “yola çıkmadan önce” duaya yöneldikleri görülmektedir. Burada tüm eğitim seviyelerinde ağırlıklı olarak “uykudan önce”, “yola çıkmadan önce” ile “gök olayları” dikkat çekici olarak öne çıkmaktadır. Dikkat çeken bir başka husus “nazar” konusunda üniversite mezunları ile ilköğretim okulu mezunlarını hemen hemen aynı yüzdede nazar için dua yaptırdıklarıdır. Yine özellikle ilköğretim okulu mezunları korktuklarından emin olmak, hastalıktan önce korunmak ve yemeklerden sonra duaya yönelmedikleridir. Ayrıca güne başlarken dua etme eğilimi daha çok ilköğretim okulu mezunlarında diğerlerine göre önde görülmektedir. Zorluk anlarından önce ilköğretim okulu mezunları duaya yönelmezken lise ve üniversite mezunlarının yönelmesi anlamlıdır. Bunun alınan eğitimle doğrudan bağının olduğu ortaya çıkmaktadır. Eğitim seviyesi yükseldikçe ileriye görme ve buna bağlı olarak ta dua etme anlamlı hale gelmektedir. Yine namazlardan sonra dua etme durumunda ilköğretim okulu mezunlarının %56’sının, lise mezunlarının %41,4’ünün, üniversite mezunlarını ise %72,4’ünün duaya yöneldiğini görmekteyiz. Burada üniversite mezunlarındaki yüksek fark namazlardan sonra yapılan duaların daha makbul olacağı yönündeki kanaatleri olsa gerektir.

14. Kastamonu’da katılımcıların eğitim seviyeleri açısından dualarında Allah’tan neler istedikleri

Örnekleme alınan kişilerin eğitim seviyelerine göre dualarındaki istekler, Tablo 14’te verilmiştir:

Tablo 14 : Kastamonu’da eğitim seviyelerine göre katılımcılarla dualarındaki istekler

Kavramlar	İlköğretim				Lise				Üniversite			
	V		Y		V		Y		V		Y	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
3.28 Sağlık	14	77,8	4	22,2	17	58,6	12	41,4	21	72,4	8	27,6
3.29 Afiyet	0	0	18	100	3	10,3	26	89,7	5	17,2	24	82,8
3.30 Huzur	8	44,4	10	55,6	12	41,4	17	58,6	11	37,9	18	62,1
3.31 Mutlu.	7	38,9	11	61,1	12	41,4	17	58,6	10	34,5	19	65,5
3.32 Hayır	2	11,1	16	88,9	5	17,2	24	82,8	11	37,9	18	62,1
3.33 Af-Ma.	7	38,9	11	61,1	6	20,7	23	79,3	10	34,5	19	65,5
3.34 Cennet	1	5,6	17	94,4	2	6,9	27	93,1	4	13,8	25	86,2
3.35 Hidayt.	3	16,7	15	83,3	6	20,7	23	79,3	8	27,6	21	72,4
3.36 Şefaät	0	0	18	100	0	0	29	100	0	0	29	100
3.37 İstikm.	1	5,6	17	94,4	3	10,3	26	89,7	5	17,2	24	82,8
3.38 Korun.	2	11,1	16	88,9	3	10,3	26	89,7	10	34,5	19	65,5
3.39Kolayl.	3	16,7	15	83,3	3	10,3	26	89,7	1	3,4	28	96,6
3.40Başarı	0	0	18	100	1	3,4	28	96,6	2	6,9	27	93,1
3.41 Rızık	7	38,9	11	61,1	4	13,8	25	86,2	6	20,7	23	79,3
3.42 İyilik	4	22,2	14	77,8	4	13,8	25	86,2	3	10,3	26	89,7
3.43 Diğer	0	0	18	100	8	27,6	21	72,4	4	13,8	25	86,2

(V): Katılımcının Bu Kavramı Seçtiğini, (Y): Katılımcının Seçmediğini Göstermektedir

Tablo incelendiğinde, Kastamonu’da ilköğretim okulu mezunlarının %77,8’inin “sağlık”, %44,4’ünün “huzur” ve %38,9 oranında “mutluluk”, “af-mağfiret” ve “rızk” talep ettikleri, lise mezunlarının %8,6’sının “sağlık”, %41,4 oranlarında da “huzur” ve “mutluluk” istekleri görülecektir. Üniversite mezunlarına gelince onların %72,4’ü “sağlık”, %37,9’u “huzur” ve “hayır” istedikleri görülecektir. Değişik oranlarda da “afiyet”, “cennet”, “hidayet”, “istikamet”, “korunma”, “kolaylık”, “başarı” ve “iyilik” istekleri bulunmaktadır. “Başarı” ve “afiyet” isteklerine sadece

ilköğretim mezunlarında rastlanılmamaktadır. Dualarda “kolaylık” isteğinin üniversite mezunlarında oldukça düşük olması da dikkat çekicidir. Tüm eğitim seviyelerinde “huzur”, “sağlık” ve “mutluluk”un diğer isteklere nazaran yüksek oranlarda çıkması duadan yararlanmak istenilen tarafın daha çok bunlar olduğunu göstermektedir. Bunlar bize duada dünyanın önceliğini göstermektedir. “Hidayet” ve “Cennet” gibi ahiret kavramlarının ötekilere nazaran geride kalması katılımcıların inanç noktasında ipuçları vermesi açısından dikkat çekicidir. Ayrıca “korunma” talepleri üniversite mezunlarında diğerlerine göre fazla oranda olması da kayda değer bir sonuçtur. Aşağıdaki tespitler yukarıdaki yorumlarla örtüşmektedir.

Türkiye’de yapılan diğer bir ampirik çalışmada ise; gençlerin %48,5’i dua ederken Allah’a yakınlık duyduğunu, %42’si kendinde psikolojik anlamda bir rahatlama hissettiğini, %5,2’si de dua etmesi neticesinde kendinde herhangi bir değişiklik olmadığını ifade etmişlerdir. (Koç, 2005, s.63-90)

15.Kastamonu’da katılımcıların eğitim seviyeleri açısından dualarında nelerden Allah’a sığındıkları.

Örnekleme alınan kişilerin eğitim seviyelerine göre dualarında Allah’a nelerden sığındıkları Tablo 15’te verilmiştir:

Tablo 15 : Kastamonu’da eğitim seviyelerine dualarında Allah’a nelerden sığındıkları

	İlköğretim				Lise				Üniversite			
	V		Y		V		Y		V		Y	
Kavramlar	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
4.44 Şeytan	4	22,2	14	77,8	9	31	20	69	12	41,4	17	58,6
4.45 Nefis	1	5,6	17	94,4	3	10,3	26	89,7	7	24,1	22	75,9
4.47 Cehenn.	1	5,6	17	94,4	2	6,9	27	93,1	5	17,2	24	82,8
4.48 Şerler	5	27,8	13	72,2	12	41,4	17	58,6	9	31	20	69

Tablo 15'den:

4.49 Azab	4	22,2	14	77,8	2	6,9	27	93,1	3	10,3	26	89,7
4.50 Kaza-bel.	11	61,1	7	38,9	14	48,3	15	51,7	17	58,6	12	41,4
4.51 Musibet	2	11,1	16	88,9	6	20,7	23	79,3	9	31	20	69
4.52 Hastalık	2	11,1	16	88,9	4	13,8	25	86,2	4	13,8	25	86,2
4.53 Düşman	0	0	18	100	3	10,3	26	89,7	2	6,9	27	93,1
4.54 Korku	1	5,6	17	94,4	2	6,9	27	93,1	1	3,4	28	96,6
4.55 Fitne	3	16,7	15	83,3	2	6,9	27	93,1	3	10,3	26	89,7
4.56 Günah	1	5,6	17	94,4	4	13,8	25	86,2	5	17,2	24	82,8
4.57 Diğer	3	16,7	15	83,3	8	27,6	21	72,4	6	20,7	23	79,3

(V): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Y): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo incelendiğinde, Kastamonu'da ilköğretim okulu mezunlarının %61,1'inin "kaza-bela"dan, %27,8'inin "şerler"den ve %22,2 oranlarında "şeytan" ve "azap"tan Allah'a sığındıkları görülmüştür. Lise mezunlarında ise %48,3'ünün "kaza-bela"dan, %41,4'ünün "şerlerden" %31'inin de "şeytan"dan Allah'a sığındıkları göze çarpmaktadır. Üniversite mezunlarına gelince %58,6'sının "kaza-bela", %41,4'ünün "şeytan"dan ve %31 oranlarında da "kötü kişiler" ve "musibetlerden" Allah'a sığındıkları görülmektedir. Bunların dışında ise değişik oranlarda katılımcıların, "nefis", "cehennem", "hastalık", "düşman", "korku", "fitne" ve "günah"tan Allah'a sığındıkları öne çıkmaktadır. Katılımcıların istek dualarında dünyevi tarafın ağır basmasına karşın sığınma dualarında dünya-ahiret dengesinin gözetildiği manidar bulunmuştur.

16.Kastamonu'da katılımcıların eğitim seviyeleri açısından dualarında kimlere yer verdikleri

Örnekleme alınan kişilerin eğitim seviyelerine göre dualarında kimlere yer verdikleri Tablo 16'te verilmiştir:

Tablo 16 : Kastamonu’da eğitim seviyelerine göre katılımcıların dualarında başka kimlere yer verdikleri

	İlköğretim				Lise				Üniversite			
	V		Y		V		Y		V		Y	
Kavramlar	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
5.58 Aile	15	83,3	3	16,7	26	89,7	3	10,3	28	96,6	1	3,4
5.59 Akraba	1	5,6	17	94,4	14	48,3	15	51,7	9	31	20	69
5.60 Arkadaş	1	5,6	17	94,4	4	13,8	25	86,2	6	20,7	23	79,3
5.61 İslm dün.	8	44,4	10	55,6	13	44,8	16	55,2	17	58,6	12	41,4
5.62 Memleket	1	5,6	17	94,4	1	3,4	28	96,6	6	20,7	23	79,3
5.63 Geçmişler	2	11,1	16	88,9	2	6,9	27	93,1	5	17,2	24	82,8

(V): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Y): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo incelendiğinde, Kastamonu’da tüm eğitim seviyeleri arasında kahir ekseriyet olarak “aile”lerine dualarında yer verdikleri görülecektir. Bunu lise mezunlarında %48,3 ile “akraba”lar, üniversite mezunlarında ise %58,6 ile “İslam Dünyası” ve ilköğretim okulu mezunlarında da %44,4 ile “İslam Dünyası” takip etmektedir. Arkadaşlar için dua etme oranı ilköğretim okulu mezunlarında diğerlerine göre bayağı düşük bulunmuştur. Lise mezunlarında “geçmişler”i için dua etme oranı düşük bulunmuştur. “Memleket” için dua etme oranı dikkat çekici şekilde üniversite mezunlarında daha fazla çıkmıştır. Bu da eğitim seviyesi arttıkça başkalarını düşünme, idealist olarak davranma oranını yükselttiği görülmektedir. Akrabalara dualarda ilköğretim mezunları dikkat çekici bir şekilde çok az yer vermektedirler. Bu durumu onların eğitim seviyelerine bağlamanın mahsuru olmasa gerektir. Diğergam olmanın eğitim seviyesiyle doğrudan bağının olduğu bulgular arasındadır.

17. Kastamonu’da katılımcıların eğitim seviyeleri açısından başkalarına hangi duaları yaptıkları.

Örnekleme alınan kişilerin eğitim seviyelerine göre dualarında başkalarına hangi duaları yaptıkları Tablo 17’de verilmiştir:

Tablo 17 : Kastamonu’da eğitim seviyelerine göre katılımcılarla başkalarına yaptıkları dualar

Kavramlar	İlköğretim				Lise				Üniversite			
	V		Y		V		Y		V		Y	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
6.64 Hayır	14	77,8	4	22	26	89,7	3	10,3	21	72,4	8	27,6
6.65 İnyet	1	5,6	17	94,4	5	17,2	24	82,2	3	10,3	26	89,7
6.66 İyilik	10	55,6	8	44,4	17	58,6	12	41,4	17	58,6	12	41,4
6.67 Rahmt.	6	33,3	12	66,7	12	41,4	17	58,6	18	62,1	11	37,9
6.68 Başarı	16	88,9	2	11,1	19	65,5	10	34,5	21	72,4	8	27,6
6.69 Mutlul.	13	72,2	5	27,8	25	86,2	4	13,8	23	79,3	6	20,7
6.70 İstikm.	0	0	18	100	3	10,3	26	89,7	4	13,8	25	86,2
6.71 Berekt.	9	50	9	5	16	55,2	13	44,8	15	51,7	14	48,3
6.72Taziye	11	61,1	7	38,9	13	44,8	16	55,2	14	48,3	15	51,7
6.74 Selamt.	7	38,9	11	61,1	16	55,2	13	44,8	19	65,5	10	34,5

(V): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Y): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo incelendiğinde, Kastamonu’da ilköğretim okulu mezunlarını %77,8’i başkaları için dualarında “başarı” temennisinde bulunurken lise mezunlarında %89,7 oranında “hayır”, üniversite mezunlarında ise %79,3 ile “mutluluk” takip etmektedir. Birbirine yakın oranlarda bütün eğitim seviyesinde şu kavramlar da öne çıkmıştır: “inyet”, “iyilik”, “rahmet”, “istikamet”, “bereket”, “taziye”, afiyet” ve “selamet”. “İstikamet” temennisi ilköğretim mezunlarında hiç geçmezken lise mezunlarında %10,3 ve üniversite mezunlarında %13,8 olarak geçmesi anlamlı bulunmuştur. Eğitim seviyesi yükseldikçe başkalarına yapılan dualarda dikkat çeken farklılaşma olmadığı görülmüştür.

18.Kastamonu’da katılımcıların eğitim seviyeleri açısından yaptıkları dualar hakkındaki düşünceleri

Örnekleme alınan kişilerin eğitim seviyelerine göre yaptıkları dualar hakkındaki düşünceleri Tablo 18’de verilmiştir:

Tablo 18 : Kastamonu’da eğitim seviyelerine göre katılımcıların yaptıkları dualar hakkındaki düşünceleri

	İlköğretim				Lise				Üniversite			
	V		Y		V		Y		V		Y	
Kavramlar	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
7.75 Fayda	15	83,3	3	16,7	16	55,2	13	44,8	23	79,3	6	20,7
7.76 İmtihan	1	5,6	17	94,4	2	6,9	27	93,1	3	10,3	26	89,7
7.77 İhlas	1	5,6	17	94,4	2	6,9	27	93,1	1	3,4	28	96,6
7.78 Sabır	11	61,1	7	38,9	11	37,9	18	62,1	7	24,1	22	75,9
7.79 Hikmet	15	83,3	3	16,7	25	86,2	4	13,8	25	86,2	4	13,8
7.80 Hayır	4	22,2	14	77,8	12	41,4	17	58,6	18	62,1	11	37,9
7.81 Doğr.d.	0	0	18	100	1	3,4	28	96,6	4	13,8	25	86,2
7.83 Teslim.	8	44,4	10	55,6	15	51,7	14	48,3	13	44,8	16	55,2

(V): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Y): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo incelendiğinde, Kastamonu’da ilköğretim okulu mezunlarının yaptıkları dualarla ilgili düşüncelerinde %83,3 oranlarında “fayda” gördüklerini ve eğer gerçeklemediyse yine %83,3 olarak bunda bir “hikmet” vardır dedikleri görülmektedir. Ayrıca % 61,1 oranında buna “sabretmek” gerekli dedikleri ifade edilmektedir. Lise mezunlarına gelirse, yaptıkları dualarla ilgili olarak %86,2’sinin bunda bir “hikmet” vardır dediği, %55,2’sinin yaptığım duadan “fayda” gördüm diye düşündükleri ve %51,7’sinin de sonuçlar karşısında “teslimiyet” gösterdiği ortaya çıkmıştır. Üniversite mezunlarında ise % 86,2’si yaptıkları dualar karşısında bunda bir “hikmet” vardır, %79,3 oranında “fayda” buldum ve %62,1 oranında da bunda vardır bir “hayır” dedikleri ifade edilmektedir. Dikkat çekici husus her üç eğitim seviyesinde de yapılan dualara karşı oldukça iyi niyet taşınmasıdır. Bunda elbette

Allah inancı ve O'nun sevgisinin doğrudan etkisinin olduğu pekala iddia edebilir. Katılımcılar birbirlerine yakın yüzdelerde yaptıkları dualar karşısında "ihlas"lı ve "tevazu"lu olmak gerektiğini, bunun bir de "imtihan" tarafının bulunduğunu, aynı zamanda da duada edebe riayet edilmesi gerektiğinin de altını çizmişlerdir. Yine eğitim seviyesi arttıkça anlamlı bir şekilde yapılan dualar sonucu eğer beklenen gerçekleşmemişse "hayırlısı olsun" temennisinin ortaya çıktığı da bulgular arasındadır. Dikkat çeken durum, özellikle üniversite mezunlarında görülen sonucun aşağıdaki araştırma sonuçları ile ciddi farklılık göstermesidir:

Yükseköğrenim gençliği üzerinde konuyla ilgili yapılan anket çalışmasında, olumsuz dini başa çıkmayla ilgili önemli veriler elde edilmiştir. Şöyle ki; gençlerin %51,4'u, dualarının hemen veya daha sonra kabul olacağına inandıklarını; %18,9'u dualarının kabul edilmesinin veya reddedilmesinin önemli olmadığını; %15,5'si dualarının kabul olduğunu görünce dine olan ilgilerinin arttığını; %10'u dua sonrasında hayatında bir değişiklik olmadığını; %1,2'si de dualarının kabul olmadığını görünce dine olan ilgilerinin azaldığını; %0,5'i de Allah'a olan inançlarının sarsıldığını ifade etmişlerdir. (Koç, 2005, s.63-90)

19.Kastamonu'da katılımcıların eğitim seviyeleri açısından kullandıkları dua enstrümanları

Örnekleme alınan kişilerin eğitim seviyelerine göre kullandıkları dua enstrümanları Tablo 19'da verilmiştir:

Tablo 19 : Kastamonu'da eğitim seviyelerine göre katılımcıların kullandıkları dua enstrümanları

	İlköğretim		Lise				Üniversite.					
	V	Y	V	Y	V	Y	V	Y				
Kavramlar	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
8.84D.kt.	11	61,1	7	38,9	18	62,1	11	37,9	2	86,2	4	13,8
8.85levh.	11	61,1	7	38,9	16	55,2	13	44,8	5	58,6	12	41,4

Tablo
19'dan:

8.86De.	3	16,7	15	83,3	2	6,9	27	93,1	7	24,1	22	75,9
8.87Pirç.	0	0	18	100	3	10,3	26	89,7	9	31	20	69
8.88şeker	1	5,6	17	94,4	4	13,8	25	86,2	5	17,2	24	82,8
8.89su	1	5,6	17	94,4	6	20,7	23	79,3	1	51,7	14	48,3
8.90Tuz	0	0	18	100	0	0	29	100	2	6,9	27	93,1
8.91Şerb.	0	0	18	100	0	0	29	100	0	0	29	100
8.92Cev.	1	5,6	17	94,4	4	13,8	25	86,2	9	31	20	69
8.93Doğ.	0	0	18	100	0	0	29	100	2	6,9	27	93,1

(V): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Y): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo incelendiğinde, Kastamonu'da tüm eğitim seviyesi açısından bakıldığında birbirlerine yakın oranlarda katılımcıların evlerinde “dua kitabı” ile “dua levhası” bulunduğunu (%55-%86) görmekteyiz. Bu oranlamada %86'lık dilimle üniversite mezunları dikkat çekicidir. “Dua demet”i olarak %24,1 ile üniversite mezunları diğerlerine göre öne çıkmaktadır. “Okunmuş pirinç” kullanma oranı yine üniversite mezunlarında %31 ile yine faikiyetini göstermesi açısından anlamlıdır. “Okunmuş pirinç” ve “okunmuş tuz” kullanmada ilköğretim okulu mezunları %0 olurken “okunmuş tuz” kullanımında üniversite mezunlarının %6,9'unun kullandığını söylemesi oldukça anlamlıdır. “Okunmuş şeker” kullanımında ise ilköğretim okulu mezunlarının %5,6'sının, lise mezunlarının %13,8'inin ve üniversite mezunlarından ise %17,2'inin oranlandığı görülecektir ki burada da üniversite mezunlarını daha yüksek çıkması dikkat çekicidir. “Cevşen” taşıma konusunda ise üniversite mezunlarının (%31) ile oranının fazla çıkması oldukça dikkat çekicidir. Aynı şekilde “okunmuş su” kullanımında üniversite mezunlarının %51,7 ile oldukça farklı bir oranla diğerlerinden ileri olması da çok önemli bulunmuştur. Frekans ve yüzdelere baktığımızda şunu çok rahat iddia edebilir ki; eğitim seviyesi yükseldikçe dua enstrümanı olarak su, pirinç vb. şeylerin daha çok kullanıldığı bulgular arasındadır.

20.Katılımcıların eğitim seviyeleri açısından dua için Kastamonu'da gittikleri yerler

Örnekleme alınan kişilerin eğitim seviyelerine göre dua etmek için Kastamonu’da gittikleri yerler Tablo 20’de verilmiştir:

Tablo 20 : Eğitim seviyelerine göre katılımcıların dua etmek için Kastamonu’da gittikleri yerler

	İlköğretim				Lise				Üniversite			
	V	Y	V	Y	V	Y	V	Y	V	Y	V	Y
Kavramlar	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
9.94 Hz. Pir	12	66,7	6	33,3	16	55,2	13	44,8	20	69	9	31
9.95 Camiler	3	16,7	15	83,3	4	13,8	25	86,2	2	6,9	27	93,1
9.96 Türbeler	5	27,8	13	72,2	7	24,1	22	75,9	9	31	20	69
9.97 Kabirler	0	0	18	100	1	3,4	28	96,6	1	3,4	28	96,6
9.98Doğ.değil	1	5,6	17	94,4	6	20,7	23	79,3	5	17,2	24	82,8

(V): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Y): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo incelendiğinde, katılımcılardan ilköğretim okulu mezunlarının %66,7’i, lise mezunlarının %55,2’si ile üniversite mezunlarının %69’u Kastamonu’da dua etmek için “Şeyh Şa’ban-ı Veli Türbesi”ni tercih etmektedirler. Yine tüm eğitim seviyelerinde Kastamonu’daki “türbeler” ve onu takip eden düşük oranlarda da “cami”ler dua için gidilen yerler olduğu görülmektedir. Türbelere dua için gitme oranının camilere göre yüksek çıkması dikkat çekicidir. “Kabir”lere dua için gitme oranının son derece düşük yüzdelerde olması türbelerde yatan zatların hakkında beslenen yüksek hüsnü zan olduğu düşünülmektedir. Ayrıca dua etmek için herhangi bir yere gitmeye ihtiyaç yoktur (doğru değil) diyenlerin içinde ilköğretim okulu mezunlarının oranının (%5,6) çok düşük olması göze çarpmaktadır. Bu oran lise mezunlarında %20,7’e, üniversite mezunlarında ise %17,2’e çıkmaktadır. Burada eğitim seviyesinin az da olsa etkisini gösterdiği söylenebilir.

21. Katılımcıların eğitim seviyelerine göre Kastamonu’da dualarından etkilendikleri kimseler

Örnekleme alınan kişilerin eğitim seviyelerine göre Kastamonu’da dualarında kimlerden etkilendikleri Tablo 21’de verilmiştir:

Tablo 21 : Eğitim seviyelerine göre katılımcıların Kastamonu’da kimlerin dualarından etkilendikleri

Kavramlar	İlköğretim				Lise				Üniversite			
	V		Y		V		Y		V		Y	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
10.99Anababa	4	22,2	14	77,8	2	6,9	27	93,1	8	27,6	21	72,4
10.100 Nine	1	5,6	17	94,4	2	6,9	27	93,1	4	13,8	25	86,2
10.101 Dede	1	5,6	17	94,4	1	3,4	28	96,6	0	0	29	100
10.102Diğerlr	4	22,2	14	77,8	6	20,7	23	79,3	10	34,5	19	65,5

(V): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Y): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo incelendiğinde, Kastamonu’da “ana-baba”dan etkilenme oranında ilköğretim okulu mezunları ile üniversite mezunlarının birbirlerine yakın yüzdelerle (%22,2 ve %27,6) ifade etmeleri ve bu arada lise mezunlarının buna karşın %6,9 seviyelerinde bulunmaları dikkat çekici bulunmuştur. Yine “nine” ve “dede” karşılaştırmasında her ikisinin etkileme oranları “ana-baba”dan gerilerde olmakla beraber “nine”lerin “dede”lere göre özellikle üniversite mezunlarında (%13,8) daha fazla tercih edilmesi de kayda değer görülmüştür. Bunların yanı sıra “ana-baba”, “nine” ve “dede” dışında kişileri etkileyen değişik kişilerin oranı ise ilköğretim okulu mezunlarında %22,2, lise mezunlarında %20,7 ve üniversite mezunlarında ise %34,5 olduğu görülmüştür. Aslında katılımcıların büyük çoğunluğu yaklaşık %75’i böyle bir etkiden söz etmediği oldukça dikkat çekici bir bulgudur.

22. Kastamonu’da katılımcıların eğitim seviyelerine göre ezbere bildikleri dualar

Örnekleme alınan kişilerin eğitim seviyelerine göre ezbere bildikleri dualar Tablo 22’de verilmiştir:

Tablo 22 : Kastamonu’da eğitim seviyelerine göre katılımcıların ezbere bildikleri dualar

Kavramlar	İlköğretim		Lise				Üniversite					
	V	Y	V	Y	V	Y	V	Y				
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
11.103 Nam.S.	18	100	0	0	28	96,6	1	3,4	29	100	0	0
11.104 A.kürsi.	13	72,2	5	27,8	17	58,6	12	41,4	25	86,2	4	13,8
11.105Kıs. sur.	2	11,1	16	88,9	7	24,1	22	75,9	8	27,9	21	72,4
11.106 Orta su.	2	11,1	16	88,9	5	17,2	24	82,8	3	10,3	26	89,7
11.107 A.resul.	2	11,1	16	88,9	3	10,3	26	89,7	7	24,1	22	75,9
11.108 Yasin	3	16,7	15	83,3	5	17,2	24	82,8	4	13,8	25	86,2

(V): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Y): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo incelendiğinde, Kastamonu’da hemen hemen katılımcıların tamamı “Namaz Sureleri”ni bildiklerini söylemişlerdir. “Ayet’el-Kürsi”yi bilme oranı üniversite mezunlarında %86,2 ve ilköğretim okulu mezunlarında ise %72,2 olarak oldukça kayda değerdir. Bunları %58,6 ile Lise mezunlarının takip etmesi dikkat çekici bulunmuştur. “kısa sureler” ve “orta sureler”i bilme oranı ilköğretim mezunlarında %11,1 iken oran biraz daha yükselerek lise mezunlarında sırasıyla %24,1 ve %17,2’ e çıkmıştır. Yine üniversite mezunlarında ise bu oran sırasıyla %27,9 ve %10,3 olarak bulunmuştur. “Amenerresülü Duası”nı ezbere bilme oranı ilköğretim okulu ve lise mezunlarında mezunlarında oldukça düşükken bu durum üniversite mezunlarında dikkat çekici olarak %24,1’e kadar yükselmiştir. “Yasin Suresi”ni ezbere bilme oranı ise birbirlerine yakın yüzdelerde çıkmış olup, ilköğretim okulu mezunlarında %16,7, lise mezunlarında %17,2 ve üniversite mezunlarında %13,8 olarak bulunmuştur. Buradan şu sonucu çıkararak Kastamonu’da hemen hemen her eğitim

seviyesinde namaz sureleri hariç olmak üzere diğer sureleri ezbere bilmeme oranı yaklaşık %75-80 seviyelerinde görülmektedir.

23.Kastamonu’da katılımcıların yaş seviyelerine göre Allah’a dua etme sebepleri

Örnekleme alınan kişilerin yaş seviyelerine göre dua sebepleri Tablo 23’te verilmiştir:

Tablo 23 : Kastamonu’da yaş seviyelerine göre katılımcıların dua etme sebepleri

Kavramlar	18-28				29-39				40 ve üzeri			
	V		Y		V		Y		V		Y	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1.1 Acizlik	7	43,8	9	56,2	11	35,5	20	64,5	16	55,2	13	44,8
1.2 İhtiyaç	8	50	8	50	16	51,6	15	48,4	15	51,7	14	48,3
1.4 İman	5	31,2	11	68,8	9	29	22	71	5	17,2	24	82,8
1.5 İletişim	2	12,5	14	87,5	6	19,4	25	80,6	3	10,3	26	89,7
1.6 Huzur	3	18,8	13	81,2	4	12,9	27	87,1	7	24,1	22	75,9
1.7 Kulluk	1	6,2	15	93,8	13	41,9	18	58,1	12	41,4	17	58,6
1.8 Yakınlık	5	31,2	11	68,8	8	25,8	23	74,2	6	20,7	23	79,3
1.9 Yer-gök	0	0	16	100	3	9,7	28	90,3	4	13,8	25	86,2
1.10 İbadet	4	25	12	75	1	3,2	30	96,8	1	3,4	28	96,6
1.11 Diğer	5	31,2	11	68,8	3	9,7	28	90,3	5	17,2	24	82,8

(V): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Y): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo incelendiğinde, Kastamonu’da yaşayan halkın en çok sırasıyla dua etme nedenleri arasında 18-28 yaş seviyesinde %50 ile “ihtiyaç”, %43,8 ile “acizlik” ve %37,5 ile “şükür” söylenirken, 29-39 yaş grubunda %51,6 ile “ihtiyaç”, %41,9 ile “kulluk” ve %35,5 ile “acizlik” ifade edilmiş olup, 40 yaş ve üzerinde ise %55,2 ile “acizlik”, %51,7 ile “ihtiyaç” ve %41,4 ile de “kulluk” söylenmiştir. Dikkat çeken durum her üç yaş grubunda da “acizlik” ve “ihtiyaç”ın tercih edilmesidir. “yer-gök

dua ile” 18-28 yaş grubunda hiç rastlanılmamışken %9,7 ile 29-39 yaş grubunda ve %13,8 ile 40 yaş ve üzerinde görülmesi önemli bulunmuştur. Buradan özellikle 40 yaş ve üzeri hariç kuşakların aldıkları eğitimin etkisi ile böyle bir tercihte bulunmadığı söylenebilir. Dikkat çeken bir başka durum da “ibadet” olması için dua etme oranı 18-28 yaş grubunda %25 iken diğer gruplarda son derece düşük yüzdelere sahip olmasıdır.(%3,2-%3,4) Katılımcılar birbirlerine yakın oranlarda ayrıca dua etme nedenleri arasında şu kavramları da saymışlardır: “iman”, “iletişim”, “huzur” ve “yakınlık”. “İbadet” kavramının özellikle 18-28 yaş grubunda %25’lerde olması dikkat çekmektedir. Burada bu yaş grubunun bu şekilde tercihlerinde muhtemelen okullarda aldıkları zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin rolünün olduğu düşünülebilir.

24.Kastamonu’da katılımcıların yaş seviyeleri açısından hangi durumlarda dua ettikleri

Örnekleme alınan kişilerin yaş seviyelerine göre dua etme durumları Tablo 24’te verilmiştir:

Tablo 24 : Kastamonu’da yaş seviyelerine göre katılımcıların dua durumları

	18-28		29-39				40 ve üzeri					
	V	Y	V	Y	V	Y	V	Y				
<u>Kavramlar</u>	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
2.12uyumadan	15	93,8	1	6,2	30	96,8	1	3,2	24	82,8	5	17,2
2.13 Uyanınca	2	12,5	14	87,5	6	19,4	25	80,6	9	31	20	69
2.14 Güne bş.	0	0	16	100	5	16,1	26	83,9	1	3,4	28	96,6
2.15 İşe başl.	1	6,2	15	93,8	16	51,6	15	48,4	15	51,7	14	48,3
2.16 Evden ç.	2	12,5	14	87,5	7	22,6	24	77,4	10	34,5	19	65,5
2.17 Yola çık.	15	93,8	1	6,2	28	90,3	3	9,7	27	93,1	2	6,9
2.18 Araca b.	4	25,	12	75	5	16,1	26	83,9	5	17,2	24	82,8
2.19 Gök oly.	11	68,8	5	31,2	27	87,1	4	12,9	28	96,6	1	3,4
2.20 Zorlukta	4	25	12	75	5	16,1	26	83,9	3	10,3	26	89,7

Tablo 24'den:

2.21 Mübarek	2	12,5	14	87,5	1	3,2	30	96,8	3	10,3	26	89,7
2.22 Korkun.	1	6,2	15	93,8	2	6,5	29	93,5	1	3,4	28	96,6
2.23 Hastalık	1	6,2	15	93,8	0	0	31	100	0	0	29	100
2.24 Yemek s.	1	6,2	15	93,8	3	9,7	28	90,3	2	6,9	27	93,1
2.25 Nazarda	10	62,5	6	37,5	17	54,8	14	45,2	18	62,1	11	37,9
2.26 Sigil vb.	3	18,8	13	81,2	5	16,1	26	83,9	11	37,9	18	62,1
2.27 Namaz s.	10	62,5	6	37,5	17	54,8	14	45,2	16	55,2	13	44,8

(V): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Y): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo incelendiğinde Kastamonu'da yaş gruplarına göre dua etme durumları ile katılımcıların söylediklerinde hemen hemen aynı yüksek oranlarda tüm yaş gruplarında “uyumadan önce”, “yolculuğa çıkarken”, “gök olayları”nda, “nazarda” ve “namazlardan sonra” öne çıkmaktadır. “güne başlarken” dua etmede özellikle 29-39 yaş grubunda %16,1 ile diğerlerinden açık ara ileride olması dikkat çekici bulunmuştur. 18-28 yaş seviyesinde %0 olması düşündürücü bulunmuştur. Göze çarpan diğer bir husus “sigil vb.” rahatsızlıklar için dua yaptırılması. Bunda %37,9 oranıyla 40 yaş ve üzerinin diğerlerine göre fazla tercih ediliyor olması da yaş grubu olarak ilginç bulunmuştur. “Namazlardan sonra” dua etme oranı ise 18-28 yaş grubunda %62,5, 29-39 yaş grubunda %54,8 ve 40 yaş ve üzerinde ise %55,2 olarak tercih edildiği görülmüştür. Bunların yanı sıra birbirlerine yakın oranlarda katılımcılar, “uyanınca”, “işe başlarken”, “evden çıkarken”, “araca binerken”, “zorluk anında”, “mübarek gün ve gecelerde”, “korkunca”, “hastalıklara karşı” ve “yemeklerden sonra” dua durumu olarak söylenmiştir. Dikkat çeken bir başka durum da “yemeklerden sonra” dua yapma durumudur ki, her üç yaş grubunda da oldukça düşük yüzdelerde çıkmıştır. Yukarıdaki verilere bakarak Kastamonu'da yaşayan bu üç yaş grubunda duaya daha çok kendilerini aciz duruma bırakan durumlarda başvurdukları bulgular arasındadır. Tablo incelendiğinde “gök olayları”nda duaya başvururum diyenlerin yaş seviyeleri arttıkça dua etme yüzdeleri de artmıştır. Yaş seviyesi burada anlamlı bir biçimde tercihleri etkilediği görülmektedir.

25. Kastamonu'da katılımcıların yaş seviyeleri açısından dualarında Allah'tan neler istedikleri

Örnekleme alınan kişilerin yaş seviyelerine göre dualarındaki istekleri Tablo 25’te verilmiştir:

Tablo 25 : Kastamonu’da yaş seviyelerine göre katılımcıların yaptıkları dualardaki istekler

Kavramlar	18-28				29-39				40 ve üzeri			
	V		Y		V		Y		V		Y	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
3.28 Sağlık	10	62,5	6	37,5	22	71	9	29	20	69	9	31
3.29 Afiyet	2	12,5	14	87,5	3	9,7	28	90,3	3	10,3	26	89,7
3.31 Mutluluk	4	25	12	75	14	45,2	17	54,8	11	37,9	18	62,1
3.32 Hayır	6	37,5	10	62,5	6	19,4	25	80,6	6	20,7	23	79,3
3.33 Af –Mağ.	3	18,8	13	81,2	9	29	22	71	11	37,9	18	62,1
3.34 Cennet	2	12,5	14	87,5	7	22,6	24	77,4	8	27,6	21	72,4
3.35 Hidayet	0	0	16	100	0	0	31	100	0	0	29	100
3.36 Şefaet	3	18,8	13	81,2	3	9,7	28	90,3	3	10,3	26	89,7
3.37 İstikamet	3	18,8	13	81,2	8	25,8	23	74,2	4	13,8	25	86,2
3.38 Korunma	2	12,5	14	87,5	2	6,5	29	93,5	3	10,3	26	89,7
3.39 Kolaylık	0	0	16	100	2	6,5	29	93,5	1	3,4	28	96,6
3.40 Başarı	2	12,5	14	87,5	6	19,4	25	80,6	9	31	20	69
3.41 Rızık	5	31,2	11	68,8	2	6,5	29	93,5	4	13,8	25	86,2
3.42 İyilik	4	25	12	75	4	12,9	27	87,1	4	13,8	25	86,2

(V): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Y): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo incelendiğinde Kastamonu’da halkın yaptığı dualarda ilk üç sıraları, 18 - 28 yaş gruplarında %62,5 ile “sağlık”, %37,5 ile “hayır” ve %31,2 ile “iyilik”, 29-39 yaş gruplarında %71 ile “sağlık”, % 51,6 ile “huzur” ve %45,2 ile “mutluluk”, 40 yaş ve üzerlerinde de %69 ile sağlık, %37,9’ar ile “mutluluk”, “huzur” ve “af-mağfiret” istekleri almıştır. “Huzur” ve “mutluluk”un 29-39 yaş grupları ile 40 yaş ve üzeri gruplarda ilk üçte yer alması dikkat çekici bulunmuştur. Bunda yaşın ilerlemesi ile

insanın beklentilerindeki değişiklikle açıklanabileceği düşünölmektedir. Bu ilk isteğe baktığımızda Kastamonu’da yaşayan halkın daha çok dualarında dünyevi isteklerin yer aldığı görölecektir. Yine “af ve mağfiret” taleplerine değinirsek yaşla doğru orantılı bir biçimde artarak 18-28’li yaşlarda %18,8, 29-39’lu yaşlarda %29 ve 40 yaş ve üzerlerinde ise 37,9’a kadar yükselmiştir. Bunda da ömür-yaşlanma ile izah edilebilir bulunmuştur. Aynı şekilde “Cennet” isteği 18-28’li yaşlarda %6,2, 29-39’lu yaşlarda %3,2 iken 40 ve üzerinde yükselerek %17,2 olmuştur. “Hidayet” talepleri de aynı şekilde yaşla doğru orantılı olarak arttığını görmekteyiz. Dikkat çeken bir husus da hiç kimsenin dualarında “Şefaaf” talebinde bulunmayışıdır. “Rızık” taleplerinde de yaş arttıkça yüzde seviyesinde artışın olması da dikkat çeken bir başka noktadır. “İyilik” kavramı da 18-28 yaş gruplarında diğerlerine göre fazla çıkması göze batmaktadır.

26. Kastamonu’da katılımcıların yaş seviyeleri açısından dualarında nelerden Allah’a sığındıkları

Örnekleme alınan kişilerin yaş seviyelerine göre dualarında Allah’a nelerden sığındıkları Tablo 26’da verilmiştir:

Tablo 26 : Kastamonu’da yaş seviyelerine göre katılımcılarla yaptıkları dualardaki Allah’a sığınmaları

Kavramlar	18-28				29-39				40 ve üzeri			
	V		Y		V		Y		V		Y	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
4.44 Şeytan	6	37,5	10	62,5	9	29	22	71	10	34,5	19	65,5
4.45 Nefis	4	25	12	75	4	12,9	27	87,1	3	10,3	26	89,7
4.46 Kötü kişl.	6	37,5	10	62,5	4	12,9	27	87,1	5	17,2	24	82,8
4.47 Cehenn.	3	18,8	13	81,2	2	6,5	29	93,5	3	10,3	26	89,7
4.48 Şerler	6	37,5	10	62,5	12	38,7	19	61,3	8	27,6	21	72,4
4.49 Azap	2	12,5	14	87,5	4	12,9	27	87,1	3	10,3	26	89,7
4.50 Kaza-bel.	8	50	8	50	15	48,4	16	51,6	19	65,5	10	34,5
4.51 Musibet	3	18,8	13	81,2	5	16,1	26	83,9	9	31	20	69

Tablo 26'dan:

4.52 Hastalık	1	6,2	15	93,8	6	19,4	25	80,6	3	10,3	26	89,7
4.53 Düşman	0	0	16	100	1	3,2	30	96,8	4	13,8	25	86,2
4.54 Korku	1	6,2	15	93,8	2	6,5	29	93,5	1	3,4	28	96,6
4.55 Fitne	3	18,8	13	81,2	2	6,5	29	93,5	3	10,3	26	89,7
4.56 Günah	2	12,5	14	87,5	3	9,7	28	90,3	5	17,2	24	82,8
4.57 Diğer	1	6,2	15	93,8	6	19,4	25	80,6	10	34,5	19	65,5

(V): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Y): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo incelendiğinde Kastamonu'da dualarında nelerden Allah'a sığınma konusunda ilk üç sırayı şunların aldığı göze çarpmaktadır: 18-28'li yaşlarda %50 ile "kaza-beladan", %37,5 ile sırasıyla "şeytan", "kötü kimseler" ve "şerler"den, 29-39'lu yaşlarda %48,4 ile "kaza-bela"dan, %38,7 ile "şerlerden", %29 ile "şeytan"dan, 40 ve üzeri yaşlarda da %65,5 ile "kaza-bela", %34,5 ile "şeytan" ve %31 ile "musibet"ten Allah'a sığındıkları görülecektir. Her yaş grubunda "kaza-bela"dan Allah'a sığınması manidardır. Keza yine "şeytan"dan da aynı şekilde Allah'a sığınması dikkat çekici bulunmuştur. Kaza-beladan Allah'a sığınması beşer olarak başımıza gelebilecek istenmeyen durumların başında yer alması ile insanın aceleciliği de ortaya çıkmaktadır. Şeytan gibi imani meselelerin bunun ardından tercih edilmesi de bunu destekler bulunmuştur. "Nefis"ten sığınmada ise 18-28 yaş grubunda diğerlerinden fazla tercih edilmesi de (%25) gençlik ve çeldiricilerin cazibesiyle izah edilebilir bulunmuştur. Aynı şekilde "kötü kişiler"den de bu yaş grubunda yüzdeliğin fazla çıkması (%37,5) insanın en deli-dolu olduğu yaşlara tesadüf etmesi olarak anlamlı bulgular arasında yer almıştır. Yine 18-28 yaşlarda "cehennem"den Allah'a sığınma oranının diğer yaş gruplarından biraz daha fazla çıkması da aynı şekilde manidar bulunmuştur. "Musibet"lerden sığınmada ise 40 yaş ve üzerinin gösterdiği belirgin fark (%3) onların tecrübeleriyle orantılı bulunmuştur. "Hastalık" öncesi korunma isteğinin özellikle 29-39 yaş gruplarında diğerlerine göre fazla olması (%19,4) da dikkat çekici bulunmuştur. "Düşman" korkusundan dolayı sığınma isteğinde 40 yaş ve üzerinde diğerlerine göre oranın (%13,8) fazla çıkmasını yaşları ile mütenasip görmüş geçirmiş olmalarıyla izah edilebilir bulunmuştur. "Fitne"den Allah'a sığınmada 18-28 yaş grubunu diğerlerine nazaran oranlamada fazla çıkması (%18,8) bu yaş grubunun handikaplarıyla uyumlu olduğu dikkat

çekicidir. “Günah”tan sığınma oranında 40 yaş ve üzerinin (%14,2) diğer yaş gruplarına göre yüksek çıkması yaş-ömür çizgisinde anlamlı bulunmuştur. Yukarıdaki tespitlere eş değer bir çalışma da aşağıda verilmiştir:

Konuyla ilgili yapılan bir anket çalışmasında; gençlerin %41,5’unun yaşadığı sınav stresine dua yoluyla çözüm bulduğu, maddi veya manevi olarak çok sıkıntılı zamanlarda bunalıma düşenlerin %54’ünün dua etmeye ihtiyaç hissettiği, %43’ünün ise, hastalık, kaza ve doğal afet anlarında dua ettiği saptanmıştır. (Koç, 2005, s.63-90)

27. Kastamonu’da katılımcıların yaş seviyeleri açısından dualarında kimlere yer verdikleri

Örnekleme alınan kişilerin yaş seviyelerine göre dualarında başka kimlere yer verdikleri Tablo 27’de verilmiştir:

Tablo 27 : Kastamonu’da yaş seviyelerine göre katılımcıların dualarında kimlere yer verdikleri

	18-28		29-39		40 ve üzeri							
	V	Y	V	Y	V	Y						
Kavramlar	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
5.58 Aile	14	87,5	2	12,5	29	93,5	2	6,5	26	89,7	3	10,3
5.59 Akriba	7	43,8	9	56,2	10	32,3	21	67,7	7	24,1	22	75,9
5.60 Arkadş.	4	25	12	75	3	9,7	28	90,3	4	13,8	25	86,2
5.61 İslam d.	7	43,8	9	56,2	15	48,4	16	51,6	16	55,2	13	44,8
5.62 Memlk.	1	6,2	15	93,8	5	16,1	26	83,6	2	6,9	27	93,1
5.63Geçmişl.	1	6,2	15	93,8	7	22,6	24	77,4	1	3,4	28	96,6

(V): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Y): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo incelendiğinde Kastamonu’da kişilerin yaşlarına göre dualarında kimlere yer verdikleri nazara alınca, 18-28 yaş grubunda %87,5 ile “aile”, %43,8 ile hem “akriba” hem de “İslam Dünyası”, 29-39 yaş grubunda ise %93,5 ile “aile”, %48,4

ile “İslam Dünyası” ve %32,3 ile de “akraba”ları, 40 ve üzeri yaşlarda ise %89,7 ile “aile”, %55,2 ile “İslam Dünyası” ve %24,1 ile “akraba”lar olduğu görülecektir. Dikkat edilirse birbirlerine yakın oranlarda bu üç kavramın en çok söylenen kavram olduğu bulunacaktır. 18-28 yaş grubunda “arkadaş”lara dua etme oranı diğer gruplara göre bir hayli fazla bulunmuştur. Bunda yaşın etkisi belirgin görülmektedir. “Memleket” ve “geçmişler” için dua etme oranları 29-39 yaş grubunda belirgin bir farkla fazla çıkmıştır. Bunda, istekleri oturaklaşmış bir yaş grubu olarak böyle çıkması manidar bulunmuştur.

28.Kastamonu’da katılımcıların yaş seviyeleri açısından başkalarına hangi duaları yaptıkları

Tablo 28: Kastamonu’da yaş seviyelerine göre katılımcıların başkaları için yaptıkları dualar

Kavramlar	18-28		29-39				40 ve üzeri					
	V	Y	V	Y	V	Y	V	Y	f	%		
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
6.64 Hayır	14	87,5	2	12,5	25	80,6	6	19,4	22	75,9	7	24,1
6.65 İnanet	4	25	12	75	4	12,9	27	87,1	1	3,4	28	96,6
6.66 İyilik	2	56,2	7	43,8	21	67,7	10	32,3	14	48,3	15	51,7
6.67 Rahmet	5	31,2	11	68,8	17	54,8	14	45,2	14	48,3	15	51,7
6.68 Başarı	8	50	8	50	25	80,6	6	19,4	23	79,3	6	20,7
6.69 Mutluluk.	12	75	4	25	27	87,1	4	12,9	22	75,9	7	24,1
6.70 İstikam.	4	25	12	75	3	9,7	28	90,3	0	0	29	100
6.71 Bereket	6	37,5	10	62,5	14	42,5	17	54,8	20	69	9	31
6.72Taziye	7	43,8	9	56,2	13	41,9	17	54,8	12	41,4	17	58,6
6.73 Afiyet	3	18,8	13	81,2	14	45,2	17	54,8	12	41,4	17	58,6
6.74 Selamet	9	56,2	7	43,8	16	51,6	15	48,4	17	58,6	12	41,4

(V): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Y): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo incelendiğinde Kastamonu’da yaşayan halkın başkaları için genellikle hangi dualarda buldukları sorusuna karşın 18-28 yaş grubunda %87,5 ile “hayır”,

%56,2'şer ile "iyilik" ve "selamet", 29-39 yaş grubunda ise %87,1 ile "mutluluk", %80,6'şar ile "başarı" ve "hayır" ve de 40 yaş ve üzerlerin de de %79,3 ile "başarı", %75,9'şar ile "hayır" ve "mutluluk" dileklerinde buldukları görülecektir. Bu sonuçlara bakılarak başkaları için yapılan duaların genellik hüviyetini kazanmış dualar olduğu anlamlıdır. "İnayet" ve "istikamet" dileğinde 18-28 yaş grubunun diğerlerine göre önde olması (%25) manidar bulunmuştur. "Bereket" konusunda ise pek çok deneyim sahibi olan 40 yaş ve üzerinde bununla mütenasip olarak oranının diğerlerinden fazla çıkması (%69) beklene bir değer olmuştur. "Afiyet" dileğinde ise 18-28 yaş grubunu önde olması (%18) dikkat çekici bulunmuştur. Yine benzer oranlarda katılımcılar "rahmet", "iyilik" ve "selamet" kavramlarına da dualarında başkaları için istenmiş olduğu bulgular arasındadır.

29.Kastamonu'da katılımcıların yaş seviyeleri açısından yaptıkları dualar hakkındaki düşünceleri

Tablo 29 : Kastamonu'da yaş seviyelerine göre katılımcıların yaptıkları dualar hakkındaki düşünceleri

Kavramlar	18-28		29-39				40 ve üzeri					
	V		Y		V		Y		V		Y	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
7.75 Fayda	8	50	8	50	23	74,2	8	25,8	23	79,3	6	20,7
7.76 İmtihan	2	12,5	14	87,5	3	9,7	28	90,3	1	3,4	28	96,6
7.77 İhlas	0	0	16	10,0	2	6,5	29	93,5	2	6,9	27	93,1
7.78 Sabır	3	18,8	13	81,2	10	32,3	21	67,7	16	55,2	13	44,8
7.79 Hikmet	14	87,5	2	12,5	26	83,9	5	16,1	25	86,2	4	13,8
7.80 Hayır	10	62,5	6	37,5	14	42,5	17	54,8	10	34,5	19	65,5
7.81 Doğru d.	1	6,2	15	9,38	1	3,2	30	96,8	3	10,3	26	89
7.82 Tevazu	0	0	16	100	4	12,9	27	87,1	0	0	29	100
7.83 Teslimiyet	4	25	12	75	20	64,5	11	35,5	12	41,4	17	58,6

(V): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Y): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo incelendiğinde Kastamonu'da halkın kendilerinin yaptıkları dualara karşı besledikleri düşünceler yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde 18-28'li yaşlarda %87,5 ile gerçekleşmeyen dualar karşısında bunda bir "hikmet" vardır, %62,5 ile

yine gerçekleşmemesi karşısında “hayırlısı olsun” ve %50 ile “fayda gördüm”, 29-39’lu yaşlarda %83,9 ile gerçekleşmemesi karşısında “hikmet”, %74,2 ile “fayda gördüm” ve %64,5 “teslimiyet”i söyledikleri görülmektedir. 40 yaş ve üzerinde ise yaptıkları dualar karşısında, %86,2 ile bunda bir “hikmet” var, %79,3 ile “fayda” gördüm ve %55,2 ile de sonuçlarına “sabır” gerekir dedikleri görülmektedir. Dikkat çeken husus her üç yaş grubunda da ilk sırayı “hikmet”in almasıdır. Katılımcıların tamamında yine yaptıkları dualardan fayda gördüm demeleri ayrıca kayda değer bulunmuştur. Gerçekleşmemesi durumunda bu bir “imtihan”dır ve “hayırlısı olsun” düşüncesinde 18-28 yaş grubunda oranın diğerlerine göre fazla çıkması (%12,5 ve %62,5) oldukça manidar görülmüştür. Yapılan dualara karşı “tevazu” göstermek gerek diyenlerin 29-39 yaş grubunca %12,9 ile diğerlerinden fazla olması kayda değer bulunmuştur. Yapılan dualara “sabır” göstermek gerek diyenler arasında 40 yaş ve üzerinde oranın %55,2’si ile diğerlerinden fazla olması dikkat çekici bulunmuştur. Burada yaşın etkisi açıkça görülmektedir. 18-28’li yaş grubunun hem duanın kabul olması için “ihlas”lı olmak gerekir ile yapılan dualar karşısında “tevazu”lu olmak lazım kavramları hiç söylenmemiştir ki, bu dikkat çekici bulunmuştur. Ayrıca duada edebe de riayet etmek gerektiğini söyleyenlerin oranı birbirlerine yakın olup kayda değer görülmüştür. Özellikle “sabır” kavramında belirgin bir şekilde artan bir oranla yaşın etkisi görülmektedir. Yine “tevazu” ve “teslimiyet” göstermek gerekir diyenlerde de yaşın etkisi görülmüştür.

30.Kastamonu’da katılımcıların yaş seviyeleri açısından kullandıkları dua enstrümanları:

Tablo 30 : Kastamonu’da yaş seviyelerine göre katılımcıların kullandıkları dua enstrümanları

	18-28		29-39		40 ve üzeri							
	V	Y	V	Y	V	Y	V	Y	V	Y	V	Y
<u>Kavramlar</u>	<u>f</u>	<u>%</u>	<u>f</u>	<u>%</u>	<u>f</u>	<u>%</u>	<u>f</u>	<u>%</u>	<u>f</u>	<u>%</u>	<u>f</u>	<u>%</u>
8.84 D. kitabı	12	75	4	25	17	54,8	14	45,2	25	86,2	4	13,8
8.85 D. lev.	7	43,8	9	56,2	20	64,5	11	35,5	17	58,6	12	41,4

Tablo 30'dan:

8.86 D. metni	2	12,5	14	87,5	7	22,6	24	77,4	3	10,3	26	89,7
8.87 Pirinç	3	18,8	13	81,2	6	19,4	25	80,6	3	10,3	26	89,7
8.89 Su	11	68,8	5	31,2	8	25,8	23	74,2	3	10,3	26	89,7
8.90 Tuz	1	6,2	15	93,8	1	3,2	30	96,8	0	0	29	100
8.91 Şerbet	-	-	16	100	-	-	31	100	-	-	29	100
8.92 Cevşen	2	12,5	14	87,5	6	19,4	25	80,6	6	20,7	23	79,3
8.93 Doğr.d.	2	12,5	14	87,5	0	0	31	100	0	0	29	100

(V): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Y): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo incelendiğinde Kastamonu'da yaşayan halkın yaş gruplarına göre kullandıkları dua enstrümanlarının oranları 18-28 yaş grubunda %75 ile evinde "dua kitabı" bulunduğunu, %68,8 ile "okunmuş su" içtiğini, %43,8 ile de evlerinde "dua levhası" bulunduğunu, 29-39 yaş grubunda ise %64,5'inin evlerinde "dua levhasına" sahip olduğunu, %54,8'inin de "dua kitabı" bulunduğunu ve %25,8'inin de "okunmuş su" içtiğini, 40 yaş ve üzerinde de %86,2 ile evlerinde "dua kitabı" ve %58,6 ile "dua levhası" bulundurduğunu, %20,7 ile de yanlarında "cevşen" taşıdıklarını görmekteyiz. Ortalama %70 oranında üç yaş grubunda evimizde "dua kitabı" var demeleri dikkat çekici bulunmuştur. Burada en fazla %86,2 ile 40 yaş ve üzerinin üstünlüğü ayrıca önemli bulunmuştur. Bunu yaşa göre o zamanki imkanların kıtlığına bağlamak uygun görülmüştür. Yine katılımcıların ortalama %55'i ise evlerinde "dua levhası" bulunduğunu söylemiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmeler esnasında, bunların evi koruduğuna ve berekete sebep olduğuna inanıldığı görülmektedir. 18-28'li yaşlarda "okunmuş su"yun kullanıldığı bu oranın azalarak 29-39'lu yaşlarda %25,8'e ve 40 ve üzeri yaşlarda da daha da küçülerek %10,3'e gerilediği bulgular arasına girmiştir. "Dua metni taşıma"da her üç grupta da oran aynı olarak söylenmiştir. "Okunmuş Pirinç" ve "okunmuş şeker" durumunda ise birbirlerine yakın oranlarda ortalama yaklaşık %16 olduğu görülmüştür. "Okunmuş tuz" oranı oldukça düşük çıkmış ve hatta 40 yaş ve üzerinde hiç kullanan olmadığı söylenmiştir. "Okunmuş şerbet" enstrümanı ise katılımcılarca hiç kullanılmamıştır. "Cevşen" taşıma hususu göz önüne alındığında Kastamonu'da yaşayan halkın yaş gruplarına göre oranı şöyledir: 18-28'li yaşlarda %12,5, 29-39'lu yaşlarda %19,4 ve 40 yaş ve

üzerinde ise %20,7 olmuştur. 40 yaş ve üzerinde daha fazla taşınır olması dikkat çekici bulunmuştur. Dua enstrümanlarını kullanmanın doğru olmadığını söyleyenlerin sadece 18-28 yaş grubunda olması kayda değer bulunmuştur. Bunun tecrübe azlığından kaynaklandığını söylemek yersiz bir iddia olmasa gerektir. Evde dua kitabı bulundurma da yaşın etkisinin anlamlı bir şekilde arttığı görülmüştür. Yine okunmuş su ile yaşın ters orantısı da anlamlı bir tarzda ilgi çekici bulunmuştur. Ayrıca dua enstrümanlarına değer vermeyenlerin sadece %12,5 ile 18-28 yaş grubunda görülmesi de dikkat çekici bulunmuştur.

31. Katılımcıların yaş seviyeleri açısından dua için Kastamonu’da gittikleri yerler

Örnekleme alınan kişilerin yaş seviyelerine göre dua etmek için Kastamonu’da gittikleri yerler Tablo 31’de verilmiştir:

Tablo 31: Yaş seviyelerine göre katılımcıların dua etmek için Kastamonu’da gittikleri yerler

	18-28		29-39		40 ve üzeri							
	V	Y	V	Y	V	Y						
Kavramlar	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
9.94 Hz. Pir	10	62,5	6	37,5	23	74,2	8	25,8	15	51,7	14	48,3
9.95 Camiler	0	0	16	100	3	9,7	28	90,3	6	20,7	23	79,3
9.96 Türbeler	1	6,2	15	93,8	12	38,7	19	61,3	8	27,6	21	72,4
9.97 Kabirler	1	6,2	15	93,8	1	3,2	30	96,8	0	0	29	100
9.98Doğr.değil	4	25	12	75	3	9,7	28	90,3	5	17,2	24	82,8

(V): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Y): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo incelenip Kastamonu’da halkın dua etmek için gittikleri yerler göz önüne alındığında 18-28’li yaşlarda %62,5 ile “Hz. Pir”, %25 ile “özel bir yere gitmem” ve %6,2 ile “türbe” ve “camiler”, 29-39’lu yaşlarda ise %74,2 ile “Hz. Pir”, % 38,7 ile “türbe”ler ve % 9,7 ile “camiler” ve “özel bir yere gitmem” söylenmiş ve 40 yaş ve üzerinde de %51 ile “Hz. Pir”, %27,6 ile “türbeler” ve %20,7 ile de “camiler” tercih

ettiği görülmüştür. Her üç grupta da ilk sırayı “Hz. Pir”ın yer alması önemli bulunmuştur. “Kabirler”e dua için gitme oranının 40 ve üzeri yaşlarda hiç geçmemesi ve diğerlerinde de oldukça düşük oranlarda çıkması dikkat çekici bulunmuştur. Ayrıca her yerde dua edilebilir özel bir yere gitmeye gerek yoktur diyenlerin oranının 18-28 yaş grubunda %25 seviyelerinde diğer yaş gruplarından fazla olması kayda değer çıkmıştır.

32.Katılımcıların yaş seviyelerine göre Kastamonu’da dualarından etkilendikleri kimseler

Örnekleme alınan kişilerin yaş seviyelerine göre Kastamonu’da dualarından etkilendikleri kimseler Tablo 32’de verilmiştir:

Tablo 32 : Yaş seviyelerine göre katılımcıların Kastamonu’da dualarından etkilendikleri kimseler

	18-28		29-39				40 ve üzeri					
	V	Y	V	Y	V	Y	V	Y				
Kavramlar	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
10.99Ana-bb.	6	37,5	10	62,5	3	9,7	28	90,3	5	17,2	24	82,8
10.100 Nine	3	18,8	13	81,2	2	6,5	29	93,5	2	6,9	27	93,1
10.101 Dede	1	6,2	15	93,8	1	3,2	30	96,8	0	0	29	100
10.102 Diğer	2	12,5	14	87,5	12	38,7	19	61,3	6	20,7	23	79,3

(V): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Y): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo incelendiğinde Kastamonu’da yaşayan halkın dualarda kendilerini etkileyen kimselerin yaşlara göre dağılımında, 18-28 yaş grubu %37,5 ile “ana-baba”, %18,8 ile “nine” ve %6,2 ile “dede”, 29-39 yaş grubu ise %9,7 ile “ana-baba”, %6,5 ile “nine” ve % 3,2 ile “dede”, 40 yaş ve üzerinde de %17,2 ile “ana-baba”, %6,9 ile “nine” dendiği görülmektedir. 40 Yaş ve üzerinde “dede”nin söylenmemesi dikkat çekici bulunmuştur. Oranlara bakıldığında “ana-baba” faktörünün insanları en çok etkileyenler olduğu göze batmaktadır. 29-39 yaş grubu ile 40 yaş ve üzerinde aile bireyleri dışındaki insanların etkileme oranı yüksek çıkmıştır. Burada 18-28 yaş

grubunun yaşlarının küçüklüğü ve sosyal hayatta tanıştıkları kişilerin diğerlerine göre azlığının bu sonucu doğurduğu düşünülmektedir. Yine ninelerin dedelere göre torunları üzerinde dua konularında etkilerinin fazla olduğu gözden kaçmamıştır.

33.Kastamonu’da katılımcıların yaş seviyelerine göre ezbere bildikleri dualar

Tablo 33: Kastamonu’da yaş seviyelerine göre katılımcıların ezbere bildikleri dualar

Kavramlar	18-28				29-39				40 ve üzeri			
	V		Y		V		Y		V		Y	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
11.103 Namaz S.	16	100	0	0	30	96,8	1	3,2	29	100	0	0
11.104 A. Kürsi	11	68,8	5	31,2	25	80,6	6	19,4	19	65,5	10	34,5
11.105 Kısa su.	2	12,5	14	87,5	8	25,8	23	74,2	7	24,1	22	75,9
11.106 Orta su.	1	6,2	15	93,8	3	9,7	28	90,3	6	20,7	23	79,3
11.107 A. resulü	0	0	16	100	5	16,1	26	83,9	7	24,1	22	75,9
11.108 Yasin	4	25	12	75	2	6,5	29	93,5	6	20,7	23	79,3

(V): Katılımcının bu kavramı seçtiğini, (Y): Katılımcının seçmediğini göstermektedir

Tablo incelendiğine Kastamonu’da yaş seviyelerine göre katılımcıların ezbere bildiği duaların dağılımları şöyle çıkmıştır: 18-28 yaş grubunda %100 ile “namaz sureleri”, %68,8 ile “Ayet’el-Kürsi” ve %12,5 ile “kısa sureler”, 29-39 yaş grubunda ise %96,8 ile “Namaz Sureleri”, %80,6 ile “Ayet’el-Kürsi” ve %25,8 ile “kısa sureler” ve 40 yaş ve üzerinde ise %100 ile “Namaz Sureleri”, %65 ile “Ayet’el-Kürsi” ve %24,1 ile “Amenresulü” ve “kısa sureler”. “Yasin Suresi”nin 18-28 yaş grubu ile 40 yaş ve üzerinde dikkat çekici olarak 29-39 yaş grubundan fazla olması dikkat çekici bulunmuştur. Kastamonu’da yaşayan halkın en çok ezbere bildiği surelerde katılımcıların hepsinin namaz surelerini bildiklerini söylemeleri beklentileri doğrular bulunmuştur. Ayrıca “Ayet’el-Kürsi”yi bilme oranı da nerdeyse namaz surelerini bilme oranına yakın olarak göze çarpmaktadır. “Orta uzunluktaki sureler” ve “Amenresulü”de 40 yaş ve üzerinin oranının diğerlerine göre fazla çıkması

manidar bulunmuştur. 18-28 yaş grubunda “Amenerresülü”nün hiç bilinmemesi dikkat çekici bulunmuştur.

3.3 Dua Örnekleri

3.3.1 Kastamonu Halk Dualarından Örnekler

(Görüşmeler sırasında katılımcılardan elde edilmiştir)

- Allah ne muradın varsa versin.
- Allah gönlüne göre versin.
- Allah'ım! İki gün yatak üçüncü gün toprak.
- Allah komşuma beş bana da bir versin.
- Allah'ım! Bahar güneşi kızımın, güz güneşi gelinimin olsun.
- Allah zorda-darda bırakmasın.
- Elin ayağın dert görmesin, kemik yalayasın.
- Allah seni kem gözlerden sakınsın.
- Kömüş gölünde yatasın.
- Kesen manda başı gibi olsun.
- Tekerine taş dolanmasın.
- Gözlerinin ferri kaybolmasın.
- Allah başımızdan eksik etmesin.
- Hacı sofraların olsun.
- Allah bu günleri aratmasın.
- Allah mürüvvetlerini göstersiz.
- Allah ele güne rezil etmesin.
- Allah mahcup etmesin.
- Allah yüzünü kara çıkarmasın.
- Allah seni kayırsın.
- Allah elden ayaktan düşürmesin.
- Allah namerde muhtaç etmesin.
- Allah ele güne muhtaç etmesin.
- Allah başka dert vermesin.
- Allah bundan aşağı etmesin.
- Allah'ım! Az verip baktırma, çok verip azdırma.
- Allah zihin açıklığı versin.
- Tuttuğun altın olsun.
- Geçmişlerinin canına değsin, önlerine varsın.
- Allah başımızdan eksik etmesin.
- Allah acılarını göstermesin.
- Allah sıralı ölüm versin.
- Allah ağzımızın tadını bozmasın.
- Güle güle büyütün.
- Allah tamamına erdiresin.
- Allah dirlik-düzen versin.
- Allah bir yastıkta kocatsın.
- Allah kurtarsın.
- Allah bağışlasın.

- Allah bahtlarını açık etsin.
- Allah üzerimizden eksik etmesin.
- Yattım sağıma melekler şahit olsun dinime imanıma.
- Güle oynaya gidin-gelin inşallah.
- Kesene Hızır uğrasın.
- Allah ayağımızı kaydırmassın.
- Allah iyiliğini versin.
- Allah kötüye fırsat vermesin.
- Elin kolun ağrımassın.
- Allah yazdıysa bozsun.
- Görmediğin iyi gün kalmasın.
- Allah dert verip derman aratmasın.
- Allah devlete zeval vermesin.

Not: Altı çizili duaların sadece Kastamonu'ya ait olduğu düşünülmektedir. Ayrıca yukarıdakilere ilaveten Erdoğan (2008) şunları da tespit etmiştir:

- Ağacın şen olsun.
- Allah gara gaşlı, gara gözlü kız versin.
- Allah oğul balı yedirsın.
- Dağdan taştan güle güle geçesin.
- Dalı bıtrağı şen olsun.
- Güle güle kullan.
- Meymenetini bul.
- Sakallı pir koca olasın.
- Su gibi ömrün uzun, düğünün güzün olsun.

(Erdoğan, 2008, s.293-298)

3.3.2 Kastamonu Evliyalarının Dualarından Örnekler

Şeyh Şa'ban-ı Veli :

Şeyh Şa'ban-ı Veli Allah'tan üç şey istemiştir:

1. Tarikatına intisab edenlerden bir kimse seyr-ü sülukun sırlarından haberdar olamadan vefat ederse o kimseye son nefesinde tevhid-i zat zevkinden tattırsın,
2. Salıklar cin ve peri tasallutundan, bilhassa sihir yapıcıların sihirlerinden muhafaza olsun,
3. Kıyamet gününe kadar arifler eksik olmasın.

Bir diğer duası:

“Gelişiniz Güle Güle
Gidişiniz Güle Güle
Her İşiniz Güle güle”

(Çiftçi, 2012, s.40-42)

Benli Sultan:

Karagöz (2011), Ozanoğlu (1959)'dan yaptığı aktarımda Benli Sultandaki dua ve zikir adabından şöyle bahsetmektedir:

Benli Sultan Türbesine toplu ziyaret yapıldığında, camide vakit namazı eda edilir, postnişin cemaatin önüne düşer, cemaat halinde açıktan tekbir getirerek türbeye girilir, yine açıktan salavat ile Fatiha Suresinin ardından postnişin veya edası ve sedası güzel bir hafız Mülk Suresini okur el kaldırıp gizlice dua edilirdi. Bir haceti ve muradı olan ayrıca ziyarete gelir, gizlice tekbir ve salavat getirerek içeriye girer, Haşr Suresinin son üç ayeti ile bir kere Tekasûr ve üç kere İhlâs Surelerini okur, elini açar, haceti ne ise dua ve niyazda bulunulurdu. Pirin sandukasına yüzünü gözünü sürer, tazim ve ihtiram ile sırtını sandukaya çevirmeden ağır ağır türbeden çıkardı.

Külliye faaliyete geçtiğinde sayıları artan talebelerin ihtiyaçlarını karşılamakta her türlü fedakarlığı gösteren Tosyalılara Benli Sultan: “*Bir kazanımız, bin bulunuz.*” diye dua etmiş, Tosyalılar da bugün sahip oldukları zenginlikleri bu duanın bereketinden saymışlardır.

(Ozanoğlu, 1959'dan aktaran Karagöz, 2011, s.52-53, 130)

Ahmed Siyahi Hazretleri:

Ahmed Siyahi Hazretlerinin yaptığı dualara örnek olması açısından oğluna verdiği icazetnameye bakabiliriz. Çelenligil (1996)'nın ele aldığı bu icazetin bir kısmında:

Ey ariflerin kalplerinin sevgilisi olan oğlum! ...Vicdanında selamet, nefsinde iyilikseverlik, elinde cömertlik, yüzünde gülümseme, bol bol ihsan etme (olsun). Allah'ın (c.c.) mahlûkatına eziyet ve cefa etmekten elini çekmeni, kardeşlerin hatalarını bağışlamani, büyüklere ve küçüklere nasihat etmeni, hırs ve tamahı terk etmeni, bütün ihtiyaçlarının karşılanmasında rızıklara kefil olan Cenâb-ı Hakk'a itimat edip, ona dayanıp güvenmeyi vasiyet ederim.

(Çelenligil, 1996, s.37)

Mehmet Feyzi Efendi :

Özdağ (1996), Mehmet Feyzi Efendinin yaptığı veya yapılmasını istediği dualardan bazılarını şöyle tespit etmiştir:

Allah-u Teâla bizleri gazabıyla helak etmesin. Gazabından rahmetine, azabından affına, Celalinden Cemaline sığınalım.

Tevbe ederken, İlahi seni razı etmeyen her şeyden tevbe ettim denmelidir.

Ya Rabbi! Kalbimizi kötü hatırdan, lisanımızı kötü kelam ve küfür sözlerden muhafaza eyle.

Rabbim kendi razı olduğu şeylerde muvaffakiyet ihsan buyursun.

İnsanın ma'rifetullah kesbi yoksa, ihlas kazanmamışsa, ahlak-ı hâmede kesbetmemişse, duası da yoksa hiçbir kıymeti yoktur.

Ya Rabbi! Kalbimizde fenalığa meyil halketme.

Dua vazifemizdir. Adem (a.s.)'dan kıyamete kadar gelen müminler kardeşlerimizdir. Onlara dua edeceğiz. Aralarında niza olursa, kardeşlerimizin arasını ıslah edeceğiz.

Biz, gayr-i Müslimlerin ihtidasına, fasıkların ıslahına ve müminlerin de terakkilerine dua edeceğiz.

Rabbim bizleri buradan boş göndermesin. O halde, burada ma'rifetullah, muhabbetullah kesbetmeye bakalım.

Rabbim cümlemize eşyanın melekûtunu göstere.

(Özdağ, 1996, s.30-158)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kastamonu Halkı, Allah'a dua yapma sebebi olarak genellikle, acizlik, ihtiyaç, şükür, iman, iletişim, huzur, kulluk, yakınlık, yer gök dua, ibadet vb. kavramlarını öne sürmüşlerdir. Veriler incelendiğinde, katılımcıların tüm yaş gruplarında ilk sırayı ihtiyaç ve acizlik kavramının, tüm eğitim gruplarında da acizlik kavramının aldığı görülmüştür.

Kastamonu'da halkın yaptığı dua durumları genellikle, uykudan önce, uykudan uyanınca, güne başlarken, işe başlama, evden çıkarken, araca binerken, gök gürültüsünde, zora düştüğünde, mübarek gün gecelerde, korktuğunda, hastalanınca, yemek sonrası, nazar değince, siğil çıkması vb. durumlarda ve namazlardan sonra olduğu tespit edilmiştir. Tüm katılımcılar büyük bir ekseriyetle yola çıkmadan, uyumadan önce ve de gök olaylarında mutlaka dua ettiklerini söylemişlerdir. Güne başlarken dua etme konusunda, 29-39 yaş grubunun diğerlerinden ileride olması, aksine 18-28 yaş grubunun ise güne başlarken hiç dua etmemesi oldukça dikkat çekici bulunmuştur.

Kastamonu Halkının yaptığı istek dualarında genel olarak, sağlık, afiyet, huzur, mutluluk, hayır, af-mağfiret, cennet, hidayet, şefaet, istikamet, korunma, kolaylık, başarı, rızık, iyilik vb. şeyleri istedikleri görülmüştür. Tüm katılımcılarda en üst sırayı büyük bir ekseriyetle sağlık kavramı almıştır. Dikkat çeken bir husus da şefaet isteğinde bulunulmamasıdır.

Kastamonu Halkının, sığınma duaları olarak genellikle, şeytan, nefis, kötü kişi, cehennem, kötülük, ahiret azabı, kaza-bela, musibet, hastalık, düşman, korku, fitne-fesat, günah-haram vb. şeylerden Allah'a sığındıkları görülmüştür. Tüm katılımcıların büyük oranda kaza-beladan ve şeytandan Allah'a sığındıkları tespit edilmiştir.

Kastamonu Halkının dualarında genellikle ailesine, akrabasına, arkadaş ve dostlarına, İslam Dünyasına, memleketine ve geçmişlerine dua ettiği tespit edilmiştir. Katılımcıların tamamı sırasıyla önce aile, akraba ve İslam Dünyası için daha çok dua ettiklerini söylemişlerdir.

Kastamonu'da halk genellikle yüz yüze geldikleri tanıdıkları için başkalarına hayır, inayet, iyilik, rahmet, başarı, mutluluk, istikamet, bereket, taziye, afiyet ve selamet dileklerinde buldukları görülmüştür. Katılımcıların tamamında benzer oranlarda, başarı, hayır ve mutluluk kavramlarına ağırlıklı olarak vurgu yapılmıştır. İlköğretim okulu mezunlarında başarı, üniversite mezunlarında ise mutluluk kavramının öne çıkması dikkate değer bulunmuştur.

Kastamonu'da halkın yaptıkları dualar hakkında genel olarak fayda gördüklerini, beklemedikleri gibi olmazsa bunun bir imtihan olduğunu, ihlaslı ve sabırlı olmak gerektiğini, bunda bir hikmetin ve hayrın olabileceğini, belki de usule uygun dua edilmediğini, tevazu ve teslimiyet göstermek gerektiğini belirttikleri görülmüştür. Tüm katılımcılar büyük bir ekseriyetle dualarından fayda gördüklerini, görmemişlerse de bunda bir hikmet bulunacağını söylemişlerdir. Bu konuda söylenenler bir bütün olarak değerlendirildiğinde Kastamonu Halkı'nın yaptıkları dualar karşısında oldukça iyimser düşündükleri söylenebilir.

Kastamonu'da halkın genel itibari ile dua enstrümanı olarak evlerinde dua kitapları ve levhaları bulduklarını, yanlarında dua metinleri, pirinç ve cevşen duası taşıdıklarını, okunmuş şeker, tuz yediklerini, şerbet ile su içtiklerini, çok az bir kısmının da böyle şeyleri taşımanın uygun olmayacağını söyledikleri görülmüştür. Evlerde dua kitabı ve levhası bulundurma oranı yüksek çıkmıştır. Dolayısıyla tüm yaş ve eğitim seviyelerinde önde gelen enstrümanların dua kitabı ve levhası olduğu görülmektedir. Okunmuş su, cevşen taşıma vb. şeylere karşı üniversite mezunlarının ilgisinin daha çok olduğu dikkat çekici bulunmuştur. İlginç olan diğer bir nokta da bu enstrümanlara ilköğretim okulu mezunlarının hemen hemen hiç itibar etmemeleridir.

Görüşmelerde dua levhası sorumuza verilen cevaplar, aslında dua yazan levhaları değil, üzerlerinde ayet yazan levhaları kastettikleri görülmüştür. Halkın bunlara dua levhası nazarı ile baktığı ortaya çıkmıştır.

Dua etmek için Kastamonu'da halkın genel olarak, Şeyh Şa'ban-ı Veli Türbesine, camilere, türbelere ve aile kabristanlıklarına gittikleri, bir kısmının da bunları uygun görmediği tespit edilmiştir. Tüm yaş ve eğitim seviyelerinde en çok gidilen yer

olarak Şeyh Şa'ban-ı Veli Türbesi gelmektedir. Dikkat çeken bir husus 18-28 yaş grubunun ekseriyet itibariyle dua için her hangi bir yere gitmeye gerek görmedikleridir.

Kastamonu'da halk, dua konusunda kendilerini en çok, anne-baba, nine, dede ve az bir oranda da diğer kişilerden etkilendiklerini söylemişlerdir. Tüm katılımcılar anne-babalarının kendilerini en çok etkileyen kimseler olduklarını ifade etmişlerdir.

Ezberlenen dualar konusunda ise Kastamonu'da halk, namaz surelerini, Ayet'el-Kürsi Duasını (Bakara, 2/255), bir takım kısa ve orta uzunluktaki sureleri, Amenerresülü (Bakara, 285-286), Yasin Suresini ve yemek dualarını ekseriyet itibariyle ezbere bildiklerini söylemişlerdir. Namaz surelerinin (Fil-Nas arası sureler) tüm katılımcılar tarafından bilindiği ortaya çıkmıştır. Dikkat çeken bir ayrıntı da üniversite mezunlarının Ayet'el-Kürsi ve Amenerresülü'yü ezbere bilme oranlarının diğerlerine göre önde gelmesidir. Görüşmelerde katılımcılar namaz surelerini daha çok namaz duaları diye tanımlamaktadırlar. Ezbere dua denince de ezberledikleri namaz sure ve dualarını kastetmektedirler. Yasin, Tebareke (Mülk Suresi) ve Amme (Nebe Suresi) gibi sureleri okumayı, genellikle geçmişlerin ruhuna dua etmek şeklinde yapageldikleri de tespitler arasında yer almıştır.

Sonuç olarak, yukarıdaki tespitler ışığında Kastamonu Halkının genelde yaptığı dualarda, sınırlı birkaç dua dışında, Kastamonu'ya has bir özelliğe rastlanılamamıştır. Yapılan bu araştırma ile Anadolu'da yaygın geleneksel dua kültürünün burada da kendisini güçlü bir şekilde hissettirdiği, gerek halk ve gerekse inanç turizmi açısından şehrin manevi alt yapısında, başta Şeyh Şa'ban-ı Veli olmak üzere şehirde metfun bulunan bütün maneviyat büyüklerinin etkili olduğu görülmüştür.

Öneriler:

Bu sonuçlar doğrultusunda aşağıda bahsedilen önerilerin, hem Anadolu'da yaygın geleneksel dua kültürünün yaşatılmasında, hem de Kastamonu'nun manevi zenginliğinin tanıtılması ve genç nesillere aktarılmasında fayda görülmüştür:

1-Kastamonu’da kutlanan “Evliyalar Haftası”nın sadece türbe ziyareti ile sınırlı bırakılmayarak, her yıl farklı bir maneviyat büyüğünün tema olarak seçilmesinin, ortaöğretim kurumlarında da kutlanmasının, onlarla ilgili konferans veya sempozyumların düzenlenmesinin, bu zevata ait veciz sözlerin, ait oldukları mekânlarda ve herkesin görebileceği yerlerde afiş olarak asılmasının, kabirleri başında çeşitli etkinliklerin yapılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

2-Duanın edepleri ve şartları ile ilgili olarak özellikle camilerde yer yer bilgi verilmesinin, eskiden olduğu gibi iş merkezlerinin sabahları dualarla açılmasının, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin okullarda dua kültürü üzerinde durmasının ve şehrin manevi mirasının gezi-gözlem tekniğiyle öğrencilere tanıtılmasının, performans ödevlerinin verilmesinin, milli ve manevi değerlerin yaşatılması açısından önemli olacağı kanaati taşınmaktadır.

KAYNAKÇA

- 1-Aksu, A. (2009). *Hız. Peygamber'in Tarihi Olaylarla İlgili Dualarından Örnekler*. Diyanet İlmî Dergisi, XLV, 4, 109-126. 15 Eylül 2015 tarihinde <http://ktp.isam.org.tr/makaleilh/recordlist.php?-skip=758&max=10&MakaleAdi2=tarih> sayfasından erişilmiştir.
- 2-Argyle, M. (2006). *İbadet Ve Dua* (Çev. M. Koç). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21/19, 317-338. 1 Eylül 2015 tarihinde [http://sbedergi.erciyes.edu.tr/sayi_21/19-%20\(317-338.%20syf.\).pdf](http://sbedergi.erciyes.edu.tr/sayi_21/19-%20(317-338.%20syf.).pdf), sayfasından erişilmiştir.
- 3-Aslıyüce, E.(2003).*Türkiye'nin Yüreği Kastamonu*. İstanbul: Yesevi Yayınları.
- 4-Ateş, S. (1983). *Açıklamalı Büyük Dua Mecmuası*. Ankara: Kılıç Kitabevi.
- 5-Aydın, E. (2015). *Türk Kültüründe Dua ve Beddua Fenomeni*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- 6--Behcet, M. (1998). *Kastamonu Eski Eserleri*. Kastamonu: KVIÖ Yayınları.
- 7-Certel, H. (2003). *Din Psikolojisi*. Ankara: Andaç Yayınları.
- 8-Cilacı, O. (1994). *Dua*. TDV İslam Ansiklopedisi, IX, 529, İstanbul: TDV.
- 9-Cox, J.L. (2004). *Kutsal İfade Etmek. Din Fenomenolojisine Giriş*. (Çev. F. Aydın). İstanbul: İz Yayıncılık.
- 10-Çağrıcı, M. (1994). *Dua*. TDV İslam Ansiklopedisi, IX, 536, İstanbul: TDV.
- 11-Çelenligil, M.Z. (1996). *Tehassür*. (Haz. M. Ertaş, K. Topçu). Kastamonu: Ayvatoğlu Matbaacılık San.
- 12-Çiftçi, F. (2012). *Kastamonu Camileri - Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserleri*. Ankara: TDV.
- 13-Eliade, M. (2005). *Dinler Tarihi, İnanç ve İbadetlerin Morfolojisi* (Çev. M. Ünal).Konya: Serhat Kitabevi.

- 14-Erdoğdu, A. (2008). *Kastamonu Folkloru 1*. Kastamonu: Sözcü Gazetesi.
- 15-Gazali, İ. (1978). *Kimyayı Saadet* (Çev. M. F. Gürtunca). İstanbul: Sağlam Kitabevi.
- 16-Günay, Ü. & Güngör, H. (2009). *Başlangıçtan Günümüze Türkler'in Dini Tarihi*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- 17-Gündüz, Ş. (1998). *Din ve İnanç Sözlüğü*. Ankara: Vadi Yayınları.
- 18-Gündüz, Ş. (1998). *Mitoloji İle İnanç Arasında*. Samsun: Etüt Yayınları.
- 19-Horozcu, Ü. (2010). *Din Psikolojisi Açısından Dünyevi İstek Duaları*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. file: /// C: / Users / Halit / Downloads / 271021.pdf adresinden 17 Ekim 2015 tarihinde erişilmiştir.
- 20-Izutsu, T. (1975). *Kur'an'da Allah İnsan* (Çev. S. Ateş). Ankara: AÜB 15 Eylül 2015 tarihinde "kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/617.pdf" sayfasından erişilmiştir.
- 21-Kalafat, Y., Özkan, A. (2005). *Batı ve Doğu Türk Halk İnançlarında Dua*. Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi, Ocak 2005, 217, s.17-21. <http://ebitik.azerblog.com/anbar/8346.pdf> internet adresinden 15 Nisan 2016 tarihinde erişilmiştir.
- 22-Karagöz, A.,N. (2011). *Gönüller Sultanı Benli Sultan*. Adana: Ekrem Matbaası.
- 23-Kastamonu Valiliği, Kastamonu Valiliği, <http://kastamonu.gov.tr> (10 Ekim 2015 tarihli erişim).
- 24-Koç, M. (2005). *Dua ve İbadetin Ergenlerin Ruh Sağlıklarına Etkileri Üzerine Teorik Bir Yaklaşım*. Diyanet İlmî Dergi, 41/4, 63-90.2 Eylül 2015 tarihinde http://ktp.isam.org.tr/pdfdrg/D00033/2005_c41/2005_c41_4/2005_c41_4_KOCM.pdf sayfasından erişilmiştir.
- 25-Küçük, A., Tümer, G. & Küçük, M.A. (2014). *Dinler Tarihi*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- 26-Küçük, E. (2010). *Ergenlerin Dualarına Psikolojik Yaklaşım.(Edirne / Keşan örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- 27-Küçük, N.(2007). *Tarih ve Kültür Şehri Kastamonu*. Ankara: Ankara Ofset.

- 28-Özdağ, M. (1996). *Feyizlerden Damlalar*. İstanbul: Hamle Basın Yayın.
- 29-Pamuk, A. (2005). *Yasin, Tebareke, Amme, Vakıa, Cuma, Duhan Sureleri ve Hacet Duaları*. İstanbul: Pamuk Yayıncılık.
- 30-Parladır, S. (1994). *Dua*. TDV İslam Ansiklopedisi, IX, 530-532, İstanbul: TDV.
- 31-Polat, K. (2007). *Kırgız Halk Dindarlığında Dua Fenomeni*. Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 20, 428 . 15 Ağustos 2015 tarihinde http://isamveri.org/pdfrg/D172590/2007/2007_POLATK.pdf sayfasından erişilmiştir.
- 32-Salı, J. B. (2012). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemi. A. Şimşek (Ed.) içinde, *Verilerin Toplanması* (s.142).Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- 33-Sarıkaya, M.S. (1998). *Bektaşî - Alevilerde Bir Dua: Nadı Ali*. Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 5, 17-31. 2 Eylül 2015 tarihinde <http://www.msaffets.com/wp-content/uploads/NADIALI.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- 34-Sarıkcıoğlu, E. (1999). *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*. Isparta: Kardelen Kitabevi.
- 35-Şimşek, A. (2012). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemi. A. Şimşek (Ed.) içinde, *Evren ve Örneklem* (s. 121). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- 36-Tatçı, M. (2012) I. Şeyh Şa'ban-ı Veli Sempozyumu. B. Baltacı & A. Özdemir (Ed.) içinde, *Hz. Pir Şeyh Şa'ban-ı Veli ve Şa'baniyye* (s.320-321). Kastamonu: KÜ.
- 37-Tatçı, M., Kurnaz, C. (2010). *Şa'ban-ı Veli*. TDV İslam Ansiklopedisi, XXXVIII, 208-210, İstanbul: TDV.
- 38-Temiz, A.E. (2012). *Her Güne Bir Dua*. İstanbul: Türdav Yayın Grubu.
- 39-TUİK, (2013). *Seçilmiş Göstergelerle Kastamonu 2013*. 20 Nisan 2016 tarihinde, <http://www.tuik.gov.tr/ilGostergeleri/iller/KASTAMONU.pdf>, adresinden erişilmiştir.
- 40-Tosun, C. (2000). *Dua Öğretimi*. Dini Araştırmalar Dergisi, 2, 6 1 Eylül 2015 tarihinde “ktp.isam.org.tr/pdfrg/D01949/2000_6/2000_6_tosunc.pdf” sayfasında erişilmiştir.

41-Turan, O. (1973). *Malazgirt Zaferi ve Alp Arslan'ın İmamu*. İslam Medeniyeti Dergisi, 3/32, 36, “ktp.isam.org.tr/pdf” sayfasından 20 Kasım 2015 tarihinde erişilmiştir.

42-Ünal, M. (2000). *Halk Dini Verilerinin Fenomenolojik Yöntemle İncelenmesi*, Fırat Üni. İlahiyat Fak. Dergisi, 5, 2000, s.237. 15 Kasım 2015 tarihinde, <http://www.Arastirmax.com/system/files/dergiler/37298/makaleler/5/1/arastirmax-halk-dini-verilerinin-fenomenolojik-yontemle-incelenmesi.pdf> adresinden erişilmiştir.

43-Wach, J. (2004). *Dinler Tarihi. Bilimsel Bir Disiplin Olarak Kuruluşuna Teorik Bir Giriş* (Çev. F. Aydın). İstanbul: Ataç Yayınları.

44-Yakupoğlu, C. (2009). *Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

45-Yavuz, K. (1983). *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*. Ankara: DİB Yayınları.

46-Yayla, K. (2014). *Resulullah'ın Dilinden Büyük Dua Kitabı*. İstanbul: Merve Yayınları.

47-Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EKLER

EK A. Görüşme formu örneği

Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tez Araştırması Görüşme Formu

Merhaba, ben Mehmet Salih Yarım. Kastamonu Üniversitesi Yapı İşleri ve Teknik Dairesinde Şube Müdürü olarak görev yapmaktayım. Kastamonu’da halkın yaptığı dualar hakkında bir araştırma yapıyorum. Amacım Kastamonu halk dualarını tespit etmek ve derinlemesine analiz yapmaktır. Bu sebeple sizin dua ile ilgili bildiklerinizi ve düşündüklerinizi öğrenmek istiyorum. Bu görüşmede söyleyeceklerinizin tamamı gizlidir. Görüşmeyi izin verirseniz kaydedeceğim. Bu görüşmenin yaklaşık yarım saat süreceğini tahmin ediyorum. İzin verirseniz sorularla görüşmeye geçeceğim.

Adı Soyadı :Erkek () Kadın ()

Yaşı:Eğitim Durumu.....

1-Size göre, insan niçin dua etmeli ?

2-Günlük hayatta hangi durumlarda dua edersiniz?

(Örnek: Yatarken, kalkarken, araca binerken, namazlardan sonra vs.)

3-Dua için ellerinizi açtığınızda genellikle Allah’tan neler istersiniz?

4- Dua için ellerinizi açtığınızda genellikle Allah’ın sizi nelerden korumasını istersiniz?

5-Duanızda kendinizden başka kimlere dua edersiniz? Ve onlar için ne istersiniz?

6- Size göre dua yaparken avuçları açmak, ne anlama gelmektedir?

7-Bir istek veya sıkıntı sebebiyle yaptığınız dualardan gerçekleşen var mı?

(Varsa ne)

8-Diyelim ki duanız gerçekleşmedi. Yaptığınız dua ile ilgili olarak ne düşünürsünüz?

9-Evinizde dua ile ilgili neler bulunur? (Kitap ,levha ,dualı bir şey vb.)

10-Üzerinizde dua ile ilgili bir şey taşır mısınız?

Cevabınız evet ise neyi taşırsınız?

Niçin taşırsınız?

Öyle bir şey taşımam çünkü:

11-Üzerine dua okunup üflenmiş her hangi bir şeyi yiyip içtiniz mi ?

Cevabınız evet ise ne?

Hangi sebeple?

sonuç ne oldu?

12-Kastamonuda özel olarak dua etmek için nereye gidersiniz ?

Niçin oraya gidersiniz?

Eğer bir yere gitmiyorsanız niçin gitmezsiniz?

13-Yaptığı dualarla dikkatinizi çeken veya sizi etkileyen birisini tanıdınız mı?

Tanıdığınız birisi varsa kim?

14-Ezbere bildiğiniz dua ve sureler nelerdir?

15-Nazar için dua yaptırdınız mı?

Cevabınız evet ise kim için kime yaptırdınız?

Sonuç ne oldu?

Cevabınız hayır ise niçin yaptırmadınız?

16-Yatmadan önce neleri okursunuz?

17-Yolculuğu çıkarken neler okursunuz ?

18-Gök gürüldediğinde veya şimşek çaktığında neler söylersiniz ?

19-Vücudunuzda çıkan hangi bir yara, siğil, egzama vb. şeylerin geçmesi için dua yaptırdınız mı?

Cevabınız evet ise ne için kime yaptırdınız? :

Sonuç ne oldu? :

20-Aşağıdaki durumlardaki kişilerin yüzlerine karşı ne söylersiniz?

a)Yeni çocukları olanlara

b)Yeni evlenmiş çiftlere

c)Yakını vefat edenlere

d)Yeni işyeri açanlara

e)Yola çıkanlara

f)Sınava girenlere

21-Camilerde namazların arkasından imam tarafından yapılan dualarla ilgili önerileriniz var mı? (Varsa ne):

22-Hiç bir yağmur duasına katıldınız mı? (Cevabınız evet ise nerede):

(Cevabınız evet ise sonuç ne oldu):

23-Dua ile ilgili ilave edeceğiniz başka bir şey var mı ?

EK B. Katılımcı Listesi

No:	Adı-soyadı	Doğm	Doğum Yeri	Eğitimi	Görüşme T.
1	ALİ EKE	1980	Kastamonu	üniversite	29.06.2015
2	ABBAS DEMİRBAŞ	1987	Kastamonu	üniversite	04.05.2015
3	AHMET AKKUŞ	1987	Kastamonu	üniversite	10.07.2015
4	AHMET CİTİBEKİOĞLU	1985	Kastamonu	üniversite	17.09.2015
5	AHMET KÖMÜR	1983	Kastamonu	lise	06.05.2015
6	AKIN BAHÇECİ	1987	Kastamonu	üniversite	15.06.2015
7	AYDIN TANSEVER	1976	Kastamonu	lise	18.09.2015
8	AYNUR OKAY	1987	Kastamonu	üniversite	05.05.2015
9	AYŞE SOYLU	1982	Kastamonu	üniversite	12.10.2015
10	BETÜL DEMİR	1990	Kastamonu	üniversite	15.10.2015
11	BURAK ATALAY	1996	Kastamonu	lise	20.06.2015
12	BURCU KÜTÜK	1989	Kastamonu	lise	21.07.2015
13	BURHAN FİLİZ	1975	Kastamonu	üniversite	04.08.2015
14	CANAN VARIŞLI	1978	Kastamonu	lise	15.10.2015
15	CİHAN UZUNOĞLU	1984	Kastamonu	lise	22.09.2015
16	ÇETİN ÖZBAY	1971	Kastamonu	lise	24.09.2015
17	DİLEK KARAÇ	1990	Kastamonu	lise	09.09.2015
18	EDİZ COŞKUNER	1970	Kastamonu	lise	22.07.2015
19	ELİF YAZAN	1982	Kastamonu	lise	11.09.2015
20	EMİNE BAL	1984	Kastamonu	üniversite	19.09.2015
21	FATMA SÜLEYMANOĞLU	1965	Kastamonu	lise	14.08.2015
22	FERİDE BAL	1948	Kastamonu	ilkokul	19.09.2015
23	FİKRET DESTİCİ	1970	Kastamonu	lise	21.10.2015
24	FUAT KARAOĞLU	1968	Kastamonu	üniversite	23.06.2015
25	GÜL RENÇBER	1977	Kastamonu	lise	07.05.2015
26	HAKAN KORKOROĞLU	1980	Kastamonu	ortaokul	10.05.2015
27	HALİM KORKOROĞLU	1961	Kastamonu	üniversite	10.05.2015
28	HALİT DAĞLI	1965	Kastamonu	ortaokul	06.07.2015
29	HASİBE ESECİKOĞLU	1982	Kastamonu	ilkokul	19.08.2015
30	HÜSEYİN EROL	1983	Kastamonu	üniversite	26.10.2015
31	HÜSEYİN KARAHASAN	1966	Kastamonu	üniversite	03.05.2015
32	HÜSEYİN KÜÇÜKÇAKIR	1955	Kastamonu	ilkokul	10.05.2015
33	İ.YELİZ HELVACI	1990	Kastamonu	üniversite	20.07.2015
34	İHSAN DEMİRTAŞ	1992	Kastamonu	üniversite	11.08.2015
35	İRFAN AKÇA	1980	Kastamonu	lise	27.08.2015
36	JALE TOPÇU	1961	Kastamonu	lise	26.09.2015
37	KAMİL ARUKAN	1975	Kastamonu	üniversite	29.09.2015
38	KAMİL KURTÇUOĞLU	1953	Kastamonu	ilkokul	01.09.2015
39	KASIM ÇELİK	1987	Kastamonu	üniversite	02.09.2015
40	MELEK TANER	1968	Kastamonu	lise	13.10.2015

41	MELİHA DURAN	1988	Kastamonu	üniversite	13.10.2015
42	METİN SAĞIROĞLU	1978	Kastamonu	ortaokul	28.08.2015
43	MUSTAFA YILMAZ	1984	Kastamonu	ortaokul	29.05.2015
44	MÜEYYET YÜCEHALİL	1934	Kastamonu	ilkokul	23.08.2015
45	N.FİLİZ ÖZTÜRK	1984	Kastamonu	lise	22.09.2015
46	NECİBE BÜLBÜL	1971	Kastamonu	ortaokul	09.10.2015
47	NECMETTİN YAHYAOĞLU	1975	Kastamonu	lise	18.07.2015
48	NİLGÜN BABAŞ	1987	Kastamonu	lise	25.06.2015
49	NURAN EMİROĞLU	1982	Kastamonu	ilkokul	20.06.2015
50	NURCAN FİLİZ	1978	Kastamonu	ilköğretim	14.07.2015
51	ORHAN KÖSE	1979	Kastamonu	lise	03.08.2015
52	ÖNDER ÜSTÜNŞOY	1980	Kastamonu	üniversite	11.06.2015
53	ÖZLEM ÜSTÜNŞOY	1987	Kastamonu	üniversite	11.06.2015
54	ÖZNER DESTİCİ	1975	Kastamonu	üniversite	21.10.2015
55	ÖZNER OMUZLU	1986	Kastamonu	üniversite	07.10.2015
56	R.SEFA GÜNEY	1996	Kastamonu	lise	16.06.2015
57	RECEP KAPICI	1973	Kastamonu	lise	27.09.2015
58	REFİYE YALÇIN	1971	Kastamonu	üniversite	24.06.2015
59	REYHAN ŞENEL	1970	Kastamonu	ilkokul	12.05.2015
60	SACİT ERCAN	1979	Kastamonu	üniversite	05.06.2015
61	SALİHA UZUN	1984	Kastamonu	üniversite	27.08.2015
62	SALİM ÇETİNTAŞ	1983	Kastamonu	ilkokul	30.09.2015
63	SEHER YENİYAYLA	1982	Kastamonu	üniversite	19.08.2015
64	SELAHATTİN AŞLAKÇI	1963	Kastamonu	ilkokul	30.09.2015
65	SELVER ORTAORUÇ	1937	Kastamonu	ilkokul	12.07.2015
66	SEMA AKGÜR	1968	Kastamonu	lise	13.10.2015
67	SERAP ULUKAN	1981	Kastamonu	üniversite	27.08.2015
68	Ş.NUR YAPICIOĞLU	1997	Kastamonu	lise	16.09.2015
69	Ş.YÜKSEL ETYEMEZ	1975	Kastamonu	lise	30.10.2015
70	ŞERİFE YILMAZ	1994	Kastamonu	lise	12.10.2015
71	ŞÜKRAN ÇELİK	1955	Kastamonu	ilkokul	13.10.2015
72	TURGUT YAPICIOĞLU	1980	Kastamonu	ilköğretim	15.09.2015
73	ÜLKÜ MUSA	1974	Kastamonu	üniversite	04.08.2015
74	Z.İKBAL DEMİR	1996	Kastamonu	lise	09.08.2015
75	ZELİHA DEMİRCİOĞLU	1983	Kastamonu	lise	09.09.2015
76	ZELİHA YAVUZ	1975	Kastamonu	üniversite	22.10.2015

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı Mehmet Salih YARIM

Doğum Yeri ve Yılı Boyabat, 1965

Medeni Hali Evli

Yabancı Dili İngilizce

E-posta msyarim@kastamonu.edu.tr

Eğitim Durumu

Lise Boyabat İmam Hatip Lisesi

Lisans Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Mesleki Deneyim 1987-2012 Milli Eğitim Bakanlığında Öğretmenlik

Kastamonu Üniversitesinde Şube Müdürlüğü (Halen)

